

Steunpunt Gelijkekansenbeleid – consortium UA en LUC – 2005

ISBN 90-77271-12-0

Wettelijk Depot: D/2005/3680/02

NUR 747

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm, geluidsband of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Druk- en bindwerk : Drukkerij Peten

BESCHIKBAARHEID EN GEBRUIK VAN TRADITIONELE EN NIEUWE MEDIA BIJ ALLOCHTONE JONGEREN IN VLAANDEREN

**Ilse Devroe
Dieter Driesen**

Promotor: Prof. Dr. Frieda Saeys

Onderzoek uitgevoerd aan de Universiteit Gent,
Vakgroep Communicatiewetenschappen

i.s.m. de Katholieke Universiteit Nijmegen, sectie
Communicatiewetenschap

Steunpunt Gelijkekansenbeleid

Consortium Universiteit Antwerpen en Limburgs Universitair Centrum

Voorwoord

Onderzoek uitgevoerd aan de Universiteit Gent, Vakgroep Communicatiewetenschappen onder leiding van Prof. Dr. Frieda Saeys, in samenwerking met de Katholieke Universiteit Nijmegen, sectie Communicatiewetenschap.

De datagaring gebeurde door studenten Communicatiewetenschappen (Universiteit Gent) onder leiding van Lic. Ilse Devroe. De data blijven eigendom van de Universiteit Gent, Vakgroep Communicatiewetenschappen.

De rapportering werd verzorgd door Lic. Dieter Driesen, met de financiële steun van het Steunpunt Gelijkekansenbeleid.

Nazicht van de eindredactie gebeurde door Lic. Lieven De Vroey.

Inhoudstafel

INLEIDING.....	1
DEEL 1: LITERATUURSTUDIE	7
1. OVERZICHT VAN ENKELE ANGEL-SAKSISCHE EN EUROPESE STUDIES	7
2. ONDERZOEK AAN DE UNIVERSITEIT NIJMEGEN.....	11
3. ONDERZOEK AAN DE UNIVERSITEIT GENT	13
DEEL 2: METHODOLOGIE EN STEEKPROEF.....	17
4. ONDERZOEKSINSTRUMENT	17
5. STEEKPROEF.....	18
5.1. Werving respondenten.....	18
5.2. Trekking van de proefpersonen	19
5.3. Beschrijving van de steekproef.....	19
5.3.1 Etnische origine	19
5.3.2 Geslacht en leeftijd.....	20
5.3.3 Onderwijstype en sociaal-economische status van het gezin.....	21
5.3.4 Religiebeleving en etnisch-culturele positie.....	22
5.4. Definities	23
DEEL 3: ONDERZOEKSRESULTATEN.....	27
6. BEZIT VAN EN TOEGANG TOT MEDIA	29
6.1. Persoonlijk mediabezit: traditionele en nieuwe media op de slaapkamer.....	30
6.1.1 Algemeen overzicht.....	30
6.1.2 Determinanten voor het mediabezit naar etnische origine.....	31
6.1.2.1 Het bezit van auditieve media op de slaapkamer.....	31
6.1.2.2 Het bezit van audiovisuele media op de slaapkamer	32
6.1.2.3 Het bezit van nieuwe media op de slaapkamer.....	33
6.2. Bezit van een gsm	34

6.2.1	Algemeen overzicht.....	34
6.2.2	Determinanten voor het bezit van een gsm naar etnische origine.....	34
6.3.	Toegang tot traditionele en nieuwe media in huis.....	35
6.3.1	Algemeen overzicht.....	35
6.3.2	Determinanten voor de toegang tot media naar etnische origine	36
6.3.2.1	De toegang tot audio-apparatuur.....	36
6.3.2.2	De toegang tot audiovisuele media	37
6.3.2.3	De toegang tot nieuwe media	38
6.4.	Aantal televisietoestellen in huis.....	38
6.4.1	Algemeen overzicht.....	38
6.4.2	Determinanten voor het aantal televisietoestellen in huis.....	40
6.5.	Aanwezigheid van een computer en internet in huis.....	41
6.5.1	Algemeen overzicht.....	41
6.5.2	Determinanten voor de aanwezigheid van een computer en internet in huis	42
6.6.	Bezit van en toegang tot media: Besluit	43
7.	HET GEBRUIK VAN TRADITIONELE EN NIEUWE MEDIA.....	49
7.1.	Het mediagebruik in verschillende situaties	49
7.2.	Een gedetailleerde beschrijving van het mediagebruik	51
7.2.1	Algemeen overzicht.....	52
7.2.2	Determinanten voor het mediagebruik naar etnische origine	55
7.3.	Het gebruik van de televisie nader bekeken.....	57
7.3.1	De televisie als groepsmedium	57
7.3.1.1	Algemeen overzicht	57
7.3.1.2	Beïnvloedende factoren naar etnische origine	58
7.3.2	De televisie is een familiemedium	58
7.3.2.1	Algemeen overzicht	58
7.3.2.2	Beïnvloedende factoren naar etnische origine	60
7.4.	Het internetgebruik nader bekeken	61
7.4.1	Internettoepassingen	62

7.4.1.1	Algemeen overzicht	62
7.4.1.2	Determinanten bij de voorkeur voor bepaalde internettoepassingen naar etnische origine.....	63
7.4.2	Doeleinden om het internet te gebruiken	65
7.4.2.1	Algemeen overzicht	65
7.4.2.2	Determinanten bij de voorkeur voor bepaalde internettoepassingen naar etnische origine.....	67
7.4.3	Plaatsen waar jongeren het internet gebruiken.....	68
7.4.3.1	Algemeen overzicht	68
7.4.3.2	Beïnvloedende factoren naar etnische origine	69
7.5.	Het gebruik van een gsm nader bekeken	70
7.5.1	Gebruik van een gsm van iemand anders	70
7.5.2	Versturen van sms-berichten met de gsm.....	71
7.5.3	Wireless Application Protocol (WAP)	72
7.5.3.1	Bekendheid	72
7.5.3.2	Gebruik.....	72
7.6.	Gebruik van Turkse en Marokkaanse media	73
7.6.1	Voorkeur voor Turkse/Marokkaanse of Belgische media.....	74
7.6.1.1	Turkse/Marokkaanse radio.....	74
7.6.1.2	Turkse/Marokkaanse televisie	74
7.6.2	Redenen om van Turkse/Marokkaanse media gebruik te maken	75
7.6.2.1	Turkse/Marokkaanse radio.....	75
7.6.2.2	Turkse/Marokkaanse televisie	77
7.7.	Opmerkingen van de ouders op het mediagebruik.....	78
7.7.1	Algemeen overzicht.....	78
7.7.2	Determinanten	80
7.8.	Het gebruik van traditionele en nieuwe media: Besluit	82
8.	ATTITUDE TEN AANZIEN VAN NIEUWE MEDIA.....	89
8.1.	Attitude ten aanzien van de computer.....	89
8.2.	Gebruik van de computer	90
8.2.1	Algemeen overzicht.....	90

8.2.2	Beïnvloedende factoren naar etnische origine.....	91
8.3.	Gebruik van internet.....	92
8.3.1	Algemeen overzicht.....	92
8.3.2	Beïnvloedende factoren naar etnische origine.....	92
8.4.	Gebruik van e-mail.....	93
8.4.1	Algemeen overzicht.....	93
8.4.2	Beïnvloedende factoren naar etnische origine.....	94
8.5.	Attitude ten aanzien van nieuwe media: Besluit.....	94
ALGEMENE CONCLUSIE.....		97
BIBLIOGRAFIE.....		103
BIJLAGE I: OVERZICHT VAN DE SCHOLEN DIE DEELNAMEN AAN HET ONDERZOEK.....		107
BIJLAGE II: VRAGENLIJST MAROKKAANSE/TURKSE JONGEREN.....		109

Inleiding

Met deze studie gaan we in op de behoefte om het mediagedrag van allochtone jongeren in Vlaanderen in kaart te brengen, op te volgen en te verklaren.

Meer bepaald willen we onderzoeken:

- hoe deze jongeren omgaan met traditionele media en of daar een evolutie in waar te nemen is
- hoe deze jongeren omgaan met nieuwe media en of dat gedrag verschilt van dat van autochtone jongeren
- wat hun attitude en hun verwachtingen zijn t.a.v. de verschillende media
- in welke mate dit alles kan verklaard worden door socio-demografische en cultuurspecifieke kenmerken.

Het onderzoek werd uitgevoerd bij Turkse en Marokkaanse scholieren, omdat dit toelaat verder te bouwen op voorgaand onderzoek aan de Universiteit van Gent en aansluit bij lopend onderzoek aan de Universiteit van Nijmegen.

Turken en Marokkanen zijn de grootste etnische minderheidsgroepen in België (en Vlaanderen). Als we enkel rekening houden met de nationaliteit, dan bestond in 2002 16,1% van de niet-Belgische bevolking (of 1,4% van de Belgische bevolking) uit Turken en Marokkanen. In absolute cijfers komt dat neer op 45.866 Turken en 90.642 Marokkanen. De rest van de niet-Belgische bevolking bestaat hoofdzakelijk uit mensen afkomstig uit de Europese Unie. Deze cijfers zijn exclusief nationalisaties en de kinderen van Turken en Marokkanen geboren in België. Dit betekent dat het aantal mensen dat als allochtoon beschouwd wordt, veel hoger is dan wat we kunnen afleiden uit de officiële statistieken. Om een idee te krijgen van het aantal nationalisaties: tussen 1993 en 2001 verkregen ongeveer 70.000 Turken en 111.000 Marokkanen de Belgische nationaliteit (Centrum voor Gelijkheid van Kansen en voor Racismebestrijding, 2005). Het merendeel van de immigranten vestigde zich in België na de Tweede Wereldoorlog. Tijdens een eerste migratiegolf werden tienduizenden Italianen naar België gehaald om tegemoet te komen aan de stijgende vraag naar werkrachten in de Limburgse en Waalse mijnindustrie. De hoogconjunctuur van de jaren zestig bracht een nieuwe intense rekrutering op gang, dit keer gericht op de Maghreblanden en Turkije. In tegenstelling tot de jaren '40-'50, vestigden vele migranten zich nu ook in de grote Vlaamse steden. De economische crisis in het begin van de jaren zeventig leidde tot de afkondiging van een Europese immigratiestop.

Via het recht op gezinshereniging kwamen vrouwen en kinderen van de gastarbeiders naar België over. De permanente vestiging van vreemdelingen in ons land kreeg vaste vorm en velen verwierven de Belgische nationaliteit (Verlot, 2001). De laatste jaren doet zich in België een opvallende daling voor van het aantal niet-EU-vreemdelingen. Dit heeft veel te maken met de 'snel-Belg-wet' waardoor vele vreemdelingen in een korte tijdsperiode de Belgische nationaliteit verwierven (Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, 2002).

Niet enkel op demografisch vlak vonden er de laatste decennia ingrijpende veranderingen plaats. Vanuit communicatiewetenschappelijk oogpunt is de steeds dominantere aanwezigheid van de media een interessante evolutie. De media zijn overal en de bedrijven die instaan voor de exploitatie, inhoud en/of overdracht zijn uitgegroeid tot machtige spelers in onze economie. Mediagebruikers zijn klanten, een schakel in de economische ketting. Jongeren worden hierbij steeds vaker afgebakend als een specifiek doelpubliek. Het succes van Vlaamse jongerenzenders als TMF en JIM.tv illustreert dit treffend. Deze zenders spelen in op de interesses van de hedendaagse jongeren. Hiermee dragen ze bij aan de constructie van een eigen jongerencultuur, gekenmerkt door specifieke regels en gebruiken.

Wat de allochtone jongeren betreft, rijst de vraag in welke mate en hoe zij gebruik maken van het media-aanbod en of er enig verband is met hun graad van integratie of acculturatie (hierna ook *etnisch-culturele positie* genoemd). Uit een inventarisatie van recent Nederlandstalig onderzoek naar media en allochtonen blijkt dat er vooral gebrek is aan grootschalige specifiek op allochtonen gerichte studies. Recente onderzoeken zijn vaak beperkt tot de bevraging van kleine groepjes allochtone respondenten. Bij grootschalig onderzoek worden in de analyses meestal enkel de klassieke socio-demografische variabelen opgenomen (Brants, Croone & Leurdijk, 1998). Vooral op het gebied van ICT durft men de invloed van andere mogelijke determinanten wel eens over het hoofd zien (van Dijk e.a., 2000). De assumptie dat verschillen in mediagedrag, toegeschreven aan etniciteit, in feite terug te brengen zijn tot variaties in de sociaal-economische status, kan hiervan nog steeds de oorzaak zijn (Blosser, 1988: 453).

Deze lacunes in het wetenschappelijk onderzoek dienen zonder meer opgevuld te worden want: '[...] adolescents' use of mass media differs significantly by gender, family life, social economic status, and education. [...] To make meaningful generalizations about adolescents and the media in the future, these and other mediating factors, including

ethnicity and cognitive development, must be considered.’ (Roe, 2000: 15). Ook de stijgende aandacht voor het ‘actieve’ publiek maakt het verzamelen van gedetailleerde informatie over het mediagedrag van personen met een diverse culturele achtergrond steeds interessanter. In deze tijden van ongebreidelde technologische ontwikkelingen, globalisatie, gefragmenteerde markten en toenemende concurrentie groeit het belang van etnische minderheden als publiek. Deze bevolkingsgroepen zijn immers nieuwe potentiële klanten. Inzicht in hun gebruiken, smaken en behoeften kan dan ook verhelderend werken (Cottle, 2000: 27).

Wat ons echter vooral interesseert, is in welke mate het mediagedrag van allochtonen kan beschouwd worden als een indicator voor hun graad van integratie. Vooral bij jongeren, die op zoek zijn naar hun identiteit op de rand van twee culturen, is dit een boeiende vraag. Het spreekt voor zich dat deze vraag niet enkel kan opgelost worden door het bestuderen van het mediagedrag in relatie tot de klassieke socio-demografische kenmerken, maar dat ook interpretatieve aspecten in aanmerking moeten genomen worden. De grote uitdaging voor dit onderzoek was dan ook een aantal kwalitatieve vraagstellingen zodanig te operationaliseren dat ze konden geïntegreerd worden in een grootschalige bevraging.

- *Doel- en vraagstelling van het onderzoek*

Dit onderzoek wenst tegemoet te komen aan een aantal van de hierboven vermelde kritieken en stelt zich tot doel de huidige kennis rond het mediagedrag van migrantenjongeren in Vlaanderen uit te breiden. We beperken ons tot de twee voornaamste (niet-Europese) bevolkingsgroepen in België: Turken en Marokkanen.

De ontwikkeling van de centrale vraagstelling en van de onderzoeksvragen gebeurde in overleg met de sectie Communicatiewetenschap van de Universiteit Nijmegen, die ook grotendeels instond voor de uitwerking van de vragenlijst. Het is dan ook de bedoeling de Vlaamse en Nederlandse resultaten te verwerken tot een geïntegreerd rapport.

De hier voorliggende studie richt zich in de eerste plaats op een loutere beschrijving van het bezit, het gebruik en de houding van Turkse en Marokkaanse jongeren in Vlaanderen ten aanzien van zowel traditionele als nieuwe media. Verder gaan we na welke invloed de klassieke socio-demografische kenmerken (geslacht, leeftijd en onderwijstype, sociaal-

economische status van het gezin) en de cultuurspecifieke kenmerken (religiebeoefening en etnisch-culturele positie) van de respondenten uitoefenen op hun mediagedrag.

Dit rapport bestaat uit drie delen. We vangen aan met een kort overzicht van een aantal relevante studies rond het mediagedrag van allochtonen. Bijzondere aandacht wordt hierbij besteed aan de plaats van voorliggend onderzoek binnen de onderzoekstradities aan de Universiteit Gent en de Katholieke Universiteit Nijmegen. In deel 2 wordt de methodologie en het onderzoeksopzet van voorliggend empirisch onderzoek beschreven. In deel 3 worden de resultaten gerapporteerd.

DEEL 1: LITERATUURSTUDIE

In dit deel bekijken we de conclusies van enkele Angelsaksische en Europese studies. Landen als de Verenigde Staten en Engeland kennen immers een lange immigratie-geschiedenis. Daarna geven we een overzicht van de onderzoekstradities binnen de Universiteiten van Gent en Nijmegen.

1. Overzicht van enkele Angelsaksische en Europese studies

Reeds vijftien jaar geleden bracht een survey bij Amerikaanse kinderen en hun ouders duidelijke verschillen in mediagebruik tussen Afrikaanse, Latijns-Amerikaanse en (blanke) autochtone jongeren aan het licht. Televisie scoorde bij alle onderzochte groepen het best. De allochtone groepen keken echter tot twee uur per dag meer televisie, terwijl de autochtonen meer tijd besteedden aan het telefoneren en het thuis gebruiken van een computer. Blanken hadden ook vlotter toegang tot media dan hun allochtone leeftijdsgenoten (Blosser, 1988). Uit een literatuurstudie naar trends in het mediagedrag van etnische minderheden in Europa kwam televisie eveneens naar voor als het meest populaire medium bij zowel allochtonen als autochtonen. Allochtonen beschikten wel vaker over een videorecorder en de kloof tussen het dagelijkse gebruik van audiovisuele media en een krant bleek bij deze groep ook groter te zijn (Schakenbos & Marsman, 1988: 35). Onderzoek verricht door de Nederlandse Omroep Stichting NOS bevestigde het effect van etnische origine op het dagelijkse mediagebruik. Turkse jongeren keken veel meer naar televisie dan de autochtone Nederlandse jeugd (NOS, 1996). Brants, Crone en Leurdijk (1998) verruimden deze conclusie. Hun synthese bracht aan het licht dat naast Turken ook andere belangrijke allochtone bevolkingsgroepen in Nederland (Marokkanen, Surinamers en Antillianen) vaker voor de buis zitten. Amerikaanse cijfers uit de periode 1993-1996 maakten daarenboven duidelijk dat blanke jongeren een veel grotere kans hadden op toegang tot en gebruik van een computer in hun gezin. Naast etniciteit bleek hier de scholingsgraad van de ouders te correleren met de aanwezigheid van een computer in het gezin (Robinson, 1998). Ander onderzoek toonde aan dat het verband tussen etniciteit en toegang tot media bleef bestaan na controle op huishoudelijk inkomen. Tevens bleek dat

blanke jongeren die thuis geen toegang hadden tot een computer en/of internet veel vaker ergens anders (vrienden, bibliotheek, school) de mogelijkheid vonden om van deze media gebruik te maken (Novak & Hoffman, 1998).

In tegenstelling tot de hierboven aangehaalde Amerikaanse en Europese studies wees een Britse studie uit dat allochtone bevolkingsgroepen niet per definitie een achterstand dienen te hebben in het bezit van ICT. 90% van de onderzochte Aziatische inwoners tussen acht en vijftig jaar had een videorecorder en bijna de helft bezat twee televisiesets. Deze laatste vaststelling kan voortvloeien uit het feit dat de onderzochte Aziatische gezinnen groter zijn dan de Britse huishoudens. Opmerkelijk was de vaststelling dat de inwijkelingen veel vaker een computer bezaten dan hun Britse medeburgers (Halloran, 1998).

Europese studies vermelden ook het geslacht als een belangrijke determinant. Jongens bezitten vaker een videorecorder, een computer en een televisietoestel op hun kamer en blijken hier ook meer gebruik van te maken. In vergelijking met meisjes neemt het spelen van videospelletjes een groter stuk van hun vrije tijd in beslag, zeker naarmate ze ouder worden. Meisjes, van hun kant, luisteren meer naar de radio en vooraf opgenomen muziek en spenderen meer tijd aan het lezen van boeken en tijdschriften (Roe, 2000: 16). Sachs en Smith (1991) concludeerden voor Australië eveneens dat jongens en meisjes tussen 12 en 17 jaar verschillende patronen van mediagedrag vertonen. Zij haalden ook leeftijd aan als beïnvloedende factor. Jongere adolescenten spenderen meer tijd aan de computer en televisie, oudere adolescenten opteerden vaker voor de radio of het luisteren naar muziek.

Eind vorige eeuw zette de Kaiser Family Foundation onder leiding van prof. Donald F. Roberts het meest ambitieuze project op om het mediagedrag van de voornaamste allochtone bevolkingsgroepen tussen twee en achttien jaar in kaart te brengen. Met de studie 'Kids & Media @the New Millenium' bevroeg men meer dan 3.000 Amerikaanse jongeren. De conclusies van dit uitgebreide onderzoek vertonen grote gelijkenissen met voorgaande, kleinschaligere studies. Op deze manier draagt dit onderzoek bij tot een mooi overzicht van betrouwbare en generaliseerbare bevindingen. De dominantie van traditionele media als televisie, radio en print bleek onveranderd. Deze media waren ook in gelijke mate aanwezig in zowel de allochtone als autochtone huishoudens. Enkel het bezit en de toegang tot computers in het gezin werd bepaald door de variabelen inkomen en (in mindere mate) etnische afkomst. Inkomen bleek samen met scholingsgraad het persoonlijk bezit

van een televisietoestel te voorspellen. Vooral jongeren uit gezinnen met een klein inkomen en een lage scholingsgraad beschikten over een eigen televisie. Hetzelfde gold voor Afrikaanse en Latijns-Amerikaanse jongeren, waarmee de rol van etnische origine opnieuw bevestigd werd. Lage scores op SES correleerden met een hoger mediagebruik. De onderzoekers wezen hier als mogelijke oorzaak naar het beperkt aantal alternatieven dat mensen uit de lagere klassen voor hun vrijetijdsbesteding hebben. Jongens spendeerden meer tijd aan het spelen van videospelletjes en het kijken naar televisie. Meisjes, van hun kant, lazen vaker tijdschriften en luisterden meer naar muziek. Allochtone en autochtone jongeren hielden er ook andere opvattingen op na. Zo waren migrantenjongeren er meer van overtuigd dat televisie hen iets bijleert. Verder bleek ook nog dat de meeste jongeren omgaan met media voor de ontspanning, afleiding of het doden van tijd. (Roberts, 1999, 2000; Diaz, 1999; Kelly, 1999).

2. Onderzoek aan de Universiteit Nijmegen

Gezien de behoefte in Nederland aan diepgaande kennis over etnische minderheden als mediagebruikers startte de sectie Communicatiewetenschap van de Katholieke Universiteit Nijmegen vanaf 2000 met de organisatie van een grootschalige enquête. De bedoeling van het onderzoek was het bezit en gebruik van en de houding ten aanzien van media van allochtone jongeren in kaart te brengen. Er werd eveneens nagegaan welke rol de school kan spelen in het compenseren van een mogelijke achterstand (d'Haenens e.a., 2001: 2). Niet enkel de omvang van de studie was uniek. Origineel was ook het inschakelen, naast de klassieke socio-demografische kenmerken, van een aantal variabelen die een zicht geven op de mate van integratie en het belang dat de respondenten hechten aan hun religie. De respondenten werden geselecteerd uit de Turkse, Marokkaanse en Surinaamse gemeenschap.

De onderzoekers concludeerden ondermeer dat er weinig tot geen verschil is in persoonlijk mediabezit tussen allochtone en autochtone jongeren. Vooral geslacht bleek hier een invloed uit te oefenen: jongens beschikken vaker over nieuwe media-apparatuur. Allochtone jongeren vertoonden wel een achterstand in de aanwezigheid van nieuwe media in het gezin. De mate van integratie bleek hier op geen enkele wijze een significante invloed uit te oefenen.

Bij het mediagebruik bleek duidelijk de dominantie van televisie bij alle onderzochte groepen. Migranten- en Nederlandse jongeren verschilden slechts sporadisch in het gebruik van bepaalde media. De keuze tussen Nederlandse media en media uit het thuisland werd beïnvloed door geslacht, mate van integratie en godsdienstbeleving. Algemeen kon men stellen dat de Turkse deelnemers veel vaker aangaven een medium uit het land van herkomst te prefereren. Autochtonen en jongens maakten meer gebruik van de computer. Meestal lagen huiswerk of het spelen van spelletjes aan de basis van dit gebruik. De pc op school bleek een compenserende rol te spelen voor het geringere pc-bezit thuis. Het soort informatie dat gezocht werd op het internet werd ondermeer beïnvloed door de mate waarin de respondenten hun godsdienst beoefenen en de mate van integratie.

Zowel autochtone als allochtone jongeren gaven er de voorkeur aan om samen met iemand anders naar de televisie te kijken. Moeders oefenden in vergelijking met de vader

een grotere invloed uit op het mediagebruik van hun kinderen. Het overgrote deel van alle respondenten stond positief ten aanzien van nieuwe media. De invloed van de onafhankelijke variabelen was hier gering.

Op dit moment werken de auteurs aan een kwalitatieve studie naar het gebruik van internet in de vrije tijd.

3. Onderzoek aan de Universiteit Gent

Tot het einde van de jaren tachtig was onderzoek naar het mediagebruik van migranten in België vrijwel onbestaand (Schakenbos & Marsman, 1988). Vanuit de media bleek echter een groeiende vraag te bestaan naar gegevens over het mediagedrag van niet-Belgen. In 1992 nam de Vlaamse openbare omroep het initiatief voor een eerste verkennend veldonderzoek (De Aguirre e.a., 1996). Het klassieke kijk- en luisteronderzoek liet immers geen conclusies toe met betrekking tot het kijkgedrag van allochtonen. Tevens wilde de studiedienst van de openbare omroep door het verzamelen van wetenschappelijke informatie helpen het gelijke kansenbeleid voor allochtonen vorm te geven. De vakgroep Communicatiewetenschappen van de Universiteit Gent verleende haar medewerking aan de studie vanuit een wetenschappelijke interesse voor het ontwikkelen van een aan deze specifieke doelgroep aangepaste onderzoeksmethodologie. Het opzet kreeg ook de steun van het toenmalig Koninklijk Commissariaat voor het Migrantenbeleid.

Bewust van de beperkingen die dit met zich meebracht, verkozen de onderzoekers om integratiecentra in te schakelen bij de rekrutering. De respondenten waren allen van Turkse of Marokkaanse afkomst. Er werd geopteerd voor een combinatie van een gestandaardiseerde vragenlijst en focusgroeps gesprekken. In totaal waren 192 mensen bereid de vragenlijst te beantwoorden, 179 van hen namen ook deel aan de focusgroeps gesprekken. De gestandaardiseerde bevraging leverde de nodige identificatiegegevens en de feitelijke kwantitatieve scores i.v.m. bezit, gebruik en appreciatie van audiovisuele media. Bij de focusgroeps gesprekken stond televisie centraal. Er werd gepeild naar de omstandigheden en motivaties van kijkgedrag, waardering, wensen, enz... Het exploratieve karakter van dit onderzoek maakte het formuleren van algemene conclusies niet tot belangrijkste doelstelling. Er werd wel besloten om in verder onderzoek sommige concepten scherper te stellen en de bevindingen aan nieuw materiaal te toetsen.

Met een onderzoek naar het mediagedrag van allochtone scholieren in Gent werd een eerste toetsing van het onderzoek uit 1992 doorgevoerd (De Sutter & Saeys, 1996). Zoals reeds vermeld, werden de respondenten in 1992 gerekruteerd via integratiecentra. Omdat deze werkwijze bepaalde socio-demografische vertekeningen met zich meebracht, zocht men naar een middel om een meer representatieve, zij het beperkte, doorsnede van de allochtone bevolking te verkrijgen. Gezien de leerplicht tot 18 jaar koos men voor een

onderzoek via de scholen. Om praktische redenen opteerde men voor de Gentse regio. Op die manier kon men de jongeren rechtstreeks bevragen en tegelijkertijd deze jongeren het mediagedrag van hun ouders laten rapporteren. In tegenstelling tot voorgaand onderzoek werden niet enkel Turkse en Marokkaanse jongeren, maar allochtone jongeren van alle origines bevroegd. Ook werd een controlegroep van autochtone jongeren ingeschakeld. In totaal ondervroeg men 449 leerlingen, waaronder 100 Vlamingen.

Er werd voor dit onderzoek van focusgroeps gesprekken afgezien, omwille van het grote aantal respondenten en de in schoolverband te verwachten sociale druk. Als instrument bleef dus enkel de gestandaardiseerde vragenlijst over, individueel ingevuld in klasverband. Het onderzoek diende zowel kwantitatieve kijk- en luistergegevens op te leveren als antwoorden op kwalitatieve vragen betreffende omstandigheden, motivaties en waardering die gepaard gaan met het mediagebruik. Het kwalitatieve gedeelte was gebaseerd op een set van open vragen die later ondergebracht werden in gesloten antwoordcategorieën.

De resultaten van dit onderzoek bleken over het algemeen goed aan te sluiten bij de bevindingen van het onderzoek uit 1992. Beide onderzoeken gaven aan dat ongeveer elk allochtoon gezin over minstens één radiotoestel beschikte. Bij de controlegroep en in gezinnen met een hogere sociale positie lag dit gemiddelde significant hoger. Opvallend was de discrepantie tussen het radiobezit (94 tot 100%) en het effectieve radiogebruik (meerdere malen per week: 66 tot 74%). Via de radio bereikte men dus hooguit twee derden van de migrantenpopulatie. De radio was dan ook geen ideaal medium voor campagnes gericht op migranten. Verdere analyses maakten duidelijk dat meer Marokkanen dan Turken en meer jongeren dan ouderen naar de radio luisterden. Volwassenen prefereerden eerder de buitenlandse, op allochtonen gerichte omroepen. Televisie was veel populairder. Iedereen bleek dit medium te bezitten. Ook het effectieve gebruik (meerdere malen per week) lag met 80 tot 90% beduidend hoger. Allochtonen keken meer dan autochtonen. Opleidingsniveau en geslacht speelden eveneens een rol. Ongeveer 14 tot 20% van de allochtonen beschikten over een schotelantenne tegenover amper 2% van de autochtone bevolkingsgroep. Het bezit van videorecorders varieerde van 78% in het eerste onderzoek tot 88% in het tweede onderzoek. Vooral jongeren maakten gebruik van dit medium.

Uit het onderzoek bleek dat allochtonen nog steeds minder vertrouwd waren met het Vlaamse audiovisuele media-aanbod. Er was ook een verschil merkbaar in de manier waarop van het aanbod gebruik werd gemaakt. Allochtone en autochtone jongeren luisterden meer naar lokale Nederlandstalige commerciële radiostations. Bij de volwassenen was zowel voor radio als televisie het gebruik van buitenlandse anderstalige zenders opvallend hoger.

Naast onderzoek over mediabezit en -gebruik werd ook onderzoek verricht naar de stereotypering van etnische minderheden in de media (d'Haenens, 1996b; d'Haenens & Saeys, 1996a en b; d'Haenens & Saeys, 1998). Allochtonen klagen vaak over een onvolledige en onjuiste berichtgeving. Autochtonen daarentegen hebben de indruk dat allochtonen juist veel media-aandacht krijgen. Het was de bedoeling om de gegrondheid van deze meningen te toetsen aan de werkelijkheid. De uitspraken van de respondenten naar aanleiding van workshops werden daarom geconfronteerd met de resultaten van een inhoudsanalyse, uitgevoerd op de Vlaamse dagbladers en het televisiejournaal (d'Haenens & Soens, 1996; Staes, 1996; d'Haenens, 1996a).

Uit de inhoudsanalyses bleek dat allochtonen in de media, en vooral in de dagbladers, vaak geconnoteerd werden met probleemgroepen en/of criminaliteit. Recente kwantitatieve en kwalitatieve vervolgonderzoeken bevestigden deze conclusies (Saeys & Coppens, 2002; Saeys & Devroe, 2002). De receptieanalyse maakte duidelijk dat allochtonen een expliciete informatiebehoefte hadden en expliciet zochten naar herkenningspunten in de media. Aansluitend bij de conclusie van het onderzoek werden enkele concrete aanbevelingen gedaan rond zelfregulering binnen de sector en omtrent de noodzaak rekening te houden met de behoeften van allochtonen bij de samenstelling van programma's (d'Haenens en Saeys, 1996a). De auteurs wezen er ook op dat verder onderzoek onontbeerlijk is om bepaalde inzichten verder uit te diepen. Vooral onderzoek naar het mediagedrag van jongeren is een nog grotendeels onontgonnen terrein. Ook een beter inzicht in de mediabehoeften van allochtonen is noodzakelijk. Daarnaast is een grondige kennis van de dagelijkse productiepraktijk, waarbinnen journalisten en programmamakers functioneren, onontbeerlijk voor het ontwikkelen van realistische actieprogramma's.

Voorliggende studie vormt een volgende schakel in deze onderzoekstradities aan de universiteiten van Gent en Nijmegen en beoogt een verdere uitdieping van het onderzoek naar het mediagedrag van jongeren.

DEEL 2: METHODOLOGIE EN STEEKPROEF

4. Onderzoeksinstrument

Om een adequaat antwoord te vinden op de onderzoeksvragen werd gebruik gemaakt van een onderzoeksinstrument ontwikkeld aan de Katholieke Universiteit Nijmegen (sectie communicatiewetenschap). Het betreft een gestandaardiseerde vragenlijst waarbij zowel de formulering als de volgorde van de vragen vastligt.

Een eerste reeks algemene vragen meet de klassieke socio-demografische variabelen en de oriëntatie op het land van herkomst. Daarna komt de rol van de media aan bod. Hier ligt het accent op het bezit van en de toegang tot diverse media en de invloed van de ouders op het mediagebruik. Bij het bezit van media wordt nagegaan in hoeverre een bepaald medium aanwezig is op de slaapkamer van de jongeren en aldus bestempeld kan worden als persoonlijke eigendom. De toegang tot media meet welke mediatoestellen aanwezig zijn in de rest van het huis, de slaapkamer uitgezonderd. Tevens worden een aantal vragen gesteld naar de relatie tussen oriëntatie op het land van herkomst en het gebruik van bepaalde media.

In de volgende delen gaat de enquête dieper in op zeven verschillende media: radio, televisie, kranten en tijdschriften, computer, internet, e-mail en gsm. Hierbij worden het gebruik, het bezit, bepaalde voorkeuren en specifieke attitudes nader bekeken. Bij de computer wordt een onderscheid gemaakt tussen het gebruik op school en thuis. Nadien peilen een aantal stellingen naar het mediagebruik in bepaalde situaties. Op het einde van de vragenlijst vinden we vragen rond godsdienst(beleving), de opleiding en het werk van de ouders en stellingen die een licht werpen op de mate waarin de allochtone jongeren geïntegreerd zijn.

Dit zeer uitgebreide instrument laat toe om bepaalde clusters van vragen te beklemtonen of achterwege te laten. Op basis van de studie in Nijmegen, uitgevoerd met deze vragenlijst, maakten wij een aantal keuzes. Zo valt het gebruik van de computer op school niet binnen ons onderzoekszopzet. Vragen omtrent de oriëntatie op het land van herkomst fungeren als controle op de mate van integratie (etnisch-culturele positie). Net als in het

Nijmeegse onderzoek wordt enkel dit laatste concept in verband gebracht met het media-gedrag.

Na een pretest (uitgevoerd door de Nederlandse onderzoekers) werden drie definitieve vragenlijsten opgesteld: één voor de Marokkaanse jongeren, één voor de Turkse jongeren en een ingekorte versie voor de autochtone Vlaamse jeugd. De vragenlijsten werden schriftelijk en klassikaal ingevuld onder begeleiding van de studenten van de eerste licentie communicatiewetenschappen, die hiervoor een grondige training kregen. De verzamelde data van dit cross-sectioneel survey-onderzoek zijn volledig kwantitatief van aard.

5. Steekproef

5.1. Werving respondenten

De werving van de respondenten gebeurde in twee fasen. Van eind januari tot begin maart 2002 werden jongeren in Gent en Lokeren geselecteerd. Omdat de groep Marokkanen in verhouding veel kleiner was dan het aantal Turken, trokken de onderzoekers in januari 2003 naar Antwerpen. In tegenstelling tot Lokeren en Gent is de Marokkaanse bevolkingsgroep in deze stad groter dan de Turkse. Hierdoor konden we het aantal Marokkanen in de steekproef optrekken.

Via het secundaire scholennetwerk kwamen we in contact met ons doelpubliek. Telefonisch contacteerden we bijna¹ alle 135 scholen in de betreffende regio's: 63 onderwijsinstellingen in Gent, 11 uit Lokeren en 61 Antwerpse scholen. Sommige directies gaven geen toestemming om de enquêtes af te nemen. Ook bleken er in sommige scholen te weinig migranten aanwezig, waardoor een ondervraging niet wenselijk was. Uiteindelijk reageerden 29 scholen positief op onze vraag tot medewerking.

Analoog aan voorgaand onderzoek waarbij de respondenten gerekruteerd werden via de scholengemeenschap duiken enkele voor- en nadelen op (De Sutter & Saeys, 1996: 61).

1. Een grote groep jongeren kan in een kort tijdsbestek ondervraagd worden.
2. Zodoende kunnen een massa gegevens in hoog tempo verzameld worden eens de school haar toestemming en medewerking verleent.

¹ De Israelitische Middenschool Jesode-H-B-J te Antwerpen werd niet gecontacteerd.

3. Het succes van het onderzoek is in sterke mate afhankelijk van de goodwill van de verschillende directies en besturen om mee te werken. Bij dit onderzoek stemden 14% van de scholen in met het afnemen van de enquêtes. In één school bleek dit slechts te kunnen na het aanpassen van de vragenlijst.
4. Een ander nadeel betreft het eerder gedwongen karakter van de deelname. Leerlingen werden tijdens de lessen gevraagd mee te werken aan het onderzoek. Motivatie en engagement zijn dan ook soms ver te zoeken. Het is immers niet ondenkbaar dat de enquêteur in sommige gevallen wordt aanzien als bondgenoot van de school of de leerkracht. In ons geval werden de enquêtes afgenomen door studenten uit de eerste licentie. Het relatief beperkte leeftijdsverschil met de respondenten kan temperend werken op deze eventuele negatieve ingesteldheid.
5. Het feit dat iedere school op zich een apart en in bepaalde gevallen vrij homogeen publiek aantrekt, kan voor een vertekening van de resultaten zorgen. Het is immers mogelijk dat een bepaald segment binnen de migranten- en/of controle-groep over- of ondervertegenwoordigd is.

5.2. Trekking van de proefpersonen

Alle scholen die bereid waren mee te werken aan het onderzoek werden in het steekproefkader opgenomen. Op de schoolklassen voerden we een theoretische steekproeftrekking uit waarbij er gestreefd werd naar een gelijke verdeling van het aantal jongens en meisjes en een oververtegenwoordiging van het aantal allochtone jongeren.

5.3. Beschrijving van de steekproef

In totaal werden 604 scholieren bevestigd. De jongste proefpersoon had een leeftijd van 12 jaar, de oudste was 19 jaar. De scholieren volgden les in het algemeen, technisch, beroeps en deeltijds secundair onderwijs. In onderstaande tabellen vindt de lezer een verdeling van de respondenten op basis van de belangrijkste onafhankelijke variabelen uit ons onderzoek.

5.3.1 Etnische origine

Omdat we vooral geïnteresseerd zijn in het mediagedrag van de allochtone jongeren, zorgden we voor een oververtegenwoordiging van deze groep in de steekproef (80,8%).

De Vlaamse scholieren (19,2%) dienen als vergelijkingspunt en controlegroep. Het grotere aantal Marokkanen maakt dat onze steekproef de Belgische realiteit benadert (cf. inleiding).

Tabel 5.3.1: Respondenten naar etnische origine

	n	%
Turk	201	33,3%
Marokkaan	287	47,5%
Vlaming	116	19,2%
<i>Totaal</i>	<i>604</i>	<i>100,0%</i>

5.3.2 Geslacht en leeftijd

Als we de respondenten opdelen naar hun geslacht, zien we bij elk van de drie groepen een quasi gelijke verdeling tussen jongens en meisjes. Wat leeftijd betreft, merken we bij de allochtone respondenten een groter aantal leerlingen in de klasse 17 tot en met 19 jaar. Wij vermoeden dat het hoger percentage zittenblijvers en de grotere schoolachterstand binnen de allochtone groepen aan de basis van dit verschil liggen. Zo start 60% van de vreemdelingen in het eerste jaar van het secundair onderwijs reeds met een schoolachterstand en zijn er procentueel gezien in alle jaren van het secundair meer niet-Belgische zittenblijvers (Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, Departement Onderwijs, 1999).

Tabel 5.3.2: Respondenten naar etnische origine, sekse en leeftijd

	Etnische origine		
	Turks	Marokkaans	Vlaams
<i>Sekse</i>	<i>n=198</i>	<i>n=286</i>	<i>n=116</i>
Jongen	50,0%	50,3%	46,6%
Meisje	50,0%	49,7%	53,4%
<i>Leeftijd</i>	<i>n=200</i>	<i>n=286</i>	<i>n=116</i>
12 t.e.m. 14	42,0%	29,0%	46,6%
15 t.e.m. 16	36,5%	37,4%	39,7%
17 t.e.m. 19	21,5%	33,6%	13,8%

5.3.3 Onderwijstype en sociaal-economische status van het gezin

De meeste jongeren in de steekproef komen uit het beroepsonderwijs (BSO), gevolgd door respectievelijk het technisch en het algemeen secundair onderwijs (TSO en ASO). De allochtonen en in het bijzonder de Turken zijn ondervertegenwoordigd in het ASO. Statistieken van de Vlaamse overheid bevestigen dat slechts een vijfde van de niet-Belgen een opleiding in het algemeen secundair onderwijs volgt (Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, Departement Onderwijs, 1999). In vergelijking tot de andere etnische groepen vinden we Turken vaker terug in het deeltijds onderwijs en Marokkanen in het technisch onderwijs.

Het valt op dat de allochtone jongeren vaker afkomstig zijn uit een gezin met een lage sociaal-economische status (SES). Hun aandeel in de hoge sociaal-economische klasse is zelfs bijna te verwaarlozen (2,9% en 2,0%). Een aanwijzing voor dit gegeven vinden we in een recente Europese enquête. Hieruit bleek dat binnen de actieve Vlaamse beroepsbevolking slechts 34% van de niet-EU inwijkelingen een job uitoefent. De inkomens binnen deze bevolkingsgroep liggen dan ook vaak lager in vergelijking met de autochtone Vlamingen (Steunpunt Werkgelegenheid, Arbeid en Vorming, 2003). Vlaamse jongeren komen het vaakst uit een gezin met een middelmatige of hoge SES.

Tabel 5.3.3a: Respondenten naar etnische origine en opleidingsniveau

	Etnische origine		
	Turks	Marokkaans	Vlaams
<i>Onderwijs</i>	<i>n=198</i>	<i>n=286</i>	<i>n=115</i>
ASO	13,6%	21,0%	28,7%
TSO	24,2%	31,1%	26,1%
BSO	48,5%	47,9%	41,7%
DTO	13,6%	0,0%	3,5%

Tabel 5.3.3b: Respondenten naar etnische origine en sociaal-economische status

	Etnische origine		
	Turks	Marokkaans	Vlaams
<i>SES</i>	<i>n=138</i>	<i>n=205</i>	<i>n=74</i>
Laag	68,1%	83,9%	16,2%
Midden	29,0%	14,1%	50,0%
Hoog	2,9%	2,0%	33,8%
<i>Religie</i>	<i>n=177</i>	<i>n=259</i>	<i>n=65</i>
Weinig	50,8%	34,4%	83,1%
Veel	49,2%	65,6%	16,9%

5.3.4 Religiebeleving en etnisch-culturele positie

Zoals te verwachten, hechten de allochtone jongeren veel meer belang aan hun religie dan de Vlaamse jeugd. Dit geldt vooral voor de Marokkanen. Bijna zeven op de tien (65,6%) jongeren uit deze etnische groep zeggen veel met godsdienst bezig te zijn. Het is dan ook niet verwonderlijk dat relatief veel Marokkaanse respondenten aangeven zich sterk betrokken te voelen bij hun land van herkomst. Gemiddeld gezien scoren zij dan ook hoger op de variabele 'etnisch-culturele positie'. d'Haenens e.a. (2001: 11) kwamen tot dezelfde resultaten. Het is evident dat deze maat voor integratie op de Belgische jongeren niet van toepassing² is.

² In de tabellen wordt dit aangegeven met de afkorting *nvt*.

Tabel 5.3.4a: Respondenten naar etnische origine en religiebeleving

	Etnische origine		
	Turks	Marokkaans	Vlaams
<i>Religie</i>	<i>n=177</i>	<i>n=259</i>	<i>n=65</i>
Weinig	50,8%	34,4%	83,1%
Veel	49,2%	65,6%	16,9%

Tabel 5.3.4b: Respondenten naar etnische origine en etnisch-culturele positie

	Etnische origine	
	Turks	Marokkaans
<i>Etnisch-culturele pos.</i>	<i>n=129</i>	<i>n=194</i>
Laag	58,9%	42,8%
Hoog	41,1%	57,2%

5.4. Definities

We sluiten dit deel af met een korte omschrijving van enkele centrale begrippen en variabelen. We vermelden steeds op basis van welke vragen uit de vragenlijst de scores op de variabelen werden achterhaald.

- *allochtoon*: persoon van wie tenminste één van de ouders van Turkse of Marokkaanse afkomst is of die zelf in één van deze twee landen geboren is.
- *jongere*: persoon met een leeftijd van 12 tot en met 19 jaar.
- *media*: in deze studie maken we een onderscheid tussen traditionele media, nieuwe media en mobiele telefonie
 - traditionele media: krant, tijdschrift, radiowereldontvanger, radio, stereo, cd- of platenspeler, televisie, teletekst, videorecorder
 - nieuwe media: spelconsole, computer, cd-rom en (kabel)modem
 - mobiele telefonie: gsm (inclusief sms en wap)

- *religie*: met betrekking tot religie werd gevraagd naar de mate waarin men in het alledaagse leven een godsdienst praktiseert. Bij de operationalisering van het concept *mate van religie* ligt de klemtoon op het al dan niet praktiseren van een bepaalde godsdienst.
- *sociaal-economische status*: deze samengestelde variabele is berekend door de hoogst genoten opleiding van de vader en moeder te combineren met het beroep van beide ouders.
- *etnisch-culturele positie*: dit begrip werd ontleend aan de Nederlandse auteur Adriana Johanna Van Heelsum. Zij geeft volgende definitie: 'Etnisch-culturele positie is de mate waarin leden van een bepaalde groep zichzelf primair als leden van een specifieke groep beschouwen en/of gedragen en de mate waarin zij door (het grootste deel van) de samenleving als vertegenwoordigers van een specifieke groep worden beschouwd en/of behandeld.' (1997: 16).

Naar analogie met het onderzoek aan de Universiteit Nijmegen wordt dit concept in onze studie gemeten a.h.v. 29 stellingen³. De scores op deze variabelen kunnen beschouwd worden als een maat voor integratie: hoe hoger mensen op deze variabele scoren, hoe meer zij zich betrokken voelen bij hun land van herkomst. In dit onderzoek wordt dit beschouwd als een indicator voor de mate van integratie.

³ In het onderzoek naar de integratie van de tweede generatie Surinamers in Nederland, baseert van Heelsum zich op een groter aantal stellingen. Wij opteren voor de 29 stellingen zoals die bij het onderzoek in Nederland werden gebruikt. De uitgevoerde homogeniteitstest gaf een Cronbach's alfa van .98.

DEEL 3: ONDERZOEKSRESULTATEN

In dit deel worden de resultaten gerapporteerd van het empirisch onderzoek naar het bezit en gebruik van traditionele en nieuwe media bij Turkse en Marokkaanse jongeren in Vlaanderen anno 2002, en hun attitudes t.o.v. nieuwe media.

In het eerste hoofdstuk van dit deel behandelen we het bezit van en de toegang tot media. Hoofdstuk twee analyseert het mediagebruik. In een laatste hoofdstuk worden de attitudes van de allochtone jongeren ten aanzien van nieuwe media blootgelegd.

De rapportage van de onderzoeksresultaten vangt steeds aan met een algemeen overzicht. Hierin komen de algemene scores binnen de steekproef aan bod, beschrijven we de verschillen en gelijkenissen tussen de allochtone en autochtone jongeren en gaan we op zoek naar discrepanties tussen de Turkse en Marokkaanse jeugd. Na dit algemeen overzicht schetsen we een gedetailleerd beeld van de variaties in het mediagedrag van zowel de Turkse, Marokkaanse als Vlaamse jongeren. Hierbij bestuderen we de invloed van onze onafhankelijke variabelen sekse, leeftijd, opleiding, sociaal-economische status, religie en de integratiegraad (etnisch-culturele positie) op het mediagedrag.

Bij de analyses van de cijfergegevens vermelden we steeds de betreffende vragen uit de enquête. Zo is het voor de lezer duidelijk waar onze resultaten vandaan komen. In de enquête werden ook een aantal controlevragen opgenomen. Wanneer de antwoorden op deze vragen ons op inconsistentie of onbetrouwbaarheid wijzen, worden de betreffende resultaten niet gerapporteerd. De percentages uit de tabellen zijn berekend op het aantal respondenten dat positief antwoordde op een bepaalde vraag. De scores op de antwoordcategorieën *nee* en *weet niet* worden bijgevolg meestal niet gerapporteerd. Deze ingreep heeft tot doel de rapportage overzichtelijk te houden en de interpretatie niet onnodig te bemoeilijken.

We maken gebruik van associatiematen gebaseerd op Chi-kwadraat. Het significantieniveau wordt vastgesteld op .05 en verder verfijnd tot .005 en .001. Elke significantie tussen .05 en .1 omschrijven we als een trend. Bij de bespreking van de resultaten delen we enkel de significante verschillen en de waargenomen trends aan de lezer mee. Hierdoor overladen we het verslag niet met statistisch onbetrouwbare data en conclusies.

6. Bezit van en toegang tot media

In dit hoofdstuk geven we een antwoord op de eerste drie onderzoeksvragen. We gaan na of allochtone jongeren in Vlaanderen een achterstand vertonen m.b.t. het bezit van en de toegang tot bepaalde media en welke factoren hierbij een rol spelen. Volgende vragen werden aan de respondenten voorgelegd:

1. *Heb je zelf (op je eigen kamer) een ...? (telefoon⁴, radio, televisie, ...)*
2. *Heb je zelf een gsm?*
3. *Welke van de volgende apparaten zijn er ergens anders in huis (dus niet op je eigen kamer)*
4. *Hoeveel televisietoestellen zijn er bij jullie thuis?*
5. *Kun je thuis gebruik maken van een computer?*
6. *Beschik je thuis over een internetaansluiting?*

Vooreerst beschrijven we het bezit van een aantal traditionele en nieuwe media. Het bezit van een gsm wordt vervolgens afzonderlijk behandeld. De slaapkamer is echter niet de enige plaats waar media te vinden zijn. De analyses betreffende de toegang die jongeren hebben tot media in hun huis (de slaapkamer uitgezonderd) worden in tweede instantie besproken. Daarna geven we een overzicht van het aantal televisietoestellen per gezin en de aanwezigheid van een computer en/of internetverbinding in het huis.

4 Er is geen duidelijk onderscheid gemaakt tussen een vaste telefoon en een gsmtoestel. Dit zorgde voor verwarring bij een deel van de respondenten en verhoogt de kans op inconsistente resultaten. De resultaten m.b.t. dit medium worden dan ook niet gerapporteerd. De volgende vraag (2) peilt expliciet naar het bezit van een gsm en verschaft aldus een beter beeld (cf. 1.2. Bezit van een gsm). Het begrip telefoon verwijst in voorliggende studie dus enkel en alleen naar de gsm.

6.1. Persoonlijk mediabezit: traditionele en nieuwe media op de slaapkamer

6.1.1 Algemeen overzicht

In tabel 1 vinden we een algemeen overzicht van het mediabezit op de slaapkamers van de respondenten. De items zijn gerangschikt op basis van hun totale score in de steekproef. Het valt op dat het overgrote deel van de respondenten beschikt over de meeste traditionele media. Net geen 9 op de 10 respondenten heeft een radio op zijn/haar slaapkamer. Daarna komt de stereo, cd- of platenspeler (80,5%). Een televisie vinden we op iets meer dan de helft van de slaapkamers terug, vaak vergezeld van een videorecorder en teletekst (42,7% en 42,4%). De audiovisuele en nieuwe media zijn min of meer bij de helft van de proefpersonen aanwezig. De spelconsole (61,3%) is het meest populair binnen deze categorie, gevolgd door de computer (55,7%), de videorecorder (42,7%), teletekst (42,4%) en de modem (39,3%).

De slaapkamers van de allochtone jongeren blijken beter uitgerust dan deze van de autochtone jongeren. Enkel wat het bezit van een stereo, cd- of platenspeler betreft, valt de vergelijking in het voordeel van de Vlaamse jongeren uit ($V = .157$). Voor alle andere significante verschillen, geldt dat allochtonen de betreffende media vaker bezitten dan autochtonen: televisie met teletekst ($V = .163$), spelconsole ($V = .130$), computer ($V = .129$) en videorecorder ($V = .127$). Bij televisie is er sprake van een trend die in dezelfde richting wijst.

Binnen de groep allochtone respondenten bestaan eveneens verschillen. De Marokkaanse jongeren hebben frequenter een persoonlijke stereo, cd- of platenspeler ($V = .167$), videorecorder ($V = .127$), televisie met teletekst ($V = .130$) en computer ($V = .094$). Bij dit laatste medium zijn de verschillen echter miniem. Turkse jongeren bezitten wel vaker een spelconsole ($V = .119$).

Tabel 6.1.1: Mediabezit bij jongeren naar totale scores in steekproef (*)

	Steekproef	Allochtonen			Autochtonen
		Turken	Marokkanen	Totaal	
Radio	89,3%	87,9%	89,0%	88,6%	92,2%
Stereo/cd/ platenspeler	80,5%	68,7%	83,6%	77,5%	93,0%
spelconsole	61,3%	<u>69,9%</u>	<u>58,2%</u>	<u>63,1%</u>	<u>54,0%</u>
Televisie	56,8%	53,8%	60,9%	58,0%	51,7%
Computer	55,7%	56,3%	58,9%	57,8%	46,9%
videorecorder	42,7%	34,5%	50,7%	44,1%	36,9%
Teletekst	42,4%	40,6%	50,0%	46,2%	26,8%
(kabel)modem	39,3%	41,5%	40,4%	40,9%	33,0%

cursief: $p \leq .05$, onderlijnd: $p \leq .005$, vet: $p \leq .001$ (n= 604)

6.1.2 Determinanten voor het mediabezit naar etnische origine

Hieronder gaan we de invloed na van een aantal onafhankelijke variabelen op het persoonlijke mediabezit van Turkse, Marokkaanse en Vlaamse jongeren. We bespreken de rol die geslacht en leeftijd van de respondenten spelen. We onderzoeken de rol van het opleidingsniveau van de jongeren en de sociaal-economische status van het gezin. En we gaan na wat de invloed is van twee variabelen die wijzen op de maatschappelijke oriëntatie van de jongeren: religiebeoefening en integratiegraad (etnisch-culturele positie).

6.1.2.1 Het bezit van auditieve media⁵ op de slaapkamer

- *Turkse respondenten:*

De jongens binnen deze groep hebben vaker een stereo, cd- of platenspeler op hun slaapkamer ($V = .220$). Een trend wijst erop dat ook oudere Turkse scholieren vaker in het bezit zijn van dit medium.

⁵ auditieve media: radio en stereo, cd- of platenspeler

- *Marokkaanse respondenten:*

Daar waar we bij de Turken slechts over een trend konden spreken, blijken de oudere Marokkaanse jongeren significant vaker een stereo, cd- of platenspeler te bezitten ($V = .151$).

Bij etnisch-culturele positie nemen we een trend waar: beter geïntegreerde Marokkaanse respondenten blijken vaker een stereo, cd- of platenspeler op hun slaapkamer te hebben.

- *Vlaamse respondenten:*

We vinden geen enkel significant verband bij onze controlegroep. We vermelden de trend dat meisjes, in tegenstelling tot bevindingen bij de Turkse groep, vaker een stereo, cd- of platenspeler bezitten.

6.1.2.2 Het bezit van audiovisuele media⁶ op de slaapkamer

- *Turkse respondenten:*

Er is een overduidelijke invloed van geslacht op het bezit van alle audiovisuele media. Turkse jongens hebben veel vaker een televisietoestel ($V = .427$) met of zonder teletekst ($V = .367$) en een videorecorder ($V = .283$) op hun slaapkamer. Wat leeftijd betreft, zien we enkel een trend dat 17 tot 19 jarigen vaker teletekst bezitten.

- *Marokkaanse respondenten:*

Ook hier is er eenzelfde manifeste invloed van het geslacht waarneembaar op het persoonlijk bezit van een tv ($V = .258$), teletekst ($V = .207$) en een videorecorder ($V = .245$). De verschillen tussen jongens en meisjes zijn wel iets kleiner dan bij de Turkse respondenten. Oudere Marokkaanse studenten blijken significant vaker een televisie ($V = .145$) en een videorecorder ($V = .134$) op hun kamer te hebben. Bij het bezit van teletekst zien we m.b.t. de variabele 'leeftijd' een trend die hetzelfde verband aangeeft.

Het type onderwijs dat de Marokkaanse jongeren volgen, speelt een rol bij het al dan niet bezitten van audiovisuele media op de kamer. Vooral de jongeren uit het ASO zijn bedui-

⁶ audiovisuele media: televisie, teletekst en videorecorder

dend minder in het bezit van een televisietoestel ($V = .146$), teletekst ($V = .137$) en een videorecorder ($V = .148$).

We vermelden ook nog een trend die erop wijst dat minder goed geïntegreerde Marokkaanse jongeren vaker teletekst op hun slaapkamer hebben.

▪ *Vlaamse respondenten:*

Ook bij onze controlegroep is de invloed van geslacht duidelijk aanwezig (tv: $V = .417$; teletekst: $V = .341$ en videorecorder: $V = .079$). Bij de allochtone respondenten namen we een trend waar die erop wees dat de oudere scholieren vaker over teletekst beschikten. Bij de Vlaamse jongeren zien we hier een statistisch significant verband dat inderdaad aangeeft dat de ouderen vaker over dit medium beschikken ($V = .376$).

Er is ook een verband tussen de opleiding en het bezit van een televisietoestel ($V = .376$) en een videorecorder ($V = .384$). Deze bevindingen liggen in de lijn van de conclusies bij de allochtone groepen.

6.1.2.3 Het bezit van nieuwe media⁷ op de slaapkamer

▪ *Turkse respondenten:*

We concluderen dat de slaapkamers van de Turkse jongens in vergelijking met de meisjes over het algemeen vaker uitgerust zijn met een spelconsole ($V = .337$), een computer en een (kabel)modem ($V = .226$). Bij computerbezit betreft het weliswaar enkel een trend. Daarnaast zien we enig significant verband tussen opleiding en bezit van een computer ($V = .222$).

▪ *Marokkaanse respondenten:*

De jongens in deze groep vertonen enkel bij het bezit van een spelconsole significant hogere scores ($V = .180$). Oudere Marokkaanse jongeren blijken significant vaker een computer op hun slaapkamer te hebben ($V = .151$).

⁷ nieuwe media: spelconsole, computer en (kabel)modem

- *Vlaamse respondentent:*

Net als bij de Turkse respondentent speelt geslacht een significante rol met als gelijk-aardige uitzondering dat we bij computerbezit enkel een trend waarnemen (spelconsole: $V = .354$ en modem: $V = .275$).

Vlaamse jongeren uit de lagere onderwijstypes blijken vaker een spelconsole op hun kamer te hebben ($V = .327$).

De sociaal-economische status van het gezin heeft een significante invloed op de scores bij computerbezit ($V = .422$) en geeft een trend aan in het bezit van een spelconsole.

6.2. Bezit van een gsm

6.2.1 Algemeen overzicht

Uit onze analyses (tabel 2) kunnen we niet besluiten dat er een significant verschil bestaat tussen het bezit van een gsm bij de Turkse, Marokkaanse en Vlaamse jongeren. Binnen elke groep blijkt ongeveer 8 op de 10 respondentent over een mobiele telefoon te beschikken.

Tabel 6.2.1: Bezit van een gsm naar etnische origine

	Steekproef	Alloctonen			Autoctonen
		Turken	Marokkanen	Totaal	
gsm	81,5%	82,5%	81,6%	82,0%	79,3%

6.2.2 Determinanten voor het bezit van een gsm naar etnische origine

- *Turkse respondentent*

Turkse jongens bezitten vaker een gsm-toestel ($V = .256$). We constateren ook een trend die aangeeft dat Turkse jongeren tussen 17 en 19 jaar vaker een mobiele telefoon hebben.

- *Marokkaanse respondenten*

Net als bij de Turkse respondenten zien we een trend die aangeeft dat Marokkaanse jongeren tussen 17 en 19 jaar vaker een mobiele telefoon hebben. Onze analyses tonen nog twee andere trends. Marokkanen die school lopen in het technisch en vooral het beroeps secundair onderwijs én de Marokkanen die weinig met godsdienst bezig zijn, bezitten eerder een gsm.

- *Vlaamse respondenten*

De trend dat Marokkaanse jongeren uit lagere onderwijstypes vaker een gsm bezitten, wordt bij de Vlaamse respondenten met een significant verschil bevestigd ($V = .298$). Ook blijkt SES een invloed uit te oefenen ($V = .433$).

6.3. Toegang tot traditionele en nieuwe media in huis

6.3.1 Algemeen overzicht

Tabel 3 geeft een overzicht van de toegang die jongeren hebben tot media in hun huis, uitgezonderd hun slaapkamer. De items zijn gerangschikt op basis van hun totale score in de steekproef. Zo'n 9 op de 10 respondenten in de steekproef kunnen gebruik maken van de traditionele media in hun huis. Bij bijna zeven op de tien jongeren is een schotelantenne geïnstalleerd. Een radiowereldontvanger is bij zo'n 57% aanwezig. Bij iets meer dan 60% van de jongeren is er een spelconsole aanwezig in huis. Een gewone pc vinden we terug in de woonst van 54,1% van de scholieren. De score van het aantal (kabel)modems leunt hier logischerwijs dicht bij aan.

De significante verschillen tussen allochtone en autochtone jongeren geven bijna steeds aan dat de betreffende media meer aanwezig zijn in de huishoudens van de Vlaamse jongeren (stereo, cd- of platenspeler: $V = .106$, teletekst: $V = .089$, videorecorder: $V = .144$ en computer: $V = .133$). De achterstand bij de toegang tot televisie is miniem ($V = .104$). Ook de verschillen in de scores m.b.t. de toegang tot een radiotoestel zijn te verwaarlozen. Bij deze twee laatste media en de toegang tot een spelconsole nemen we trouwens enkel een trend waar. Allochtone jongeren hebben beduidend vaker toegang tot een schotelantenne ($V = .571$) en een radiowereldontvanger ($V = .147$).

Als we de Turkse met de Marokkaanse respondenten vergelijken, dan merken we dat deze laatste groep steeds vaker toegang heeft tot een medium. Dit komt het sterkst tot uiting bij de toegang tot een computer ($V = .132$) en de stereo, cd- of platenspeler ($V = .132$). Bij de toegang tot een spelconsole en een (kabel)modem nemen we een trend waar die op eenzelfde conclusies wijst.

Tabel 6.3.1: Toegang tot media naar totale scores in steekproef (*)

	Steekproef	Allochtonen			Autochtonen
		Turks	Marokkaans	Totaal	
televisie	93,1%	93,3%	92,3%	92,7%	94,8%
radio	91,9%	89,5%	92,3%	91,1%	94,8%
teletekst	88,2%	86,5%	89,6%	88,3%	87,9%
videorecorder	87,9%	82,4%	88,8%	86,1%	94,8%
Stereo / cd / platenspeler	87,2%	79,8%	90,0%	85,7%	93,0%
schotelantenne	67,1%	77,5%	80,6%	79,3%	14,8%
spelcomputer	60,2%	54,3%	62,0%	58,8%	66,1%
wereldontvanger	57,0%	<u>56,3%</u>	<u>63,5%</u>	<u>60,5%</u>	<u>42,7%</u>
computer	54,1%	42,0%	56,8%	50,8%	67,0%
(kabel)modem	48,2%	39,9%	51,7%	46,8%	53,5%

cursief: $p \leq .05$, onderlijnd: $p \leq .005$, vet: $p \leq .001$ ($n = 604$)

(*)In deze tabel zijn de percentages berekend op het aantal respondenten die *ja* antwoordden. De antwoord-categorieën *weet niet* en *nee* worden niet gerapporteerd.

6.3.2 Determinanten voor de toegang tot media naar etnische origine

6.3.2.1 De toegang tot audio-apparatuur

- *Turkse respondenten*

Bij de Turkse jongeren vinden we enkel een significante invloed van etnisch-culturele positie op de toegang tot een radiowereldontvanger ($V = .238$). Opleiding en religie hebben ook een invloed op dit medium, maar hier constateren we enkel een trend.

- *Marokkaanse jongeren*

De leeftijd van de Marokkaanse respondenten heeft een significante invloed op de aanwezigheid van een radiowereldontvanger in huis ($V = .134$). Er blijkt ook een gelijkaardige trend te bestaan wat betreft de invloed op de toegang tot een radio. Bij minder geïntegreerde Marokkaanse jongeren is vaker een stereo, cd- of platenspeler aanwezig ($V = .185$).

- *Vlaamse respondenten*

We stippen twee trends aan: de invloed van geslacht op de toegang tot een stereo, cd- of platenspeler en de samenhang tussen mate van religie en de aanwezigheid van een radiowereldontvanger in het huis.

6.3.2.2 De toegang tot audiovisuele media

- *Turkse respondenten*

Het geslacht blijkt een significante invloed te hebben op de toegang tot een videorecorder ($V = .186$). Oudere Turkse scholieren beschikken vaker over teletekst in hun woonst ($V = .179$).

- *Marokkaanse respondenten*

Net als bij de Turkse respondenten vinden we een invloed terug van de leeftijd op het al dan niet toegang hebben tot teletekst ($V = .140$). Daarnaast merken we een trend op die aangeeft dat Marokkaanse meisjes iets vaker beschikken over een videorecorder in het huishouden.

- *Vlaamse respondenten*

Binnen onze groep Vlaamse scholieren hebben jongens significant meer kans op toegang tot een schotelantenne ($V = .252$). Teletekst blijkt vaker voor te komen in Vlaamse gezinnen met een lage SES ($V = .309$). Wat de toegang tot teletekst betreft, tekenen zich ook twee trends af die de invloed van geslacht en onderwijstype aangeven.

6.3.2.3 De toegang tot nieuwe media

- *Turkse respondenten:*

We vinden geen significante invloeden, noch trends die een relatie aangeven tussen onze onafhankelijke variabelen en de toegang van Turkse respondenten tot een spelconsole, een computer of een (kabel)modem.

- *Marokkaanse respondenten:*

Ook bij deze groep wordt het vooropgestelde significantieniveau nergens gehaald. Wel stippen we een trend aan die erop wijst dat Marokkaanse respondenten die hun religie veel beoefenen, vaker toegang hebben tot een computer.

- *Vlaamse respondenten:*

Vooraf Vlaamse jongens ($V = .262$), Vlaamse jongeren die een hoger onderwijstype volgen ($V = .293$) en Vlaamse jongeren die afkomstig zijn uit gezinnen met een hogere SES ($V = .399$) hebben frequenter toegang tot een computer in hun huis. We merken ook een significante invloed van leeftijd op de toegang tot een (kabel)modem ($V = .213$). De invloed van religie op de toegang tot een pc is een trend.

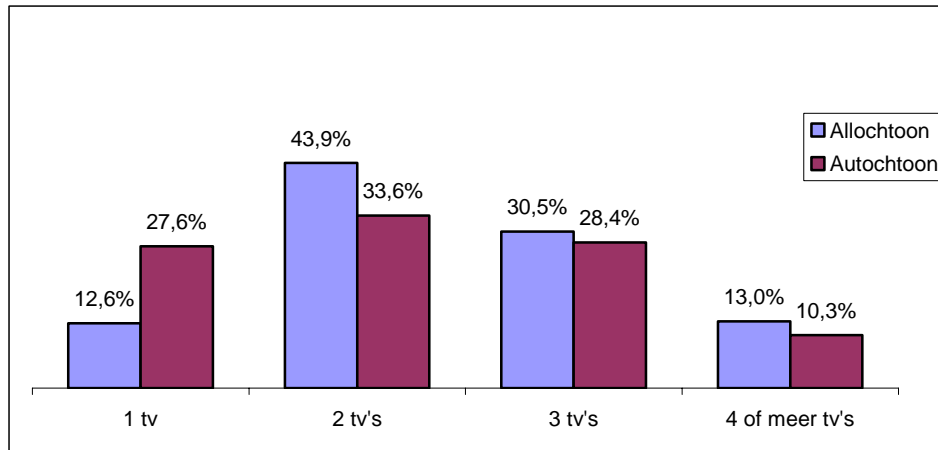
6.4. Aantal televisietoestellen in huis

6.4.1 Algemeen overzicht

Als we de volledige steekproef in beschouwing nemen, zijn er in de meeste huishoudens twee (41,9%) of drie (30,1%) televisietoestellen aanwezig. Slechts 1 respondent gaf te kennen dat er thuis geen televisie staat.

Grafiek 1a schetst de verschillen tussen onze allochtone en autochtone populatie ($V = .166$). Het valt op dat de allochtone huishoudens gemiddeld meer toestellen tellen. Vooral binnen de antwoordcategorie 2 *televisietoestellen* scoren ze beduidend hoger. In de categorie 1 *televisietoestel* vinden we dan weer veel minder allochtonen. Slechts één op acht geeft aan één televisie in huis te hebben. Bij de autochtonen is dit meer dan één op vier.

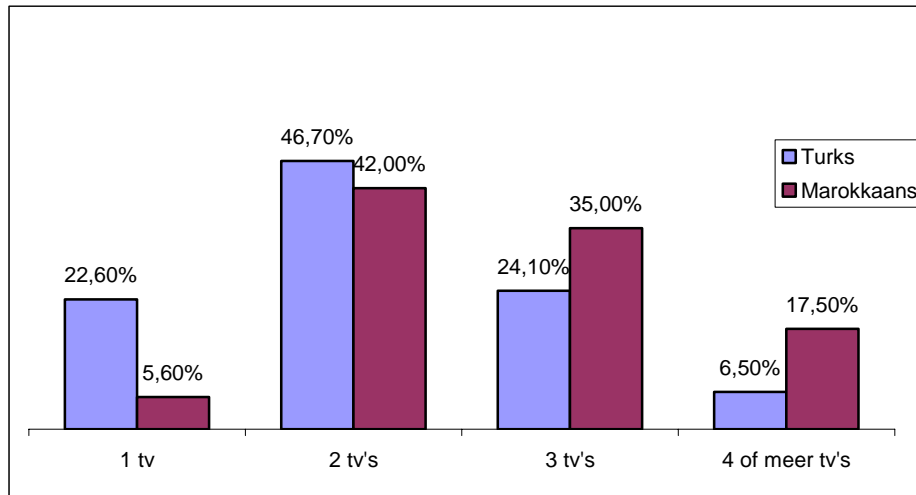
Grafiek 6.4.1a: Aantal televisietoestellen in huis bij jongeren

$p \leq .001$ (n= 604)

Grafiek 1b geeft ons een beeld van de toestand binnen de allochtone bevolkingsgroep. We zien dat de hoge scores van de allochtonen voor een groot deel toe te schrijven zijn aan de Marokkanen. Van alle onderzochte groepen hebben zij gemiddeld het grootste aantal televisietoestellen in huis. Zo geeft één derde van de Marokkaanse respondenten aan dat er bij hem 3 televisietoestellen aanwezig zijn. Eén op vijf heeft 4 of meer toestellen thuis. Hiermee overtreffen ze de Vlaamse en Turkse proefpersonen ruim ($V = .214$).

Grafiek 6.4.1b: Aantal televisietoestellen in huis bij allochtone jongeren

$p \leq .001$ (n= 604)

6.4.2 Determinanten voor het aantal televisietoestellen in huis

- *Turkse respondenten:*

Het geslacht van de Turkse respondenten heeft een invloed op het aantal televisietoestellen ($V = .340$). Een jongen in het gezin lijkt aanleiding te geven tot meer televisies. We stippen ook de trend aan dat er een relatie bestaat tussen de etnisch-culturele positie en de hoeveelheid televisietoestellen.

- *Marokkaanse respondenten:*

We vonden geen enkel statistisch significant verband, noch een trend.

- *Vlaamse respondenten:*

Net als bij de Turkse respondenten zien we dat jongens vaker aangeven dat er drie, vier of meer televisies in hun gezin zijn ($V = .343$).

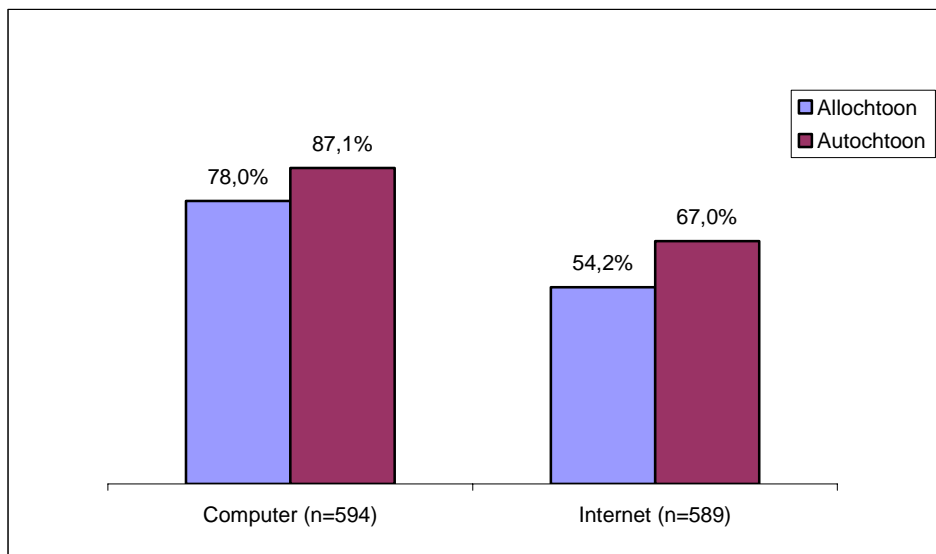
6.5. Aanwezigheid van een computer en internet in huis

6.5.1 Algemeen overzicht

Net geen 80% van de respondenten uit de steekproef kan thuis gebruik maken van een computer. Het internet is aangesloten in 56,7% van de gezinnen.

Grafiek 2a maakt duidelijk dat allochtonen zowel bij de aanwezigheid van een computer ($V = .089$) als bij de aanwezigheid van internet in huis ($V = .102$) lager scoren dan de autochtone Vlaamse bevolking. Het verschil is bij internet (12,8%) net iets groter dan bij de computer (9,1%). Ondanks deze verschillen is de computer aanwezig in bijna 8 op de 10 migrantengezinnen en zijn meer dan de helft van hen ook aangesloten op het internet.

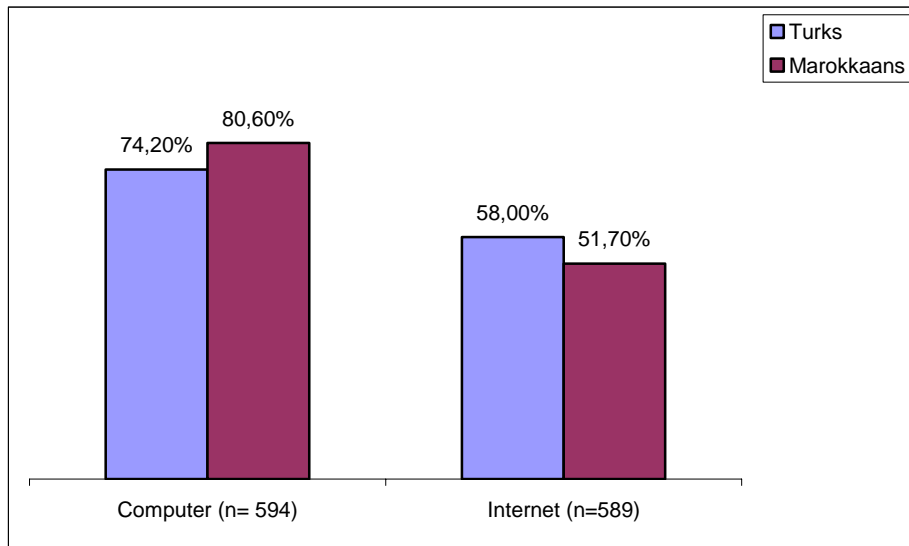
Grafiek 6.5.1a: Aanwezigheid van computer en internet in huis bij jongeren

$p \leq .005$ (n= 604)

Opnieuw gaan we de situatie binnen de allochtone gemeenschap na (Grafiek 2b). De verschillen tussen de twee bevolkingsgroepen zijn niet noemenswaardig groot. Turken blijken iets minder frequent over een pc ($V = .114$) te beschikken in hun gezin, maar deze is wel vaker voorzien van een internetaansluiting ($V = .116$).

Grafiek 6.5.1b: Aanwezigheid van een computer en internet in huis bij Turkse en Marokkaanse jongeren

$p \leq .005$ (n= 604)

6.5.2 Determinanten voor de aanwezigheid van een computer en internet in huis

▪ *Turkse respondenten:*

We vonden geen significante determinanten voor de aanwezigheid van een computer in het gezin. Wel blijken het geslacht ($V= .277$) en de leeftijd ($V= .184$) een invloed uit te oefenen op de beschikbaarheid van internet. Beduidend meer jongens en oudere respondenten hebben een internetaansluiting in hun huis.

▪ *Marokkaanse respondenten:*

De aanwezigheid van een computer in het huishouden wordt beïnvloed door de leeftijd van de Marokkaanse jongeren ($V= .147$). Oudere respondenten geven vaker aan dat er bij hen thuis een computer staat. We vonden ook een significante relatie tussen het opleidingstype van de respondenten en de aanwezigheid van een pc ($V= .156$). Net als bij de Turkse jongeren beïnvloeden de leeftijd ($V= .148$) en het geslacht de aanwezigheid van internet. De invloed van deze laatste variabele werd hier echter enkel teruggevonden als

een trend. Het zijn ook hier vooral de oudere respondenten en de jongens die thuis kunnen internetten.

- *Vlaamse respondenten:*

Bij de Vlaamse jongeren uit het algemeen en technisch secundair onderwijs is vaker een computer in huis aanwezig ($V = .273$). Ook is er een duidelijke invloed van de sociaal-economische status terug te vinden ($V = .555$). Gezinnen die hoog scoren op deze variabele, hebben vaker een pc in hun huishouden. We vonden ook een trend weer die, in tegenstelling tot eerdere bevindingen bij de allochtone respondenten, lijkt aan te geven dat vooral jongere respondenten vaker een computer in huis hebben. Ook de aanwezigheid van internet blijkt samen te hangen met de sociaal-economische status van het gezin ($V = .301$). Net als voor een computer geldt ook hier dat het vooral de gezinnen met een hoge SES zijn die dit medium in huis halen.

6.6. Bezit van en toegang tot media: besluit

Hebben allochtone jongeren in Vlaanderen een achterstand m.b.t. het bezit van en de toegang tot bepaalde media? Met dit hoofdstuk trachtten we een antwoord op deze vraag te geven. We gingen ook na of er, naast de etnische origine, nog andere factoren een invloed hadden op het bezit van en de toegang tot media.

- *Persoonlijk mediabezit: media op de slaapkamer en gsm-bezit*

Allochtone jongeren vertonen geen achterstand in het bezit van media. In vele gevallen blijkt deze groep zelfs een voorsprong te hebben. Enkel wat het bezit van een stereo, cd- of platenspeler betreft, moeten ze hun Vlaamse leeftijdsgenoten laten voorgaan. Alle andere media waarvan de scores in de steekproef significant van elkaar verschillen, vinden we vaker terug in de slaapkamers van de migrantenjongeren. De verschillen zijn niet gering. De kloof tussen allochtonen en autochtonen gaat van zo'n 7% (videorecorder) en 10% (computer en spelconsole) tot ongeveer 20% (televisie met teletekst).

Een opsplitsing naar etniciteit leert ons dat de hoge scores binnen de allochtone bevolkingsgroep voor een groot deel te wijten zijn aan de Marokkaanse jongeren. Zij gaan hun Turkse leeftijdsgenoten over het algemeen voor in het bezit van media. Het verschil is voor sommige media wel miniem en Turkse jongeren hebben vaker een spelconsole op hun

slaapkamer. Algemeen kunnen we m.b.t. de aanwezigheid van media in de slaapkamers volgende rangorde in dalende lijn opstellen: Marokkaanse jongeren, Turkse jongeren, Vlaamse jongeren.

Zowel bij de Turkse, Marokkaanse als Vlaamse jongeren oefent het geslacht een zeer bepalende invloed uit op het mediabezit. De jongens bezitten bijna steeds vaker een medium dan de meisjes. De verschillen kunnen oplopen tot gemiddeld 35% (televisie) en 30% (spelconsoles).

Het lijkt erop dat naarmate de leeftijd van de respondenten stijgt, ze ook meer media tot hun persoonlijke eigendom kunnen rekenen. Statistisch betrouwbare resultaten die deze bewering onderschrijven, vinden we echter enkel terug bij de Marokkaanse populatie. Zowel de stereo, cd- of platenspeler, alle audiovisuele media en een computer zijn frequenter in het bezit van de oudste respondenten van deze groep.

We vinden ook een relatie tussen het onderwijstype van de respondenten en het bezit van bepaalde media. Globaal gezien zijn de slaapkamers van de leerlingen uit de lagere onderwijsniveaus beter uitgerust. Geldige verbanden zien we in de Turkse groep bij het bezit van een videorecorder en in de Marokkaanse groep bij alle audiovisuele media. Significante verschillen vinden we voor de Vlaamse respondenten terug bij het bezit van audiovisuele media en de aanwezigheid van een spelconsole op de slaapkamer.

Uit onze analyses blijkt dat de sociaal-economische situatie van het gezin enkel een rol speelt bij de Vlaamse jongeren. Deze invloed is echter vrij beperkt en gaat slechts op voor het bezit van een televisietoestel en het bezit van een computer. Televisie is vaker aanwezig op de slaapkamers van jongeren uit een gezin met een lage SES, de computer bij jongeren uit gezinnen met een hoge SES.

Gaan we enkel op de percentages af, dan lijkt het alsof er een verband is tussen religie en mediabezit. Deze vaststelling kunnen we echter niet extrapoleren aangezien geen enkel verschil statistisch significant blijkt te zijn. Hetzelfde geldt voor de invloed van de etnisch-culturele positie van de respondenten. Ook hier werden onze scores (op één uitzondering na) nergens bevestigd door geldige p-waarden.

Ongeveer 80% van de Turken, Marokkanen en Vlamingen bezit een gsm. Jongens blijken dit medium iets vaker te bezitten, maar dit verschil is enkel bij de Turkse respondenten significant. Bij de Vlaamse onderzoeksgroep vinden we dat vooral de oudere jongeren en de jongeren uit gezinnen met een lage tot middelmatige SES frequenter beschikken over een mobiele telefoon.

- *Toegang tot media ergens anders in huis*

Allochtone jongeren hebben een kleine achterstand wat de toegang tot media in het huis (de slaapkamer uitgezonderd) betreft. Bij de toegang tot een computer daarentegen is de kloof wel groot (iets meer dan 16%). Bij televisie (2%), videorecorder (9%) en stereo, cd- of platenspeler (7%) zijn de significante verschillen geringer. Niet verrassend is de vaststelling dat allochtone jongeren veel vaker toegang hebben tot een schotelantenne en een radiowereldontvanger.

Bekijken we de toegang bij Turken en Marokkanen afzonderlijk, dan tonen alle significante verschillen dat Marokkaanse jongeren het meeste toegang hebben tot media. De rangorde wat betreft de toegang tot media ziet er dan ook als volgt uit: Vlaamse jongeren, Marokkaanse jongeren en Turkse jongeren.

In tegenstelling tot onze bevindingen bij het persoonlijk mediabezit, is de invloed van onze onafhankelijke variabelen op de toegang tot media veel minder duidelijk. Met *toegang tot media* peilen we namelijk naar de aanwezigheid van media in het gezin, de slaapkamer van de jongere uitgesloten. Daar de meeste van onze onafhankelijke variabelen rechtstreeks betrekking hebben op de respondent als individu, is het naar onze mening niet zo verwonderlijk dat we enkel een paar versnipperde relaties terugvinden. Ten eerste lijken Turkse meisjes, Marokkaanse jongens en Vlaamse meisjes meer toegang te hebben tot respectievelijk een videorecorder, een schotelantenne en een computer. Significante verbanden m.b.t. leeftijd vinden we vooral bij de Marokkaanse jongeren terug. De hogere leeftijdsgroepen beschikken hier vaker over een radiowereldontvanger en teletekst in het gezin. Bij de Vlaamse jongeren blijken de iets jongere respondenten frequenter toegang te hebben tot een (kabel)modem. Vlaamse jongeren die in een hoger onderwijstype les volgen en/of uit een gezin met een hogere sociaal-economische status komen, hebben vaker toegang tot een pc. Vlaamse jongeren uit gezinnen met een lage SES hebben dan weer meer toegang tot een televisietoestel met teletekst. Beter geïnte-

greerde Turkse jongeren hebben vaker toegang tot een radiowereldontvanger. De minder geïntegreerde Marokkanen hebben vaker toegang tot een stereo, cd- of platenspeler.

- *Aantal televisietoestellen in huis*

In de meeste huishoudens zijn twee of drie televisietoestellen aanwezig, maar in de allochtone huishoudens vinden we gemiddeld meer televisietoestellen terug. Binnen de groep migranten zien we dat Turkse huishoudens in vergelijking met de Marokkaanse veel vaker één toestel bezitten (23% t.o.v. 6%). Bij Marokkanen zijn veel vaker drie tot vier toestellen aanwezig.

Een jongen in het gezin verhoogt de kans op meer televisietoestellen in het huis. Het feit dat jongens tot een derde vaker een televisie op hun slaapkamer bezitten, heeft hier ongetwijfeld mee te maken.

- *De aanwezigheid van een computer en internet in huis*

Bijna 80% van de respondenten kan thuis gebruik maken van een computer. Een internet-aansluiting is aanwezig in 57% van de gezinnen. Onze grafieken maken duidelijk dat beide media in de allochtone huishoudens gemiddeld zo'n 10% minder voorkomen. We merken geen uitgesproken verschillen tussen Turken en Marokkanen.

Bij de Turkse gezinnen constateren we dat jongens en oudere kinderen in het gezin sneller aanleiding geven tot de aanwezigheid van een internetaansluiting. Marokkaanse en Vlaamse respondenten die school lopen in het algemeen of technisch secundair onderwijs kunnen vaker genieten van de aanwezigheid van een computer. De percentages binnen de categorieën van de sociaal-economische status van het gezin lijken te wijzen op een invloed van deze variabele op de aanwezigheid van een computer en internetaansluiting. Toch vonden we enkel een statistisch significant verschil binnen de Vlaamse groep respondenten.

Hebben allochtone jongeren in Vlaanderen een achterstand m.b.t. het bezit van en de toegang tot bepaalde media?

- Allochtone jongeren hebben een voorsprong wat het persoonlijk bezit van de meeste media betreft.
- Allochtone jongeren hebben een kleine achterstand wat de toegang tot media in het huis, de slaapkamer uitgezonderd, betreft. Enkel wat de toegang tot een computer betreft, is de kloof groter maar dit wordt gecompenseerd door de grotere aanwezigheid van computers op de slaapkamers.
- De allochtone huishoudens (zonder een onderscheid te maken tussen de slaapkamer en de rest van het huis) tellen meer televisies. Een computer en internetaansluiting zijn minder vaak aanwezig.

Is er een invloed merkbaar van socio-demografische en cultuurspecifieke variabelen?

- Leeftijd, onderwijstype en vooral geslacht oefenen een sterke invloed uit op het mediabezit. De voorspellende kracht van de sociaal-economische status van het gezin, de mate waarin de jongeren hun religie beoefenen en de etnisch-culturele positie van de allochtone respondenten is op een aantal uitzonderingen na onbestaand.
- De invloed van onze onafhankelijke variabelen op de toegang tot media is erg versnipperd en veel minder vaak aanwezig dan bij het mediabezit. Toch bemerken we ook hier dat het merendeel van de significante resultaten geslacht en vooral leeftijd als belangrijkste determinanten aanwijzen.
- Het aantal televisietoestellen en de aanwezigheid van een computer en/of een internetaansluiting wordt het vaakst beïnvloed door het geslacht en de leeftijd van de jongeren. Het onderwijstype en de sociaal-economische status van het gezin oefenen in een aantal gevallen een invloed uit.

7. Het gebruik van traditionele en nieuwe media

Hieronder geven we een uitvoerige beschrijving van het mediagebruik bij allochtone jongeren in Vlaanderen. Net als in het vorige hoofdstuk plaatsen we onze bevindingen tegenover de scores binnen de Vlaamse controlegroep. Opnieuw worden onze vier socio-demografische en twee cultuurspecifieke variabelen in de analyse betrokken.

We onderzoeken voor zowel radio, televisie, kranten, tijdschriften, internet, e-mail als gsm hoeveel jongeren van deze media gebruik maken. Het gebruik van de televisie, het internet en de gsm wordt uitvoeriger behandeld. Nadien gaan we na in welke mate de moeder en de vader opmerkingen geven op het mediagebruik van de jongeren. We gaan ook dieper in op het belang van de Turkse en Marokkaanse radio- en televisieprogramma's.

7.1. Het mediagebruik in verschillende situaties

We vangen dit hoofdstuk aan met een overzicht van de functies die traditionele en nieuwe media in het leven van jongeren vervullen. We legden onze proefpersonen vijf stellingen voor. Er werd gevraagd telkens één medium aan te duiden dat men verkiest in een bepaalde situatie.

De stellingen waren:

1. *Als ik iets opwindends wil beleven ga ik ...*
2. *Als ik me wil ontspannen ga ik ...*
3. *Als ik meer wil weten over iets dat me interesseert ga ik ...*
4. *Als ik me eenzaam voel ga ik ...*
5. *Als ik me verveel ga ik ...*

Het valt op dat in de totale steekproef de televisie in alle voorgelegde situaties steeds de eerste of tweede keuze van de respondenten blijkt te zijn (cf. tabel 13 in bijlage). Vooral indien de jongeren zich vervelen, willen ontspannen of iets opwindends willen beleven, zitten ze meestal voor de buis. Het internet wordt door bijna de helft van de respondenten aangewezen als het medium bij uitstek om iets te weten te komen over zaken die hen interesseren. In alle andere situaties vinden we internetten terug op de tweede of de

derde plaats. Als jongeren zich eenzaam voelen, grijpen ze in de eerste plaats naar de telefoon. Indien ze zich vervelen of iets opwindends willen beleven, is dit medium, na de televisie en het internet, het meest favoriete medium. Als laatste vermelden we het belang van het luisteren naar muziek voor jongeren die zich willen ontspannen.

De printmedia worden in deze enquête veel minder vaak aangestipt. Het lezen van strips wordt door bijna niemand opgegeven als een activiteit die men onderneemt in één van de gemoedstoestanden. Voor het lezen van een krant of een tijdschrift geldt hetzelfde, hoewel een krant door een aantal respondenten ter hand wordt genomen indien ze iets opwindends willen beleven. Het boek brengt het er beter vanaf. Bij jongeren die iets willen bijleren is het, zij het met grote achterstand, de vierde keuze.

Tussen allochtonen onderling en autochtonen zijn een aantal verschillen merkbaar. Ten eerste liggen bij het *iets opwindends willen beleven* de scores van het kijken naar televisie en het internetten beduidend lager bij de Vlaamse jongeren. Vooral de Turkse jongeren scoren hoog op het internetgebruik binnen deze gemoedstoestand. Het spelen van computerspelletjes en het luisteren naar muziek worden onder Vlaamse jongeren aanzienlijk vaker aangeduid. Beduidend meer Marokkanen stipten het telefoneren aan.

De televisie wordt door de allochtonen ook meer opgegeven als hét medium om te ontspannen. De radio kan op iets meer bijval rekenen binnen de autochtone groep. Marokkanen wendden zich frequenter tot de televisie of het luisteren naar muziek. Turken stipten tot drie maal vaker het internet aan.

Bij de stelling *als ik meer wil weten over iets dat me interesseert ga ik ...* zien we dat de Vlaamse jongeren veel vaker hun pc gebruiken dan de allochtonen. Vlaamse jongeren die zich eenzaam voelen, gebruiken vaker het internet. Kijken we binnen de groep allochtonen, dan zien we dat het vooral de Turken zijn die internetten in deze situatie. Opnieuw wendden de Marokkanen zich vaker tot de televisie dan de Turken. Deze laatste opmerking geldt ook indien jongeren zich vervelen. De autochtone jongeren die zich vervelen, spelen ook tot twee maal meer computerspelletjes.

7.2. Een gedetailleerde beschrijving van het mediagebruik

In onderstaande punten geven we in de eerste plaats een overzicht van het aantal gebruikers per medium. Als indicatie geven we bij de auditieve, audiovisuele en nieuwe media steeds aan hoeveel tijd de gebruikers gemiddeld per dag aan het medium besteden. Om het gemiddelde aantal minuten te berekenen, vroegen we aan de respondenten hoeveel dagen per week en hoe lang ze gemiddeld per dag van een bepaald medium gebruik maken. De score op de eerste vraag (aantal dagen) werd vervolgens vermenigvuldigd met het aantal minuten en gedeeld door zeven. De ganse set van vragen ziet er als volgt uit:

1. *Hoeveel dagen per week luister je (gemiddeld) naar de radio?*
2. *Op de dagen dat je naar de radio luistert, hoe lang luister je dan gemiddeld per dag?*
3. *Luister je naar radioprogramma's in het Turks/Marokkaans Arabisch?*
4. *Hoeveel dagen per week luister je gemiddeld naar radioprogramma's in het Turks/Marokkaans Arabisch?*
5. *Op de dagen dat je naar radioprogramma's in het Turks/Marokkaans Arabisch luistert, hoe lang luister je dan gemiddeld per dag?*
6. *Op hoeveel dagen per week kijk je gemiddeld naar de televisie?*
7. *Op de dagen dat je naar de televisie kijkt, hoe lang kijk je dan gemiddeld per dag?*
8. *Kijk je naar televisieprogramma's in het Turks/Marokkaans Arabisch?*
9. *Hoeveel dagen per week kijk je gemiddeld naar televisieprogramma's in het Turks/Marokkaans Arabisch?*
10. *Op de dagen dat je naar televisieprogramma's in het Turks/Marokkaans Arabisch kijkt, hoe lang kijk je dan gemiddeld per dag?*
11. *Hoeveel dagen per week gebruik je de computer tijdens de lessen?*
12. *Op de dagen dat je de computer tijdens de les gebruikt, hoe lang doe je dit dan gemiddeld per dag?*
13. *Zit je wel eens achter de computer op school buiten schooltijd?*
14. *Hoeveel dagen per week gebruik je de computer op school buiten schooltijd?*
15. *Op de dagen dat je op school buiten schooltijd achter de computer zit, hoe lang doe je dit dan gemiddeld per dag?*
16. *Kun je thuis gebruik maken van een computer?*
17. *Hoeveel dagen per week maak je gebruik van de computer thuis?*

18. *Op de dagen dat je gebruik maakt van de computer thuis, hoe lang doe je dit dan gemiddeld per dag?*
19. *Maak je wel eens gebruik van internet?*
20. *Hoeveel dagen per week gebruik je doorgaans het internet?*
21. *Hoeveel tijd besteed je dan gewoonlijk aan het internet?*
22. *Maak je wel eens gebruik van e-mail?*
23. *Hoeveel dagen per week gebruik je doorgaans e-mail?*
24. *Hoeveel tijd per dag besteed je dan gewoonlijk aan e-mail?*

7.2.1 Algemeen overzicht

De media uit tabel 4 werden gerangschikt naar het aantal gebruikers in de totale steekproef. Hieruit blijkt dat de televisie en de radio de meest populaire media onder de jongeren zijn. Nagenoeg elke respondent uit onze steekproef kijkt televisie. Meer dan negen op de tien respondenten luistert naar de radio. Het internet, het lezen van tijdschriften, het thuis computeren en het lezen van kranten zijn activiteiten die door ongeveer 80% van de respondenten worden ondernomen. Bijna zeven op de tien gebruikt de computer tijdens de les. E-mail wordt gebruikt door 62,5% van de respondenten. Jongeren maken het minste gebruik van een pc op school, buiten de uren. Toch werd ook deze antwoordmogelijkheid nog door ongeveer de helft van de respondenten aangekruist.

Bij de autochtone jongeren vinden we bijna 10% meer radioluisteraars ($V = .119$) en personen die thuis de computer gebruiken ($V = .089$). Bij het lezen van tijdschriften loopt dit verschil op tot bijna 15% ($V = .138$). De allochtone jongeren maken dan weer beduidend vaker gebruik van de computer op school, zowel tijdens ($V = .100$) als buiten de uren ($V = .021$). Een groot aantal migrantenjongeren maakt gebruik van media in de eigen taal. Bijna acht op de tien kijkt naar Turkse of Marokkaans Arabische televisieprogramma's, zes op de tien luistert naar een eigentalig radiostation en ongeveer 40% wendt zich wel eens tot de Turkse of Marokkaans Arabische printmedia.

Meer Marokkaanse jongeren lezen in vergelijking met hun Turkse leeftijdsgenoten Belgische kranten en tijdschriften. Enkel bij dit laatste medium bleek het verschil van 12% statistisch significant ($V = .186$). Binnen de Marokkaanse groep treffen we ook iets meer radioluisteraars aan ($V = .122$). Het gebruik van de pc thuis ($V = .114$) en in de les

($V = .102$) is er eveneens populairder. Turken scoren enkel wat het aantal gebruikers van de pc op school betreft iets hoger dan hun Marokkaanse leeftijdsgenoten ($v = .025$).

In tegenstelling tot bij de Vlaamse media, zien we dat er onder de Turken veel meer jongeren zijn die gebruik maken van hun eigen media. Zo lezen de Turkse jongeren, in vergelijking met de Marokkanen, dubbel zoveel tijdschriften in de eigen taal ($V = .313$). Bij het lezen van een krant in de eigen taal is er zelfs sprake van een factor maal 3,5 ($V = .515$). Ook de eigen televisie- ($V = .229$) en radioprogramma's ($V = .299$) worden door meer Turken dan Marokkanen bekeken en beluisterd.

Tabel 7.2.1: Aantal gebruikers en gemiddeld aantal minuten gebruik per dag o.b.v. effectieve gebruikers

	Steekproef		Allochtonen						Autochtonen	
	# gebruikers	gem. minuten	Turken		Marokkanen		Totaal		# gebruikers	gem. minuten
			# gebruikers	gem. minuten	# gebruikers	gem. minuten	# gebruikers	gem. minuten		
Televisie	n=599		199		n=284		n=483		n=116	
	99,8% (598)	160 minuten	100,0%	170 minuten	99,6% (283)	155 minuten	99,8% (482)	160 minuten	100,0%	155 minuten
Radio	n=600		n=199		n=285		n=484		n=116	
	91,5% (549)	48 minuten	88,9% (177)	35 minuten	90,5% (258)	41 minuten	89,9% (435)	39 minuten	98,3% (114)	86 minuten
Internet	n=591		n=191		n=284		n=475		n=116	
	81,9% (484)	52 minuten	78,5% (150)	63 minuten	83,5% (237)	44 minuten	81,5% (387)	51 minuten	83,6% (97)	56 minuten
Tijdschrift	n=600		n=199		n=285		n=484		n=116	
	80,2% (481)		70,9% (141)		82,1% (234)		77,5% (375)		91,4% (106)	
PC thuis	n=594		n=194		n=284		n=478		n=116	
	79,8% (474)	58 minuten	74,2% (144)	61 minuten	80,6% (229)	50 minuten	78,0% (373)	54 minuten	87,1% (101)	74 minuten
Krant	n=597		n=199		n=282		n=380		n=116	
	77,9% (465)		75,4% (150)		81,6% (230)		79,0% (380)		73,3% (85)	
PC les	n=589		n=194		n=279		n=473		n=116	
	70,5% (415)	44 minuten	71,6% (139)	52 minuten	73,5% (205)	40 minuten	72,7% (344)	45 minuten	61,2% (71)	40 minuten
E-mail	n=581		n=186		n=282		n=468		n=113	
	62,5% (363)	23 minuten	61,3% (114)	31 minuten	61,3% (173)	20 minuten	61,3% (287)	24 minuten	67,3% (67)	21 minuten
PC school	n=587		n=190		n=281		n=471		n=116	
	48,4% (284)	33 minuten	54,7% (104)	30 minuten	48,0% (135)	30 minuten	50,7% (239)	30 minuten	38,8% (45)	57 minuten
T/M televisie			n=195		n=276		n=471			
	nvt	nvt	90,3% (176)	124 minuten	71,4% (197)	42 minuten	79,2% (373)	80 minuten	nvt	nvt
T/M radio			n=176		n=258		n=434			
	nvt	nvt	76,1% (134)	33 minuten	46,1% (119)	26 minuten	58,3% (253)	29 minuten	nvt	nvt
T/M Krant			n=199		n=285		n=484			
	nvt		69,8% (139)		18,6% (53)		39,7% (192)		nvt	
T/M Tijdschrift			n=198		n=283		n=481			
	nvt		55,1% (109)		24,4% (69)		37,0% (178)		nvt	

cursief: $p \leq .05$, onderlijnd: $p \leq .005$, **vet**: $p \leq .001$ (n= 604)

7.2.2 Determinanten voor het mediagebruik naar etnische origine

▪ *Turkse respondenten:*

Er zijn significant meer Turkse jongens dan meisjes die thuis een computer gebruiken ($V = .314$). We merken ook een trend op die eenzelfde conclusie toelaat bij het gebruik van e-mail. Bij de meisjes vinden we een grotere groep liefhebbers van Turkse radio-programma's ($V = .199$) en Belgische tijdschriften ($V = .210$). Een gelijkaardige trend zien we bij het lezen van Turkse tijdschriften. Leeftijd oefent enkel een significante invloed uit op het gebruik van een computer in de les. Vooral oudere Turkse jongeren maken van dit medium gebruik ($V = .295$).

Turkse jongeren uit het algemeen secundair onderwijs maken zowel tijdens de les ($V = .320$) als buiten de lessen ($V = .210$) opvallend minder gebruik van een computer op school. In de andere onderwijstypes computeren bijna dubbel zo veel Turken in schoolverband. Het ASO telt ook minder Turkse jongeren die naar radioprogramma's in de eigen taal luisteren ($V = .219$). Het kleinste aantal lezers van Belgische tijdschriften vinden we dan weer terug binnen de twee laagste onderwijstypes ($V = .201$). De invloed van de sociaal-economische positie van het gezin is beperkter. In de Turkse gezinnen met een hoge SES vinden we minder jongeren die naar Turkse televisieprogramma's kijken ($V = .237$) of die een Belgische krant lezen ($V = .261$). Een gelijkaardige trend zien we bij het gebruik van internet en het lezen van Turkse kranten.

Onze cultuurspecifieke determinant *religie* oefent een invloed uit op het lezen van Belgische kranten ($V = .147$) en Turkse tijdschriften ($V = .163$). De meeste gebruikers vinden we steeds binnen de groep die veel aan religie doet. Een gelijkaardige trend vinden we terug bij het lezen van Turkse kranten en het luisteren naar de radio. De etnisch-culturele positie van de Turkse jongeren blijkt geen significante invloed uit te oefenen.

▪ *Marokkaanse respondenten:*

Onder de Marokkaanse jongens vinden we betrekkelijk meer lezers van Marokkaans Arabische kranten ($V = .117$). Een gelijkaardige trend zien we bij het lezen van Marokkaans Arabische tijdschriften. Onder de meisjes vinden we vaker lezers van Belgische tijdschriften ($V = .303$). Een groter aantal Marokkaanse meisjes lijkt ook van de computer gebruik

te maken tijdens de les. Dit verschil is een trend en dus niet statistische significant. Hoe ouder de Marokkaanse jongeren, hoe meer gebruikers we van de computer tijdens de les ($V = .259$), het internet ($V = .230$), e-mail ($V = .165$) en Belgische tijdschriften ($V = .155$) tellen. Bij het lezen van een Belgische krant onderscheiden we eenzelfde trend.

Net als bij de Turkse respondenten blijken in het ASO minder jongeren gebruik te maken van de computer tijdens de les ($V = .349$) en op school ($V = .157$). Een andere gelijkennis met de resultaten bij de Turkse groep is de zeer geringe invloed van de sociaal-economische status van het gezin. Er werd enkel een verband vastgesteld bij het luisteren naar Marokkaans Arabische radioprogramma's waarbij minder jongeren uit de laagste en middelste klasse van dit medium gebruik maken ($V = .184$).

Binnen de groep Marokkaanse jongeren die veel met godsdienst bezig zijn, vinden we meer gebruikers van Marokkaanse televisie ($V = .223$). De etnisch-culturele positie oefent een invloed uit op het lezen van Belgische kranten: onder de jongeren die beter geïntegreerd zijn, vinden we meer lezers van onze kranten ($V = .172$). Bij het lezen van Marokkaanse kranten merken we een gelijkaardige trend op. Tegengestelde trends vinden we bij het gebruik van een computer tijdens de les en het internet. Hier zijn het vooral de Marokkaanse jongeren met een hoge score op de variabele etnisch-culturele origine die van deze media gebruik lijken te maken.

- *Vlaamse jongeren:*

Net als bij de Turkse respondenten zijn er meer jongens dan meisjes die de pc thuis gebruiken ($V = .277$). Nog twee andere vaststellingen vertonen gelijkenissen met bevindingen bij de allochtone respondenten. Ten eerste treffen we binnen de oudste groepen Vlaamse leerlingen meer jongeren aan die gebruik maken van de computer tijdens de les ($V = .392$). Ten tweede zijn er vooral in het ASO minder jongeren die buiten de lessen gebruik maken van de computer op hun school ($V = .268$).

Noch de sociaal-economische status van het gezin, de mate van religiebeoefening of de etnisch-culturele positie oefent een significante invloed uit. Jongeren uit gezinnen met een hogere SES en jongeren die weinig hun religie beoefenen, lijken wel vaker te e-mailen. Onze analyses wezen hier echter enkel op een trend.

7.3. Het gebruik van de televisie nader bekeken

In punt 2.2. (*Een gedetailleerd overzicht van het mediagebruik*) kwam de televisie overduidelijk naar voor als het meest gebruikte medium. Televisie is voor de jongeren ook een medium waarnaar ze in de meeste situaties het snelst grijpen (cf. 2.1. *Het mediagebruik in verschillende situaties*). In deel 1 toonden we daarenboven aan dat elk huishouden minstens één televisie telt en dat dit vaak oploopt tot twee, drie of zelfs vier stuks. Argumenten om een aantal aspecten van het meest populaire medium onder de jongeren uitvoeriger te bekijken.

We stellen ons de vraag of de televisie voor jongeren een sociaal medium is. Kijken zij alleen naar de televisie of zijn ze vaak in het gezelschap van andere personen? Via de volgende twee vragen trachten we hierop een antwoord te vinden:

1. *Kijk je meestal alleen of met iemand anders naar de televisie?*
2. *Met wie kijk je dan gewoonlijk samen naar de televisie?*

7.3.1 De televisie als groepsmedium

7.3.1.1 Algemeen overzicht

Volgens de scores in tabel 5 is de televisie overduidelijk een groepsmedium. Maar liefst 84% van de respondenten uit onze steekproef zegt dat hij of zij samen met iemand anders naar de televisie kijkt. De indruk dat Marokkanen nog iets vaker samen met anderen van dit medium gebruik maken, is statistisch niet-significant.

Tabel 7.3.1.1: Alleen of met iemand anders naar de televisie kijken?

	Steekproef	Allochtonen			Autochtonen
		Turken	Marokkanen	Totaal	
Alleen	16,0% (94)	20,0% (39)	12,9% (36)	15,8% (75)	17,0% (19)
Samen	84,0% (493)	80,0% (156)	87,1% (244)	84,2% (400)	83,0% (93)

cursief: $p \leq .05$, onderlijnd: $p \leq .005$, vet: $p \leq .001$ ($n = 604$)

7.3.1.2 Beïnvloedende factoren naar etnische origine

Meisjes zitten vaker in het gezelschap van anderen voor de buis. Bij de Vlaamse respondenten wordt dit bevestigd met een significant verschil ($V = .326$). Ongeveer 95% van de Vlaamse meisjes kijkt samen met iemand anders naar de televisie, bij de Vlaamse jongens is dit 70%. Bij de Turkse respondenten kijken vooral jongere leeftijdsgroepen ($V = .207$) en kinderen uit gezinnen met een lagere of middelmatige SES ($V = .230$) samen met anderen naar de televisie. Turkse jongeren uit het BSO daarentegen, lijken veel minder snel geneigd om in gezelschap naar televisieprogramma's te kijken ($V = .230$). Voor de Marokkaanse respondenten vonden we geen statistisch significante verschillen.

7.3.2 De televisie is een familiemedium

7.3.2.1 Algemeen overzicht

Nu we weten dat jongeren zeer vaak met anderen naar de televisie kijken, volgt de logische vraag met wie ze dit dan wel doen. Tabel 6 maakt duidelijk dat jongeren meestal met hun gezinsleden naar de televisie kijken. Binnen de totale steekproef kijkt men het vaakst samen met de broer (69%). Ook kijkt men regelmatig in het gezelschap van de moeder (64%) en de zus (62%) en in iets mindere mate in het bijzijn van de vader (53%). Bijna vier op de tien kijkt samen met een vriend(in), 22% zit met nog iemand anders voor de buis.

Tabel 7.3.2.1: Met wie kijkt men naar de televisie?

	Steekproef	Alloctonen			Autoctonen
		Turken	Marokkanen	Totaal	
Broer	69,3% (356) n=514	66,9% (111) n=166	79,2% (198) n=250	74,3% (309) n=416	48,0% (47) n=98
Moeder	63,9% (106) n=513	59,4% (148) n=166	63,2% (324) n=249	61,2% (254) n=415	71,4% (70) n=98
Zus	62,1% (320) n=515	54,8% (91) n=166	75,3% (189) n=251	67,1% (280) n=417	40,8% (40) n=98
Vader	53,2% (274) n=515	56,0% (93) n=166	49,0% (123) n=251	51,8% (216) n=417	59,2% (58) n=98
Vriend(in)	39,1% (202) n=516	35,3% (59) n=167	39,4% (99) n=251	37,8% (158) n=418	44,9% (44) n=98
Iemand anders	21,9% (113) n=516	22,9% (38) n=166	25,0% (63) n=252	24,2% (101) n=418	12,2% (12) n=98

cursief: $p \leq .05$, onderlijnd: $p \leq .005$, vet: $p \leq .001$ (n= 604)

We constateren enkele opmerkelijke verschillen tussen de allochtone en autochtone groepen. Vlaamse jongeren kijken namelijk minder vaak samen met hun broer ($V = .224$) en zus ($V = .113$). We vermoeden dat zij in tegenstelling tot de allochtone jongeren vaker samen met hun ouders kijken. Deze laatste veronderstelling berust echter niet op statistisch betrouwbare informatie.

Turkse en Marokkaanse jongeren zitten eveneens met andere personen voor de buis. De eerste groep kijkt minder met hun broer ($V = .253$) of zus ($V = .115$), zij het dat de percentages wel nog beduidend hoger liggen dan bij de Vlaamse respondenten.

7.3.2.2 Beïnvloedende factoren naar etnische origine

- *Turkse respondenten:*

Bij de Turkse respondenten merken we dat het geslacht, de leeftijd en het opleidingstype een bepalende rol spelen (cf. tabel 15d in bijlage). Er kijken bijna 20% meer meisjes dan jongens met hun moeder ($V = .179$) en bijna 30% ($V = .283$) meer met hun zus naar de televisie. De jongere Turken kijken eveneens vaak in het gezelschap van deze gezinsleden ($V = .210$ en $V = .317$).

- *Marokkaanse respondenten:*

Ook de Marokkaanse meisjes zitten vaker samen met hun moeder ($V = .183$) en zus ($V = .264$) voor de buis (cf. tabel 15e in bijlage). Marokkaanse jongens kijken dan weer liever samen met hun broer ($V = .159$). Eveneens gelijklopend aan de resultaten bij de Turkse respondenten is de bevinding dat de jongere Marokkanen vaker met hun moeder voor de televisie zitten ($V = .162$). Jongeren uit het ASO kijken, in tegenstelling tot hun leeftijdsgenoten uit de andere onderwijstypes, vaker met hun zus naar de televisie ($V = .227$). Een gelijkaardige trend zien we bij de aanwezigheid van een vriend(in). Tot slot stellen we nog vast dat het de Marokkaanse jongeren uit gezinnen met een lage en vooral gemiddelde sociaal-economische status zijn die samen met hun vader naar de televisie kijken ($V = .199$).

- *Vlaamse respondenten:*

Net als bij de allochtonen zitten de Vlaamse meisjes vaker dan de jongens met hun moeder voor de televisie ($V = .394$) (cf. tabel 15f in bijlage). Ze worden ook vaker vergezeld door hun vader ($V = .324$). Dat meer meisjes dan jongens vaak in het gezelschap van hun zus kijken, wordt hier bevestigd met een trend. Kijken we naar het onderwijstype, dan zien we dat vooral de Vlaamse jongeren uit het ASO vaak met hun moeder naar de televisie kijken ($V = .291$). Deze groep kijkt dan weer minder vaak samen met een vriend(in) ($V = .347$). Terwijl dit bij de twee andere onderzochte groepen niet het geval was, is de invloed van religie hier wel statistisch significant. Vlaamse jongeren die weinig religie beoefenen, kijken vaker samen met hun vader naar de televisie ($V = .282$).

7.4. Het internetgebruik nader bekeken

De analyses in deel 1 maakten duidelijk dat bijna zes op de tien gezinnen in Vlaanderen aangesloten zijn op het internet. Ruim 80% van de jongeren maakt gebruik van dit medium. We vragen ons af waaraan dit medium zijn populariteit te danken heeft en gaan na voor welke toepassingen jongeren de digitale snelweg oprijden. Vervolgens geven we aan voor welke doeleinden ze het internet gebruiken. De scores op deze 'wat' en 'waarom' vraag werden berekend a.h.v. twee identieke vragen:

1. *Maak je wel eens gebruik van het internet om ...?*
2. *Maak je wel eens gebruik van het internet om ...?*

Bij *de eerste vraag (1)* werd aan de respondenten gevraagd voor welke toepassingen ze het internet aanwenden. Bij *de tweede vraag (2)* deden we hetzelfde, maar hier bestonden de antwoorden uit een tiental doeleinden (bijv. informatie zoeken over studie, op de hoogte blijven van nieuws uit België of informatie zoeken over godsdienst). Bij deze vraag werden volgende antwoordcategorieën voor de Vlaamse respondenten aangepast:

- contacten onderhouden met Marokkaanse/Turkse mensen in België werd: contacten onderhouden met buitenlandse mensen in België;
- contacten onderhouden met Marokkaanse/Turkse mensen in Marokko/Turkije werd: contacten onderhouden met buitenlandse mensen in het buitenland;
- op de hoogte blijven van nieuws uit Marokko/Turkije werd veranderd in op de hoogte blijven van nieuws uit het buitenland.

We sluiten deze beschouwing af met een analyse van de plaatsen waar jongeren van het internet gebruik maken. Hiervoor stelden we volgende vraag:

Waar maak je voornamelijk gebruik van het internet?

7.4.1 Internettoepassingen

7.4.1.1 Algemeen overzicht

In tabel 7 zijn de internettoepassingen gerangschikt naar hun populariteit. Daaruit blijkt dat meer dan 80% van de jongeren via het internet chat of muziek beluistert. De digitale snelweg wordt door drie op de vier jongeren aangewend om te e-mailen. Het spelen van spelletjes, surfen en het downloaden van bestanden zijn bij zo'n 50 tot 70% van de jongeren populair. Het internet wordt niet vaak gebruikt om deel te nemen aan nieuwsgroepen (15%) of om handelingen in de e-commerce te verrichten.

We merken een aantal verschillen tussen allochtonen en autochtonen. Zowel bij het chatten ($V = .096$) als bij het deelnemen aan nieuwsgroepen ($V = .108$) vinden we in de allochtone groep zo'n 10% meer jongeren. Vlaamse jongeren gebruiken het internet vaker om te surfen ($V = .101$), bestanden te downloaden ($V = .119$) of om iets anders te doen ($V = .169$). Kortweg kunnen we stellen dat de meer sociaal gerichte toepassingen van het internet een iets grotere bijval genieten in de allochtone bevolkingsgroepen.

Ook de scores bij de Turken en Marokkanen lopen voor sommige toepassingen uiteen. Zo geven meer Turken de voorkeur aan het spelen van spelletjes ($V = .131$) en de deelname aan nieuwsgroepen ($V = .142$). Marokkanen gaan via hun internetaansluiting vaker surfen ($V = .167$) en bestanden downloaden ($V = .122$).

Tabel 7.4.1.1: Internettoepassingen

	Steekproef	Allochtonen			Autochtonen
		Turken	Marokkanen	Totaal	
Chatten	83,9% (395)	84,4% (124)	86,5% (198)	85,6% (322)	76,8% (73)
Muziek beluisteren	82,5% (386)	82,4% (122)	84,9% (191)	83,9% (313)	76,8% (73)
E-mailen	75,4% (353)	73,6% (106)	75,1% (172)	74,5% (278)	78,9% (75)
Spelletjes spelen	69,6% (320)	77,6% (114)	63,8% (141)	69,3% (255)	70,7% (65)
Surfen	62,2% (290)	50,7% (73)	65,5% (148)	59,7% (221)	71,9% (69)
Downloaden	57,4% (267)	51,0% (73)	56,6% (129)	54,4% (202)	69,1% (65)
Anders	16,5% (42)	12,1% (8)	13,9% (19)	13,3% (27)	28,8% (15)
Deelname nieuwsgroepen	15,3% (69)	21,8% (31)	14,3% (31)	17,3% (62)	7,6% (7)
Producten bestellen	10,2% (46)	12,9% (18)	7,3% (16)	9,5% (34)	13,2% (12)
Producten aanbieden	7,0% (31)	7,4% (10)	5,6% (12)	6,3% (22)	10,1% (9)
Producten betalen	6,0% (27)	7,8% (11)	5,4% (12)	6,4% (23)	4,4% (4)

cursief: $p \leq .05$, onderlijnd: $p \leq .005$, vet: $p \leq .001$ (n= 604)

7.4.1.2 Determinanten bij de voorkeur voor bepaalde internettoepassingen naar etnische origine

- *Turkse respondenten:*

Turkse jongens gebruiken het internet vaker dan de Turkse meisjes om te surfen op het world wide web ($V = .183$) en om spelletjes te spelen ($V = .170$). We noteren eveneens een aantal trends. Jongens downloaden vaker bestanden en gaan meer over tot het bestellen van producten via het internet. Oudere Turkse jongeren e-mailen vaker via het internet.

Opleiding speelt een relatief belangrijke rol. Turkse jongeren uit de hogere opleidings-types downloaden vaker bestanden ($V = .284$). Turkse jongeren uit de lagere onderwijs-niveaus stellen opmerkelijk meer handelingen rond e-commerce: zowel het bestellen ($V = .330$), het betalen ($V = .296$) als het aanbieden van producten ($V = .264$) wordt beduidend vaker gedaan door jongeren uit het deeltijds en beroepsonderwijs.

▪ *Marokkaanse respondenten:*

Net als bij de Turkse onderzoeksgroep gebruiken de jongens vaker het internet om te surfen ($V = .160$) en om spelletjes te spelen ($V = .186$). Daarnaast blijken Marokkaanse jongens ook vaker bestanden te downloaden ($V = .168$). Dit laatste hadden we bij de Turken reeds onder de vorm van een trend opgemerkt. Meisjes gebruiken het internet vaker om te chatten ($V = .153$) en voor andere doeleinden ($V = .241$). De meeste Marokkaanse chatters vinden we terug bij de vijftien- en zestienjarigen ($V = .229$). We vinden ook een trend die aangeeft dat de jongste leeftijdsgroepen vaker spelletjes spelen via het internet.

Marokkaanse jongeren uit het beroepsonderwijs surfen minder ($V = .206$) en downloaden minder vaak bestanden ($V = .242$). Spelletjes spelen via het internet lijkt vooral jongeren uit de laagste en hoogste sociaal economische klassen aan te spreken ($V = .222$).

Religie oefent een significante invloed uit op het luisteren naar muziek via het internet ($V = .233$). Jongeren die hun religie weinig beoefenen, maken vaker gebruik van deze internettoepassing. Wat de etnisch-culturele positie van de Marokkaanse jongeren betreft, onderscheiden we twee trends: zij die goed geïntegreerd zijn, surfen vaker op het world wide web en nemen vaker deel aan nieuwsgroepen.

▪ *Vlaamse respondenten:*

Ook hier zijn het vooral de jongens die via het internet spelletjes spelen ($V = .283$) en bestanden downloaden ($V = .225$). Ze bieden ook vaker producten aan ($V = .296$) en nemen veel meer deel aan nieuwsgroepen ($V = .306$). Dat jongens vaker surfen op het world wide web wordt bevestigd door de percentages. De statistische toets wijst echter enkel op een trend. De jongsten spelen vaker spelletjes via het internet ($V = .269$) en geven ook meer dan de andere leeftijdscategorieën aan dat ze nog iets anders doen via het internet ($V = .372$).

Alle deelnemers aan nieuwsgroepen vinden we in de middelste sociaal-economische groep ($V = .325$). Er is ook een trend die erop wijst dat Turkse jongeren die veel met godsdienst bezig zijn meer deelnemen aan nieuwsgroepen.

7.4.2 Doeleinden om het internet te gebruiken

7.4.2.1 Algemeen overzicht

In tabel 8 zijn de doeleinden om van het internet gebruik te maken, gerangschikt naar hun belangrijkheid binnen de totale steekproef. Zeven op de tien jongeren zoeken informatie in verband met hun studies. Hiermee is onmiddellijk de voornaamste drijfveer gegeven om van het internet gebruik te maken. Het zoeken van informatie over hobby's komt met zo'n 53% op de tweede plaats. Het onderhouden van contacten met Marokkaanse, Turkse of buitenlandse personen in België (49%) is de derde meest gegeven reden. Alle overige redenen worden door drie tot vier op tien respondenten aangehaald.

Er bestaan grote discrepanties tussen de allochtone en Vlaamse jongeren. Het meest in het oog springend is de grote kloof die er bestaat bij het zoeken naar informatie over godsdienst ($V = .354$). Slechts één op de tien Vlaamse jongeren gebruikt het internet voor dit doel. Bij de allochtonen zijn meer dan de helft van de jongeren wel eens via het internet op zoek naar documentatie over godsdienst. Allochtone jongeren gebruiken het internet ook veel vaker om op de hoogte te blijven van nieuws uit België ($V = .216$) en om informatie te zoeken over kunst en cultuur ($V = .096$). De autochtone jongeren op hun beurt gebruiken het internet meer om info op te zoeken over hun hobby's ($V = .117$).

Bekijken we de allochtone groep in detail, dan merken we dat het vooral de Marokkanen zijn die informatie over godsdienst opzoeken ($V = .423$). Turken blijken meer geïnteresseerd in kunst en cultuur ($V = .127$) en informatie over hun hobby's ($V = .128$).

Zoals vermeld kregen de Vlaamse jongeren andere vragen voorgeschoteld i.v.m. het onderhouden van contacten en het op de hoogte blijven van nieuws. Hierdoor achten wij het niet opportuun om de resultaten m.b.t. deze doeleinden uitvoerig met elkaar te vergelijken. Uit de tabel komt wel naar voren dat de allochtonen over het algemeen hogere scores behaalden.

Tabel 7.4.2.1: Doeleinden om het internet te gebruiken

	Steekproef	Allochtonen			Autochtonen
		Turken	Marokkanen	Totaal	
Informatie zoeken voor studies	68,1% (316)	60,8% (87)	71,5% (163)	67,4% (250)	71,0% (66)
Informatie zoeken over hobby's	53,1% (247)	53,8% (77)	47,8% (108)	50,1% (185)	64,6% (62)
Informatie zoeken over godsdienst	44,8% (208)	37,5% (54)	63,9% (145)	53,6% (199)	9,7% (9)
Contacten onderhouden met Belgen	37,3% (171)	37,4% (52)	35,7% (80)	36,4% (132)	41,1% (39)
Op de hoogte blijven van nieuws uit België	32,8% (151)	36,6% (52)	38,8% (87)	38,0% (139)	12,8% (12)
Informatie zoeken over kunst en cultuur	29,9% (138)	37,6% (53)	28,8% (65)	32,2% (118)	21,3% (20)
Anders	7,6% (20)	10,9% (7)	7,4% (11)	8,5% (18)	4,0% (2)
Contacten onderhouden met Marok./ Turkse mensen in België (**)	48,7% (225)	55,2% (79)	56,4% (128)	55,9% (207)	19,6% (18)
Contacten onderhouden met Marok./ Turske mensen in Marokko/Turkije (***)	40,6% (181)	50,7% (71)	42,1% (91)	45,5% (162)	21,1% (19)
Op de hoogte blijven van nieuws uit Marokko/Turkije (*)	39,8% (182)	46,1% (65)	45,9% (102)	46,0% (167)	16,0% (15)

cursief: $p \leq .05$, onderlijnd: $p \leq .005$, vet: $p \leq .001$ ($n = 604$)

voor de Vlaamse respondenten: (*) Op de hoogte blijven van nieuws uit het buitenland; (**) Contacten onderhouden met buitenlandse mensen in België; (***) Contacten onderhouden met buitenlandse mensen in het buitenland

7.4.2.2 Determinanten bij de voorkeur voor bepaalde internettoepassingen naar etnische origine

- *Turkse respondenten:*

Bij de Turkse respondenten speelt vooral geslacht een rol. Turkse meisjes gebruiken het internet vaker om informatie te zoeken omtrent hun studies ($V = .192$) en kunst en cultuur ($V = .176$). Ze onderhouden ook vaker dan jongens contacten met Turken in Turkije ($V = .203$). Jongens, van hun kant, zijn vaker via het internet op zoek naar informatie over hobby's ($V = .178$). Trends geven aan dat meer oudere Turkse respondenten info zoeken in verband met hun studies en dat jongere Turken vaker op de digitale snelweg zoeken naar nieuws uit België.

Turkse jongeren uit de hogere onderwijstypes zoeken vaker zaken op i.v.m. schoolwerk ($V = .259$). Voor SES troffen we geen significante verschillen aan.

Het is evident dat Turkse jongeren die veel hun religie beoefenen, ook meer het internet raadplegen om informatie over dit onderwerp te zoeken ($V = .254$). Hogere scores voor etnisch-culturele positie gaan samen met het vaker contacten onderhouden met Turken, zowel in België ($V = .296$) als in Turkije ($.312$). Dit lijkt ons eveneens voor de hand liggend. Turkse jongeren die weinig geïntegreerd zijn, zoeken vaker contact met andere Turken. We zien daarenboven een trend die aangeeft dat deze jongeren ook vaker via het internet op zoek gaan naar nieuws uit Turkije.

- *Marokkaanse respondenten:*

Net als bij de Turken maken de Marokkaanse meisjes vaker van het internet gebruik om informatie te zoeken voor hun studies ($V = .205$) (cf. tabel 17c in bijlage). Meisjes onderhouden ook vaker contacten met Marokkanen in België ($V = .150$). Jongens gaan via het internet meer dan meisjes op zoek naar informatie over hobby's ($V = .140$) en nieuws uit België ($V = .220$). Leeftijd blijkt een significante invloed uit te oefenen op het vergaren van nieuws uit Marokko ($V = .189$). Trends geven ook aan dat de jongste leeftijden in vergelijking met de oudere groepen minder vaak informatie over hun hobby's en godsdienst zoeken.

Net als bij de Turken zijn het vooral de jongeren uit de hogere opleidingstypes die info over hun studies via het internet verzamelen ($V = .175$). De trend die we waarnemen bij het zoeken van informatie over godsdienst geeft eenzelfde conclusie.

De redenering dat er een verband bestaat tussen het al dan niet zoeken van informatie over het thuisland en de mate van integratie, wordt bij de Marokkanen bevestigd. We constateren dat Marokkaanse jongeren met een hoge score op de variabele etnisch-culturele positie minder vaak via het internet nieuws uit België opzoeken ($V = .183$) en ook minder vaak via dit medium contacten leggen met Belgen ($V = .159$).

▪ *Vlaamse respondenten:*

Opnieuw blijken de jongeren uit de hogere onderwijstypes vaker via het net informatie voor hun studies te zoeken ($V = .354$). Hetzelfde geldt voor jongeren uit gezinnen met een middelmatige of hoge SES ($V = .322$). De Vlaamse jongeren uit gezinnen met een middelmatige sociaal-economische status schuimen het internet ook vaker af op zoek naar nieuws uit België ($V = .318$) of om contacten te leggen met buitenlandse mensen in België ($V = .319$). Vlaamse jongeren die veel hun religie beoefenen, zoeken vaker via het internet informatie over godsdienst op ($V = .480$).

7.4.3 Plaatsen waar jongeren het internet gebruiken

7.4.3.1 Algemeen overzicht

Aan de hand van de scores uit tabel 9 komen we te weten op welke plaats jongeren voornamelijk gebruik maken van het internet. De meeste jongeren uit de steekproef gebruiken het internet in hoofdzaak thuis. Iets meer dan 10% van de jongeren internet meestal in het internetcafé of op school. De bibliotheek en de vriendenkring worden door slechts enkele respondenten opgegeven als plaatsen waar ze van het internet gebruik maken.

Autochtonen maken beduidend meer thuis van het internet gebruik, terwijl de allochtone jongeren zich in vergelijking met de Vlaamse jongeren vaker tot de school, de bibliotheek en vooral tot het internetcafé richten ($V = .259$).

Tussen Marokkanen en Turken vinden we gelijkaardige verschillen. Het zijn de Turken die vaker aangeven voornamelijk thuis van het internet gebruik te maken. Marokkanen stap-

pen vaker een internetcafé binnen of gebruiken het internet op school of in de bibliotheek ($V = .205$).

Tabel 7.4.3.1: Waar maken jongeren voornamelijk gebruik van het internet?

	Steekproef	Allochtonen			Autochtonen
		Turken	Marokkanen	Totaal	
Thuis	56,8% (230)	60,5% (75)	46,1% (89)	51,7% (164)	75,0% (66)
Internetcafé	15,6% (63)	16,9% (21)	21,2% (41)	19,6% (62)	1,1% (1)
Op school	12,6% (51)	10,5% (13)	14,5% (28)	12,9% (41)	11,4% (10)
Bibliotheek	6,9% (28)	5,6% (7)	9,8% (19)	8,2% (26)	2,3% (2)
Bij vriend(inn)en	6,2% (25)	4,8% (6)	5,7% (11)	5,4% (17)	9,1% (8)
Anders	2,0% (8)	1,6% (2)	2,6% (5)	2,2% (7)	1,1% (1)

cursief: $p \leq .05$, onderlijnd: $p \leq .005$, vet: $p \leq .001$ ($n = 604$)

7.4.3.2 Beïnvloedende factoren naar etnische origine

- *Turkse jongeren:*

Enkel het geslacht blijkt een significante invloed uit te oefenen. De Turkse jongens internetten voornamelijk thuis of in het internetcafé. Bij de meisjes zijn de percentages meer verdeeld over de verschillende locaties. Zij scoren in vergelijking met de jongens hoger binnen de categorieën *school*, *vriend(inn)en*, *bibliotheek* en *anders* ($V = .481$).

- *Marokkaanse jongeren:*

Net als bij de Turkse groep oefent geslacht een invloed uit. Marokkaanse jongens gaan vaker dan meisjes bij vriend(inn)en internetten ($V = .334$). De leeftijd van de jongeren ($V = .253$) en het onderwijstype ($V = .232$) oefenen eveneens een invloed uit.

- *Vlaamse jongeren:*

In deze groep blijkt de sociaal-economische status van het gezin een rol te spelen. Jongeren uit gezinnen met een hogere SES maken bijna uitsluitend thuis gebruik van het internet. De respondenten uit de lagere klassen surfen eveneens meestal thuis maar zij maken ook vaak gebruik van de mogelijkheden op school, bij vriend(inn)en, in de bibliotheek of in het internetcafé ($V = .423$).

7.5. Het gebruik van een gsm nader bekeken

Een derde medium dat we van naderbij bekijken is de gsm. De analyses uit deel 1 maakten duidelijk dat zowel bij de allochtonen als de autochtonen acht op de tien jongeren een gsm bezitten. In vergelijking tot de andere media is de mobiele telefoon hiermee één van de meest verspreide media onder jongeren.

Het mobiele karakter van deze telefoon maakt hem ideaal om uit te lenen of door te geven. We gingen na of de jongeren in onze steekproef wel eens een gsm van iemand anders gebruiken.

Het succes van de gsm is, vooral bij de jongeren, voor een groot deel te danken aan de populariteit van de tekstberichtjes (short message service, sms). Ook hier staan we even bij stil. Tot slot kijken we naar de nabije toekomst en onderzoeken we de bekendheid en de penetratie van WAP bij jongeren. We baseerden ons op de volgende vragen:

1. *Maak je wel eens gebruik van een gsm van iemand anders?*
2. *Gebruik je wel eens een gsm om sms-berichten te versturen?*
3. *Heb je wel eens gehoord van WAP?*
4. *Maak je wel eens gebruik van WAP?*

7.5.1 Gebruik van een gsm van iemand anders

Ongeveer 60% van de respondenten geeft aan wel eens de gsm van iemand anders te gebruiken (tabel 10). We vonden geen statistisch betrouwbare verschillen tussen onze drie onderzoeksgroepen, noch bleken onze onafhankelijke variabelen een significante invloed uit te oefenen.

Tabel 7.5.1: Gebruik van een gsm van iemand anders.

	Steekproef	Allochtonen			Autochtonen
		Turken	Marokkanen	Totaal	
gsm iemand anders	60,2% (355)	55,2% (106)	64,2% (181)	60,5% (287)	58,6% (68)

cursief: $p \leq .05$, onderlijnd: $p \leq .005$, vet: $p \leq .001$ (n= 604)

7.5.2 Versturen van sms-berichten met de gsm

Uit tabel 11 blijkt dat het versturen van sms-berichten onder jongeren inderdaad zeer geliefd is. Bijna negen op de tien respondenten uit de steekproef maakt wel eens gebruik van deze functie. De verschillen tussen de etnische groepen zijn miniem en niet statistisch significant.

De invloed van zowel de socio-demografische als cultuurspecifieke variabelen is onbestaande. Wel vonden we een trend die aangeeft dat Turkse jongeren die veel aan religie doen, vaker tekstberichtjes versturen.

Tabel 7.5.2: Versturen van sms-berichten met gsm.

	Steekproef	Allochtonen			Autochtonen
		Turken	Marokkanen	Totaal	
versturen sms	89,6% (528)	87,0% (167)	92,2% (259)	90,1% (426)	87,9% (102)

cursief: $p \leq .05$, onderlijnd: $p \leq .005$, vet: $p \leq .001$ (n= 604)

7.5.3 Wireless Application Protocol (WAP)

7.5.3.1 Bekendheid

Ruim zeven op de tien jongeren heeft al eens gehoord van WAP (tabel 12). Er zijn opnieuw geen statistisch betrouwbare verschillen merkbaar tussen de onderzochte groepen.

Tabel 7.5.3.1: Bekendheid WAP

	Steekproef	Allochtonen			Autochtonen
		Turken	Marokkanen	Totaal	
Heb je al eens gehoord van WAP?	71,3% (420)	74,3% (142)	68,1% (192)	70,6% (334)	74,1% (86)

cursief: $p \leq .05$, onderlijnd: $p \leq .005$, vet: $p \leq .001$ (n= 604)

Geslacht, leeftijd en opleiding spelen in bepaalde gevallen een doorslaggevende rol. WAP is het meest bekend onder de jongens. Bij de Marokkaanse ($V = .155$) en Vlaamse ($V = .235$) jongeren wordt dit bevestigd met significante p-waarden. Bij de Marokkaanse respondenten zijn het vooral de oudere respondenten die al eens van WAP hebben gehoord ($V = .316$). Bij de Turkse groep oefent de opleiding een significante invloed uit ($V = .211$). We vinden ook een trend die erop wijst dat de jongste groep het minst vaak op de hoogte is van deze nieuwe technologie.

7.5.3.2 Gebruik

In tegenstelling tot de relatief grote bekendheid van de toepassing, maakt amper één op de drie respondenten gebruik van WAP (tabel 13).

Tabel 7.5.3.2: Gebruik WAP(*)

	Steekproef	Allochtonen			Autochtonen
		Turken	Marokkanen	Totaal	
Gebruik WAP	32,9% (144)	35,8% (54)	31,0% (62)	33,0% (116)	32,2% (28)

cursief: $p \leq .05$, onderlijnd: $p \leq .005$, vet: $p \leq .001$ (n= 604)

(*) De percentages weerspiegelen de scores op de antwoordcategorieën *soms*, *regelmatig* en *vaak* samen.

We merken een invloed van geslacht, leeftijd en onderwijstype op het gebruik van WAP (cf. tabel 22b in bijlage). Jongens zijn vaker op de hoogte van het bestaan van WAP (zie 2.5.3.1.). Het is dan ook niet onlogisch dat zij vaker gebruik maken van deze applicatie. We vonden hiervoor een significant verschil bij de Turkse respondenten ($V = .222$). Tweemaal zoveel jongens als meisjes maken binnen deze onderzoeksgroep gebruik van WAP.

Bij de Marokkanen lijken vooral de jongere respondenten met WAP bezig te zijn ($V = .227$). Een verrassende vaststelling, aangezien de jongere Marokkanen vaker aangeven WAP niet te kennen.

Bij de Turken maken naast de jongens ook meer respondenten uit de lagere onderwijstypes ($V = .311$) gebruik van WAP.

7.6. Gebruik van Turkse en Marokkaanse media

Uit de analyse van het aantal gebruikers (zie 2.2. *Een gedetailleerde beschrijving van het mediagebruik*) blijkt een aanzienlijk deel van de allochtone jongeren gebruik te maken van media uit het herkomstland. Hieronder gaan we na welke media de voorkeur genieten bij de allochtone jongeren: de Turkse/Marokkaanse of de Belgische? We stelden hen volgende vragen:

1. *Luister je meer naar Belgische of Turks/Marokkaanse radioprogramma's?*
2. *Kijk je meer naar Belgische of Turks/Marokkaanse televisieprogramma's?*
3. *Hieronder staan redenen om te luisteren naar Turkse/Marokkaanse radiozenders. Wil je voor elke reden aankruisen of deze voor jou helemaal niet waar, niet waar, een beetje waar of helemaal waar is?*
4. *Hieronder staan redenen om te kijken naar Turkse/Marokkaanse televisiezenders. Wil je voor elke reden aankruisen of deze voor jou helemaal niet waar, niet waar, een beetje waar of helemaal waar is?*

7.6.1 Voorkeur voor Turkse/Marokkaanse of Belgische media

7.6.1.1 Turkse/Marokkaanse radio

Tabel 14 ($V = .406$) maakt duidelijk dat bijna de helft van de Turkse jongeren aangeeft meer naar Turkse radioprogramma's te luisteren. Iets meer dan 25% verkiest de Belgische zenders. Ongeveer 20% geeft aan ze beide even vaak te beluisteren. Bij de Marokkanen zien we net een tegenovergesteld beeld. De helft geeft de voorkeur aan Belgische media terwijl nog geen 10% naar Marokkaanse radiostations luistert.

Tabel 7.6.1.1: Voorkeur voor Turkse/Marokkaanse of Belgische radio.

	Etnische origine	
	Turks	Marokkaans
Belgisch	26,7% (36)	47,2% (60)
Turks/Marokkaans	46,7% (63)	11,0% (14)
Beide even vaak	18,5% (25)	35,4% (45)
Weet niet	8,1% (11)	6,3% (8)

cursief: $p \leq .05$, onderlijnd: $p \leq .005$, vet: $p \leq .001$ ($n = 488$)

Aanschouwen we de beïnvloedende factoren naar etnische origine, dan blijken het geslacht van de Turkse jongeren en het opleidingstype van de Marokkaanse jongeren een rol te spelen. Turkse meisjes luisteren meer dan jongens naar de Turkse radio ($V = .271$). Marokkaanse jongeren uit het BSO luisteren meer naar Marokkaanse zenders ($V = .249$).

7.6.1.2 Turkse/Marokkaanse televisie

Voor televisie (tabel 15) kunnen we gelijkaardige conclusies trekken ($V = .559$). Bij de Turkse respondenten krijgen wederom in 50% van de gevallen de eigen zenders de voorkeur. Marokkaanse jongeren houden, net als bij de radio, veel meer van de Belgische programma's.

Tabel 7.6.1.2: Voorkeur voor Turkse/Marokkaanse of Belgische televisie

Voorkeur televisie	Etnische origine	
	Turks	Marokkaans
Belgisch	20,6% (36)	70,7% (145)
Turks/Marokkaans	50,3% (88)	6,8% (14)
Beide even vaak	26,9% (47)	19,5% (40)
Weet niet	2,3% (4)	2,9% (6)

cursief: $p \leq .05$, onderlijnd: $p \leq .005$, vet: $p \leq .001$ (n= 488)

Enkel het opleidingstype en de sociaal-economische status van het gezin oefenen een significante invloed uit. Zowel Turkse ($V = .181$) als Marokkaanse jongeren ($V = .176$) uit het BSO kijken vaker naar televisieprogramma's in hun eigen taal. Turkse jongeren met een lagere SES kijken vaker naar de Belgische televisie ($V = .265$). Turkse en Marokkaanse meisjes daarentegen, kijken meer naar televisieprogramma's in de eigen taal. Het significantieniveau wijst hier enkel op een trend.

7.6.2 Redenen om van Turkse/Marokkaanse media gebruik te maken

7.6.2.1 Turkse/Marokkaanse radio

In tabel 16 zijn de vijf redenen om naar Turkse/Marokkaanse radio te luisteren, gerangschikt volgens hun totale score binnen de allochtone populatie. Meer dan 80% van de allochtonen luistert naar de eigen radio vanwege de goede programma's. Ook de cultuur (69%) en de onderwerpen die aan bod komen, (65%) zijn belangrijke drijfveren. Voor iets meer dan de helft van de allochtonen is de taal van de programma's een doorslaggevende factor. Eén op drie geeft aan dat hij/zij naar Turkse of Marokkaanse radio luistert omdat dat hij/zij meeluistert met de familie.

We vinden drie significante verschillen tussen Marokkanen en Turken. Marokkanen geven vaker aan dat ze naar Marokkaans Arabische radioprogramma's luisteren omdat daar onderwerpen aan bod komen die belangrijk zijn voor hun etnische groep ($V = .158$). Zij luisteren ook vaker mee met de familie ($V = .163$). Taal is voor hen van minder doorslaggevende aard, terwijl dit bij de Turken wel belangrijk is ($V = .123$). We stippen ook nog

een trend aan die erop wijst dat Marokkanen vaker dan Turken naar de eigen radio luisteren vanwege hun cultuur.

Tabel 7.6.2.1: Redenen om naar Turkse/Marokkaanse radio te luisteren(*)

	Etnische origine		
	Totaal	Turks	Marokkaans
Vanwege de goede programma's	83,2% (213) n=256	83,6% (112) n=256	82,8% (101) n=256
Vanwege de Turkse/Marokkaanse cultuur	69,0% (174) n=252	64,1% (84) n=252	74,4% (90) n=252
Omdat daar onderwerpen aan bod komen die voor Turken/Marokkanen van belang zijn	65,1% (166) n=255	57,9% (77) n=255	73,0% (89) n=255
Omdat de programma's in het Turks/Marokkaans Arabisch zijn	53,5% (136) n=254	59,4% (79) n=254	47,1% (57) n=254
Omdat ik meeluister met de familie	35,1% (91) n=259	27,6% (37) n=259	43,2% (54) n=259

cursief: $p \leq .05$, onderlijnd: $p \leq .005$, vet: $p \leq .001$ ($n = 488$)

(*) De percentages weerspiegelen de scores op de antwoordcategorieën *beetje waar* en *helemaal waar* samen genomen.

De Turkse jongens ($V = .188$) en de jongere Turkse respondenten ($V = .274$) luisteren vaker met hun familie naar de radio. Meisjes geven vaker aan dat ze kiezen voor Turkse radiozenders vanwege de goede programma's ($V = .272$). We merken een trend op die aangeeft dat minder goed geïntegreerde Turkse jongeren (hoge score op de variabele etnisch-culturele positie) vaker de Turkse radio lijken te prefereren vanwege de taal.

Ook bij de Marokkanen oefent geslacht een significante invloed uit. Meer meisjes zeggen dat ze naar de Marokkaans Arabische radioprogramma's luisteren omdat daar onderwerpen aan bod komen die voor Marokkanen van belang zijn ($V = .203$). Bij de Marokkanen lijkt het erop dat de respondenten met een hoge score, die dus minder geïntegreerd zijn, luisteren vanwege de Marokkaanse cultuur. Het significantieniveau wijst hier weliswaar enkel op een trend.

7.6.2.2 Turkse/Marokkaanse televisie

Tabel 17 verschaft ons inzicht in de redenen om naar Turkse/Marokkaanse televisie te kijken. Opnieuw zijn de goede programma's (84%), de cultuur (71%) en de onderwerpen (70%) het meest bepalend voor de keuze. Ook de verschillen tussen de twee groepen zijn gelijklopend. Marokkanen kijken vaker naar de Marokkaanse televisie omdat daar onderwerpen aan bod komen die voor Marokkanen van belang zijn ($V = .162$). De Turken vinden het taalaspect dan weer belangrijker ($V = .124$).

Tabel 7.6.2.2: Redenen om naar Turkse/Marokkaanse televisie te kijken(*)

	Etnische origine		
	Totaal	Turks	Marokkaans
Vanwege de goede programma's	84,0% (310) n=369	86,0% (147) n=369	82,3% (163) n=369
Vanwege de Turkse/Marokkaanse cultuur	70,8% (259) n=366	68,2% (116) n=366	73,0% (143) n=366
Omdat daar onderwerpen aan bod komen die voor Turken/Marokkanen van belang zijn	69,9% (256) n=366	<u>61,9% (104)</u> n=366	<u>76,8% (152)</u> n=366
Omdat ik meekijk met de familie	60,5% (225) n=372	60,7% (105) n=372	60,3% (120) n=372
Omdat de programma's in het Turks/Marokkaans Arabisch zijn	55,5% (203) n=366	62,1% (105) n=366	49,7% (98) n=366

cursief: $p < .05$, onderlijnd: $p < .005$, vet: $p < .001$ ($n = 488$)

(*) De percentages weerspiegelen de scores op de antwoordcategorieën *beetje waar* en *helemaal waar* samen genomen.

Onze onafhankelijke variabelen oefenen slechts sporadisch een invloed uit. Zo geven de oudere Turkse respondenten ($V = .227$) en minder geïntegreerde Turkse jongeren ($V = .206$) vaker aan dat ze naar de Turkse televisie kijken vanwege de taal. Vooral Turkse jongeren uit het technische en beroepsonderwijs beweren vaker naar de Turkse radio te luisteren omwille van de programma's die voor hen van belang zijn ($V = .282$). We zien dat Turkse meisjes significant meer naar de Turkse radio luisteren dan jongens. Voor televisie stellen we zowel bij de Turken als bij de Marokkanen een gelijkaardige trend vast. Andere trends bij de Marokkaanse groep: jongeren die vaak met godsdienst bezig zijn, geven vaker aan

dat ze naar Marokkaanse zenders kijken vanwege de goede programma's. Marokkaanse jongeren die minder goed geïntegreerd zijn, kijken vaker vanwege de Marokkaanse cultuur.

7.7. Opmerkingen van de ouders op het mediagebruik

Ruim 50% van de jongeren geeft aan dat hij of zij gewoonlijk met de vader naar de televisie kijkt. Voor de moeder is dat zelfs 60%. Met deze gedachte in het achterhoofd gingen we na in hoeverre de ouders hun kinderen aanspreken op het mediagebruik. We onderzochten of de jongeren vaak van hun moeder of vader te horen krijgen dat ze wel eens te veel met een bepaald medium bezig zijn.

1. *Zegt je moeder wel eens dat je te veel ...?*
2. *Zegt je vader wel een dat je te veel ...?*

7.7.1 Algemeen overzicht

Tabel 18 maakt duidelijk dat jongeren het vaakst van hun ouders te horen krijgen dat ze te veel televisie kijken, telefoneren of computerspelletjes spelen. Jongeren uit onze steekproef krijgen relatief weinig opmerkingen over het gebruik van printmedia. Moeders maken steeds vaker opmerkingen dan vaders.

Allochtone ouders zijn minder tolerant tegenover het mediagebruik van hun kinderen dan autochtone ouders. Migrantenkinderen krijgen van hun moeder ($V = .085$) en vader ($V = .140$) tweemaal zo veel opmerkingen over het lezen van boeken dan Vlaamse jongeren. Bij kranten is het verschil nog groter ($V = .111$ en $V = .159$). Vader ($V = .174$) en moeder ($V = .153$) spreken hun eveneens twee keer zo vaak aan over het gebruik van de radio. Ook het gebruik van de televisie (moeder: $V = .124$) en de video ($V = .137$ en $V = .161$) en het beluisteren van muziek ($V = .166$ en $V = .133$) liggen vaker onder vuur bij allochtone jongeren.

Een nauwkeurige analyse leert ons dat de Marokkaanse jongeren iets vaker worden aangesproken op hun mediagedrag. De statistisch significante verschillen gaan van minder dan 1% tot 4,5%.

Tabel 7.7.1: Opmerkingen van de ouders op het mediagebruik van hun kinderen

	Etnische origine jongere					
	Turks		Marokkaans		Vlaams	
	Moeder	Vader	Moeder	Vader	Moeder	Vader
Telefoon	59,3%	51,6%	59,8%	46,7%	58,8%	53,1%
n=	199	194	283	268	114	111
Boeken	21,3%	18,5%	14,6%	15,1%	9,6%	7,2%
n=	197	194	280	264	115	110
Kranten	15,8%	15,1%	12,1%	15,0%	4,5%	1,8%
n=	196	192	273	260	111	110
Radio	38,7%	31,5%	43,2%	32,6%	20,0%	14,6%
n=	199	194	280	264	115	110
Televisie	68,0%	54,9%	72,1%	60,5%	55,7%	49,5%
n=	200	193	283	269	115	111
Video	48,8%	<u>36,6%</u>	48,4%	<u>39,9%</u>	31,3%	<u>19,1%</u>
n=	199	194	281	266	115	110
Computer	44,0%	34,2%	45,0%	34,0%	47,8%	41,4%
n=	193	187	278	262	115	111
Internet	37,8%	36,7%	33,6%	27,9%	35,1%	35,4%
n=	193	188	271	258	114	110
Muziek	54,2%	41,2%	50,0%	41,7%	30,6%	25,2%
n=	199	194	278	266	111	111
Games	56,9%	43,0%	52,5%	42,4%	46,0%	38,2%
n=	195	193	278	262	115	110

cursief: $p \leq .05$, onderlijnd: $p \leq .005$, vet: $p \leq .001$ (n=604)

7.7.2 Determinanten

- *Turkse respondenten:*

De gevonden significante verschillen tonen allemaal aan dat het vooral de meisjes zijn die opmerkingen krijgen omtrent het mediagebruik. Hun moeders spreken hen al eens aan over het luisteren naar de radio ($V = .188$) en het kijken naar de televisie ($V = .225$). Hun vaders uiten commentaar op het telefoneren ($V = .142$), het televisiekijken ($V = .213$) en het gebruik van de computer ($V = .152$).

Turkse jongeren uit het BSO en TSO krijgen vaker van hun moeder te horen dat ze te veel televisie kijken ($V = .288$) of de computer gebruiken ($V = .243$). Met betrekking tot de invloed van de vader vonden we een gelijkaardige trend bij het computergebruik en een trend die aangeeft dat Turkse jongeren uit de lagere onderwijstypes frequenter worden aangesproken op het te veel luisteren naar de radio. Turkse moeders uit gezinnen met een middelmatige SES tikken hun kinderen vaker op de vingers wat hun radiogebruik betreft ($V = .277$).

Turkse moeders van kinderen die veel met godsdienst bezig zijn, uiten vaker kritiek op het videogebruik ($V = .177$). Jongeren met een hogere etnisch-culturele positie (lage integratiegraad) krijgen vaker van hun moeder te horen dat ze te veel boeken lezen ($V = .031$), kranten lezen ($V = .191$) en naar de radio luisteren ($V = .186$). Bij televisie zien we een gelijkaardige trend. Vaders hebben dan weer meer problemen met het overmatige televisiegebruik van deze jongeren ($V = .223$).

- *Marokkaanse respondenten:*

Net als bij de Turken krijgen de Marokkaanse meisjes het vaakst een reactie op hun mediagebruik. Marokkaanse moeders vinden al eens dat hun dochter te veel telefoneert ($V = .165$), wel wat minder naar de radio zou mogen luisteren ($V = .269$) en te veel voor de televisie hangt ($V = .173$). Ook de vaders wijzen hun dochter op het overmatig gebruik van de radio ($V = .127$). Marokkaanse jongens raken sneller in een discussie met hun moeder ($V = .118$) en vader ($V = .167$) als het over het spelen van computerspelletjes gaat. De jongere Marokkaanse respondenten worden door hun moeders ($V = .192$) en vaders ($V = .169$) eveneens vaker aangesproken over hun tijdverdrif met ditzelfde medium.

Jongere kinderen krijgen van hun Marokkaanse vaders ook meer te horen dat ze te lang telefoneren ($V = .163$) of te veel videofilms bekijken ($V = .151$).

De invloed van het onderwijstype op de rol van de ouders bleek slechts in één enkel geval significant. De Marokkaanse vaders manen vooral hun kinderen uit het algemeen secundair onderwijs (ASO) aan minder televisie te kijken ($V = .185$). Bij de moeders zien we een trend die deze vaststelling bevestigt. De Marokkaanse jongeren uit het algemeen secundair onderwijs krijgen ook het vaakst van hun ouders te horen dat ze te veel computerspelletjes spelen. Ook hier liggen de p -waarden tussen $.05$ en $.1$ en kunnen we dus enkel van een trend spreken. Net als bij de Turken speelt de sociaal-economische status weinig tot geen rol, behalve dat Marokkaanse vaders uit gezinnen met een lage SES vaker een opmerking geven rond het telefoon- en televisiegebruik van hun kinderen ($V = .237$ en $.227$).

Voor de jongeren die weinig met religie bezig zijn, worden vaker door hun moeder aangesproken over het computergebruik. De etnisch-culturele positie van de jongeren speelt net als bij de Turken een rol. Bij de Marokkanen zijn het echter eerder de jongeren met een lagere score op deze variabele die vaker opmerkingen van hun ouders krijgen. Dit geldt voor de invloed van de moeder ($V = .028$) en de vader ($V = .225$) op het lezen van boeken en voor de invloed van de moeder op het gebruik van de computer ($V = .166$). Bij dit laatste medium vinden we een gelijkaardige trend terug wat de invloed van de vader betreft.

- *Vlaamse respondenten:*

Er werden significante resultaten gevonden die aantonen dat de invloed op jongens en meisjes verschillend is. Vaders spreken vooral hun zonen aan over hun televisiegebruik ($V = .191$). Moeders reageren soms op het langdurig spelen van hun zonen met computerspelletjes ($V = .300$). Daarnaast merkten we ook een trend op die lijkt aan te geven dat meisjes vaker opmerkingen krijgen over het te veel luisteren naar de radio. Critiek op het te veel televisie kijken, wordt door de vaders het meest geuit aan het adres van de jongste Vlaamse respondenten uit de streekproef ($V = .259$).

Net als bij de Marokkaanse onderzoeksgroep zeggen moeders ($V = .277$) en vaders ($V = .323$) meestal tegen hun kinderen uit het ASO niet te veel naar de televisie te kijken.

In tegenstelling tot bij de allochtone jongeren is de invloed van de sociaal-economische status bij de Vlaamse jongeren duidelijk merkbaar. Vlaamse respondenten uit gezinnen met een lage SES krijgen vaker van hun moeder te horen dat ze te vaak een krant lezen ($V = .378$) De trend die we bij de percentages van de vader terugvinden, wijzen in dezelfde richting. Jongeren uit de hogere klassen krijgen dan weer vaker opmerkingen over het kijken naar televisie. Bij de vader zien we significante verschillen ($V = .406$), bij de moeder is er een trend aanwezig. Vaders uit de hogere sociale klassen zeggen ook frequenter tegen hun kinderen dat ze te vaak het internet gebruiken ($V = .319$), moeders uit diezelfde klassen wijzen hun kinderen vaker op het overmatig spelen van computerspelletjes ($V = .300$).

Vlaamse jongeren die weinig hun geloof praktiseren, krijgen vaker opmerkingen van hun vader over het te veel telefoneren ($V = .254$) en te veel televisie kijken ($V = .314$). Voor de invloed van de moeder wijzen de percentages in dezelfde richting. Dit verschil is niet statistisch significant maar wijst wel op een trend.

7.8. Het gebruik van traditionele en nieuwe media: besluit

Naar welke media grijpen jongeren die zich in een bepaalde gemoedstoestand bevinden? Hoeveel allochtone jongeren maken gebruik van de media en verschillen ze hierin van hun autochtone leeftijdsgenoten? Hoe populair is het media-aanbod uit het thuisland en wie geeft de jongeren opmerkingen op hun mediagedrag? Dit hoofdstuk geeft een antwoord op deze vragen en biedt tevens inzicht in de rol van onze socio-demografische en cultuur-specifieke variabelen.

- *Het mediagebruik in specifieke situaties*

Televisie kijken blijft voor vele jongeren een belangrijke activiteit, ongeacht de situatie waarin ze zich bevinden. Vooral bij verveling en het zoeken naar ontspanning is de aantrekkingskracht van de televisie groot.

Ook de meeste jongeren die iets opwindends willen beleven, verkiezen vooral de televisie. Onder de allochtonen kan dit medium op nog iets meer bijval rekenen.

Wanneer jongeren meer willen weten over iets dat hen interesseert, maken ze hoofdzakelijk gebruik van het internet. Wie zich eenzaam voelt, belt iemand op. Muziek wordt grotendeels geprezen om zijn ontspannende werking.

Turken en Marokkanen roepen bijna steeds twee of drie media uit tot hun absolute favorieten. De percentages bij de overige media liggen veel lager. Bij de Vlaamse jongeren is de kloof tussen de meest populaire media en de rest minder groot. De nieuwe en print-media worden in de gegeven situaties weinig tot bijna nooit gebruikt.

- *Een gedetailleerd overzicht van het mediagebruik*

Jongeren blijken fervente mediagebruikers. Alle media uit de vragenlijst worden door minstens vier op de tien respondenten aangeduid als iets waarvan ze gebruik maken. De meeste media kunnen rekenen op een gebruikersgraad van 70% tot bijna 100%. Zowel de allochtone als autochtone jongeren maken het meest gebruik van de televisie en de radio. Ook het internet, de computer thuis en het tijdschrift kunnen op aardig wat bijval rekenen.

De verschillen tussen allochtonen en autochtonen situeren zich voornamelijk in het gebruik van de computer. Terwijl de meeste autochtonen aanzienlijk vaker thuis van dit medium gebruik maken, doen behoorlijk wat allochtonen een beroep op de voorzieningen in de school. Onder de Vlamingen treffen we ook meer radioluisteraars en lezers van tijdschriften aan. Opmerkelijke verschillen vinden we terug bij het gebruik van de Turkse en Marokkaanse media. Turkse jongeren maken veel meer gebruik van de media in hun eigen taal. Marokkanen maken zeer weinig gebruik van de eigen printmedia.

Onze onafhankelijke variabelen oefenen een bescheiden invloed uit op het mediagebruik. Bij de Vlaamse jongeren is de invloed nog beperkter. Het luisteren naar de radio en het kijken naar de televisie staan zelfs helemaal los van de socio-demografische en cultuurspecifieke kenmerken van onze respondenten. Opleiding, leeftijd en geslacht oefenen, zij het versnipperd, de sterkste invloed uit. Zo gebruiken beduidend minder leerlingen uit het ASO de computer in hun school, zowel tijdens als buiten de lessen. Het gebruik van de computer tijdens de les ligt ook lager bij de jongere respondenten. In het geval van de Marokkanen maken de jongste respondenten minder vaak gebruik van nieuwe media.

De rol van de sociaal-economische status van het gezin en de mate waarin de jongeren met godsdienst bezig zijn, is merkbaar in een paar gevallen. De invloed van de graad van integratie is zo goed als onbestaande.

- *Het gebruik van televisie, internet en gsm nader bekeken*

Kijken naar de televisie blijkt een sociaal gebeuren te zijn. Jongeren kijken bijna steeds samen met één of meerdere andere(n) naar de televisie. Meestal gaat het om een gezinslid. Hierin verschillen allochtonen en autochtonen niet van elkaar. Het is wel opvallend dat Vlaamse jongeren in vergelijking met de allochtonen veel minder vaak samen met hun broer of zus kijken.

Meisjes kijken het vaakst in het gezelschap van anderen, hoewel de invloed van het geslacht enkel bij de Vlaamse respondenten significant blijkt te zijn. Bij de Turken spelen zowel de leeftijd, het onderwijstype als de sociaal-economische status van het gezin een bepalende rol. Het zijn de jongere Turkse respondenten, de leerlingen uit het deeltijds onderwijs en kinderen uit gezinnen met een hoge SES die minder vaak in gezelschap naar de televisie kijken. De twee cultuurspecifieke variabelen oefenen amper in één geïsoleerd geval een invloed uit.

Een diepere analyse van het internetgebruik leert ons dat chatten, muziek beluisteren en e-mailen de meest favoriete internettoepassingen van jongeren zijn. E-commerce lijkt nog niet doorgebroken. De applicaties die in essentie bedoeld zijn om contacten met anderen te leggen (chatten en deelname aan nieuwsgroepen) worden vaker gebruikt door de allochtonen. De Vlaamse jongeren hebben het meer begrepen op surfen en het downloaden van bestanden.

Versillen in het gebruik van bepaalde internettoepassingen worden meestal verklaard door het geslacht. Jongens spelen via het internet meer spelletjes dan meisjes. In de meeste gevallen surfen ze ook vaker op het world wide web en zijn ze meer bezig met het downloaden van bestanden. Naast het geslacht speelt bij de allochtone jongeren ook het onderwijstype een niet onbelangrijke rol. Het downloaden van bestanden wordt meer gedaan door allochtone jongeren uit de hogere opleidingsniveaus. Turkse jongeren uit het BSO lijken aardig bedreven in het handel drijven via het internet. De etnisch-culturele

positie van de jongeren oefent nooit een significante invloed uit. Leeftijd, SES en religie doen dit af en toe.

Het zoeken van informatie voor de studies is zowel bij de allochtonen als autochtonen het belangrijkste doel om van het internet gebruik te maken. Bij een aantal andere doeleinden bestaan er grote discrepanties tussen de antwoorden van deze groepen. Het meest opvallend is de grote kloof die er bestaat bij het zoeken naar informatie over godsdienst. Terwijl slechts één op de tien Vlamingen dit wel eens doet, gaat niet minder dan de helft van de allochtonen via het internet actief op zoek naar informatie over hun religie. Hun interesse in kunst en cultuur, het willen leggen van contacten met andere mensen en hun belangstelling voor nieuws uit het moederland zijn voor de allochtonen eveneens grotere drijfveren dan voor de autochtonen.

Geslacht oefent bij de allochtonen de grootste invloed uit. Bij de Vlamingen is dit de sociaal-economische status van het gezin. Een enigszins logische bevinding is het feit dat binnen alle groepen de jongeren uit de hogere onderwijstypes vaker het internet gebruiken om informatie voor hun studies te zoeken. Tevens gaan Vlaamse en Turkse jongeren die veel hun religie praktiseren via het net op zoek naar info over hun godsdienst.

Voor het eerst merken we ook dat de integratiegraad een significante rol speelt. Turkse jongeren met een hoge score op de variabele etnisch-culturele positie blijken vaker nieuws uit Turkije te zoeken en leggen frequenter contacten met Turken in hun thuisland. Marokkaanse jongeren met een lage score op deze variabele zijn meer geïnteresseerd in nieuws uit België en in contacten met Belgen.

De meeste jongeren internetten van bij hen thuis, maar in vergelijking met de autochtonen doen allochtone jongeren (vooral de Marokkanen) dit minder vaak. Zij maken relatief gezien ook veel gebruik van de mogelijkheden in het internetcafé en de school.

De plaats waar men het internet gebruikt, is zowel bij de Turken als Marokkanen bepaald door het geslacht van de respondenten. Jongens internetten meer thuis of in het internetcafé. Meer meisjes dan jongens gebruiken het internet op school, bij vriend(en) of in de bibliotheek. Bij Marokkanen oefenen leeftijd en opleiding eveneens een invloed uit. Bij de Vlaamse jongeren is SES de enige verklarende factor waarbij de respondenten uit de hogere klasse bijna uitsluitend thuis van het internet gebruik maken.

Zes op de tien respondenten maken wel eens gebruik van de gsm van iemand anders. Negen op de tien respondenten versturen tekstberichtjes met de gsm. WAP is bij zo'n 70% van de jongeren bekend. Voor dit laatste gegeven vonden we enkele verschillen veroorzaakt door onze onafhankelijke variabelen. Jongens blijken beter op de hoogte te zijn van deze toepassing. De relatief grote bekendheid van WAP is geen garantie voor een groot aantal gebruikers. De toepassing wordt slechts door 30% van de jongeren gebruikt. Opnieuw blijken sekse, leeftijd en opleiding enige invloed uit te oefenen.

- *De voorkeur voor Belgische of Turkse/Marokkaanse media*

Een groot deel van de Marokkaanse en vooral Turkse jongeren maakt gebruik van de media uit het moederland. De keuze vloeit meestal voort uit een appreciatie van de programma's of vanuit een grotere betrokkenheid van deze media met de eigen cultuur. Het taalaspect speelt eerder bij de Turken een rol. Bij Marokkanen is de invloed van de familie groter.

De voorkeur voor Belgische, Turkse of Marokkaanse media is sporadisch afhankelijk van het onderwijstype van de respondenten. In een uitzonderlijk geval voelen we de invloed van het geslacht van de respondenten of de sociaal-economische status van het gezin.

Welke specifieke redenen jongeren aangeven als verantwoording voor hun keuze, wordt meermaals bepaald door het geslacht van de jongeren. Heel af en toe spelen de leeftijd, het onderwijstype en de etnisch-culturele positie een rol.

- *De invloed van de ouders*

Allochtone ouders, en in het bijzonder de moeders, geven vaker opmerkingen op het mediagedrag van hun kinderen. Hoofdzakelijk het gebruik van de televisie, de telefoon en de spelcomputer moeten het ontgelden. Lezende kinderen worden vooral door de Vlaamse ouders met rust gelaten. Turkse en Marokkaanse ouders treden beide ongeveer even vaak op tegen het overdreven mediagebruik van hun kroost. Hoewel ouders uit deze laatste groep misschien iets strenger op het mediagedrag zijn.

Vergelijken we de meisjes met de jongens en de jongere met de oudere respondenten, dan zijn het steeds de eerst genoemden die vaker te horen krijgen dat ze van een bepaald medium te veel gebruik maken. Ook de sociaal-economische status van het gezin en de

etnisch-culturele positie van de jongere zijn vaak bepalend voor het al of niet krijgen van een opmerking. Onderwijs en religie oefenen eveneens een invloed uit, zij het in beperktere mate.

Welke media verkiezen jongeren bij een bepaalde gemoedstoestand?

Verveling, het verlangen om te ontspannen of iets opwindends te beleven, leiden over het algemeen tot het gebruik van de televisie. De meeste eenzame jongeren bellen iemand. Leer- en nieuwsgierigen surfen vooral.

Verschillen allochtone en autochtone jongeren in hun mediagebruik?

Alle media kunnen op ten minste 40% gebruikers rekenen. Bij de meeste media ligt het aantal gebruikers tussen 70% en 100%. Televisie en radio zijn het meest populair.

De meeste jongeren surfen via de thuiscomputer. Allochtone jongeren maken relatief gezien vaak gebruik van de voorzieningen in het internetcafé en op school.

De grootste kloof vinden we bij het gebruik van de eigen media. Turkse jongeren hebben hier een grote voorsprong op hun Marokkaanse leeftijdsgenoten. Allochtonen die hun eigen radio- of televisiezenders verkiezen, doen dit vooral vanwege de goede programma's of de cultuur. Bij Marokkanen is de invloed van de familie beduidend groter, maar speelt het taalaspect een eerder ondergeschikte rol.

Jongeren kijken bijna steeds met één of meerdere leden van het gezin naar de televisie. Bij allochtonen is dit veel vaker de broer of de zus.

Zeven op de tien respondenten gebruiken wel eens de gsm van iemand anders, negen op de tien verstuurt sms-berichtjes. WAP is bij zo'n 70% van de jongeren gekend, maar slechts 30% maakt van deze toepassing gebruik.

Welke toepassingen en doeleinden liggen aan de basis van het internetgebruik bij allochtone en autochtone jongeren?

Chatten, muziek beluisteren en e-mailen zijn de meest favoriete internettoepassingen van jongeren. Applicaties, primair gericht op anderen (chatten en deelname aan nieuwsgroepen) scoren hoger binnen de allochtone groep.

Het zoeken van informatie voor de studies is bij de meeste jongeren de belangrijkste drijfveer om te surfen. Allochtone jongeren zoeken veel vaker dan autochtonen informatie op over godsdienst. Ook zijn zij meer geïnteresseerd in kunst en cultuur, contacten met andere mensen en nieuws uit het moederland.

In welke mate reageren ouders op het mediagebruik van hun kinderen?

Gemiddeld vier op de tien jongeren krijgen wel eens een opmerking van de ouders over hun mediagebruik. Meestal ontstaan discussies rond het gebruik van de televisie, de telefoon en de spelcomputer. Allochtone ouders en dan vooral de moeders treden het vaakst op.

Welke factoren oefenen een invloed uit op het mediagebruik?

We vonden geen logisch patroon in de relatie tussen het mediagebruik en onze set van onafhankelijke variabelen. De meeste invloed werd uitgeoefend door opleiding, leeftijd en geslacht.

Een relatie met de twee cultuurspecifieke variabelen is vrijwel onbestaand. Een uitzondering vormen het doelgericht surfen en het krijgen van opmerkingen van de ouders. Turkse jongeren die minder geïntegreerd zijn, zoeken via het internet vaker nieuws uit Turkije en leggen frequenter contacten met Turken in het moederland. Evident is de vaststelling dat jongeren die hun geloof op regelmatige basis praktiseren, vaker het internet opgaan om informatie over hun godsdienst te zoeken. Voor Marokkaanse jongeren met een hoge integratiegraad geldt het omgekeerde.

8. Attitude ten aanzien van nieuwe media

In dit laatste hoofdstuk trachten we na te gaan hoe de allochtone jongeren staan t.o.v. een aantal nieuwe media. Hiermee snijden we onze laatste twee onderzoeksvragen aan. We beginnen met een bespreking van de attitude ten aanzien van de computer. Daarna meten we hoe graag onze respondenten gebruik maken of zouden willen gebruik maken van de computer, het internet en e-mail.

8.1. Attitude ten aanzien van de computer

Om de houding van de jongeren ten aanzien van de computer na te gaan, legden we de respondenten negen stellingen voor:

1. *Ik vind het belangrijk om met computers om te kunnen gaan.*
2. *Je raakt achter als je niets van computers weet.*
3. *Ik leer gemakkelijker met behulp van een computer.*
4. *Ik vind werken met een computer moeilijk.*
5. *Computers zorgen ervoor dat mensen ophouden zelf na te denken.*
6. *Op school zouden we meer over computers moeten leren.*
7. *Ik wil meer dan nu met de computer werken op school.*
8. *Ik wil later werk doen waarin ik de computer moet gebruiken.*
9. *Mijn ouders vinden het belangrijk dat ik om kan gaan met een computer.*

Tabel 19 maakt duidelijk dat de meeste jongeren het belangrijk vinden om te kunnen gaan met een computer. Ook hun ouders delen vaak deze zienswijze. De school heeft volgens zeven op de tien respondenten een achterstand in zowel het aanbieden van mogelijkheden om te werken met een pc als in het doceren van nuttige kennis omtrent dit medium. Meer dan de helft van de respondenten vindt trouwens dat een gebrekkige kennis van de computer tot een achterstand leidt én dat leren met behulp van een computer eenvoudiger wordt. Volgens de leerlingen speelt de school dus niet goed in op hun wensen.

Bij vier stellingen merken we significante verschillen tussen de houding van de allochtone en autochtone jongeren. Allochtone jongeren zijn iets vaker de mening toegedaan dat de

computer mensen doet ophouden zelf na te denken ($V = .166$). Allochtonen geven ook beduidend vaker aan dat ze later werk willen doen met de computer ($V = .153$) en dat hun ouders het belangrijk vinden om met een computer om te kunnen gaan ($V = .091$). Opmerkelijk is dat bijna 20% van de allochtonen aangeeft werken op een computer moeilijk te vinden. Bij de autochtone onderzoeksgroep is dit slechts 7% ($V = .130$).

Tabel 8.1: Attitude ten aanzien van de computer(*)

	Steekproef	Allochtonen			Autochtonen
		Turks	Marokkaans	Totaal	
Omgaan met pc	88,0% (520)	85,1% (165)	88,0% (250)	86,8% (415)	92,9% (105)
Meer op school werken met pc	70,2% (416)	76,8% (149)	65,1% (185)	69,9% (334)	71,3% (82)
Ouders vinden pc belangrijk	69,3% (399)	69,7% (129)	72,4% (202)	71,3% (331)	60,7% (68)
Op school meer over pc leren	68,4% (403)	77,9% (148)	61,3% (174)	67,9% (322)	70,4% (81)
Later werk doen met pc	62,9% (365)	68,6% (131)	65,1% (181)	66,5% (312)	47,7% (53)
Achterstand	58,3% (346)	63,9% (124)	55,6% (158)	59,0% (282)	55,7% (64)
Leren eenvoudiger met pc	54,1% (320)	64,8% (125)	45,1% (128)	53,0% (253)	58,8% (67)
Ophouden zelf na te denken	35,9% (209)	46,8% (88)	32,7% (92)	38,4% (180)	25,7% (29)
Werken met pc is moeilijk	17,1% (101)	<u>22,4% (43)</u>	<u>17,5% (50)</u>	<u>19,5% (93)</u>	<u>7,1% (8)</u>

cursief: $p < .05$, onderlijnd: $p < .005$, vet: $p < .001$ ($n=604$)

(*) De percentages weerspiegelen de scores op de antwoordcategorieën graag en heel erg graag samen.

8.2. Gebruik van de computer

Om te meten hoe graag de jongeren thuis werken met een computer, werd hen volgende vraag gesteld:

Hoe graag maak je gebruik van/zou je gebruik willen maken van de computer thuis?

Ook jongeren die thuis (nog) niet over een computer beschikken, vulden deze vraag in.

8.2.1 Algemeen overzicht

Het thuis werken met de computer wordt door meer dan 80% van de jongeren (zeer erg) gesmaakt (tabel 20). Bij de autochtone jongeren vinden we nog eens 10% meer respon-

denten die aangeven graag met dit medium te werken ($V = .124$). Binnen de allochtone groep zijn het de Turken die iets vaker plezier beleven ($V = .092$).

Tabel 8.2.1: Gebruik van de computer

	Steekproef	Allochtonen			Autochtonen
		Turks	Marokkaans	Totaal	
helemaal niet graag	4,9% (28)	4,7% (9)	5,9% (16)	5,4% (25)	2,7% (3)
niet zo graag	12,7% (73)	13,2% (25)	15,4% (42)	14,5% (67)	5,4% (6)
(heel erg) graag	82,4% (474)	82,1% (156)	78,8% (215)	80,1% (371)	92,0% (103)

cursief: $p \leq .05$, onderlijnd: $p \leq .005$, vet: $p \leq .001$ ($n=604$)

8.2.2 Beïnvloedende factoren naar etnische origine

- *Turkse respondenten:*

Meisjes ($V = .189$) en jongeren uit de hogere onderwijstypes ($V = .340$) blijken liever met de computer te werken.

- *Marokkaanse respondenten:*

De scores binnen de Marokkaanse groep verschillen niet significant van elkaar. De percentages lijken wel de bevindingen bij de Turkse respondenten te bevestigen.

- *Vlaamse respondenten:*

Net al bij de Turkse jongeren spelen ook hier het geslacht en de opleiding een rol. De invloed is echter tegenovergesteld. Bij de Vlamingen blijken vooral de jongens ($V = .280$) en de jongeren uit de lagere onderwijstypes ($V = .246$) liever met de computer te werken.

8.3. Gebruik van internet

Analoog aan het vorige punt stelden we bij het gebruik van het internet volgende vraag:

Hoe graag maak je gebruik van/zou je gebruik willen maken van internet?

Wederom werd deze vraag ook ingevuld door jongeren die thuis (nog) niet over een internetaansluiting beschikken.

8.3.1 Algemeen overzicht

De appreciatie voor het internet ligt met 86% iets hoger dan de voldoening die men heeft bij het werken met een computer (tabel 21). De verschillen tussen de etnische groepen zijn statistisch gezien niet betrouwbaar.

Tabel 8.3.1: Gebruik van internet

	Steekproef	Allochtonen			Autochtonen
		Turks	Marokkaans	Totaal	
helemaal niet graag	6,2% (35)	9,4% (17)	4,4% (12)	6,4% (29)	5,3% (6)
niet zo graag	8,1% (46)	9,4% (17)	7,7% (21)	8,4% (38)	7,0% (8)
(heel erg) graag	85,7% (485)	81,1% (146)	87,9% (239)	85,2% (385)	87,7% (100)

cursief: $p \leq .05$, onderlijnd: $p \leq .005$, vet: $p \leq .001$ (n=604)

8.3.2 Beïnvloedende factoren naar etnische origine

Enkel bij de Turkse onderzoeksgroep vonden we statistisch betrouwbare relaties. Opleiding ($V = .197$) en de mate waarin jongeren bezig zijn met godsdienst ($V = .194$) blijken een invloed uit te oefenen op hoe graag men gebruik maakt van het internet.

8.4. Gebruik van e-mail

Als laatste gingen we na hoe graag de jongeren gebruik maken van e-mail:

Hoe graag maak je gebruik van/zou je gebruik willen maken van e-mail?

8.4.1 Algemeen overzicht

In tabel 22 valt onmiddellijk op dat in tegenstelling tot de computer en het internet de respondenten veel minder graag gebruik maken van of zouden willen gebruik maken van e-mail. Eén op acht verklaarde zelf helemaal niet graag van dit medium gebruik te maken.

Een grondigere analyse leert ons dat deze lagere graad van appreciatie vooral bij de allochtonen terug te vinden is ($V = .128$). Tussen Marokkanen en Turken onderling zijn de verschillen eerder klein ($V = .103$).

Tabel 8.4.1: Gebruik van e-mail

	Steekproef	Allochtonen			Autochtonen
		Turks	Marokkaans	Totaal	
helemaal niet graag	12,5% (70)	16,9% (30)	12,3% (33)	14,1% (63)	6,2% (7)
niet zo graag	23,0% (129)	21,9% (39)	26,0% (70)	24,4% (109)	17,7% (20)
(heel erg) graag	64,5% (361)	61,2% (109)	61,7% (166)	61,5% (275)	76,1% (86)

cursief: $p \leq .05$, onderlijnd: $p \leq .005$, vet: $p \leq .001$ (n=604)

8.4.2 Beïnvloedende factoren naar etnische origine

Het enige verband dat we terug vinden was bij de Marokkaanse groep. Hier blijken de oudere Marokkaanse jongeren vaker plezier te beleven aan het e-mailen ($V = .161$).

8.5. Attitude ten aanzien van nieuwe media: besluit

- *Houding tegenover de computer*

Jongeren vinden het belangrijk om te kunnen gaan met de computer. Ook de meeste ouders vinden het belangrijk dat hun kinderen met dit medium kunnen werken. Veel jongeren vinden dat de school niet genoeg inspanningen levert om de computer toegankelijk te maken. Hierdoor komt de school onvoldoende tegemoet aan de noden van haar leerlingen. Immers, meer dan de helft van de respondenten geeft aan dat een gebrekkige kennis van de computer tot een achterstand leidt en dat de computer het leren eenvoudiger maakt.

Bijna 20% van de allochtonen geeft aan dat werken met de pc moeilijk is. Een hoge score, zeker als we weten dat slechts 7% van de Vlaamse jongeren deze mening is toegedaan. Ze scoren iets lager op de stelling *Ik vind het belangrijk om met computers om te gaan*. Migrantenjongeren vinden ook vaker dat computers mensen doen ophouden met denken. Toch staat deze groep niet per definitie negatiever t.o.v. dit medium. Velen onder hen willen later zelfs een job uitoefenen waarbij ze met de computer kunnen werken. Hun ouders staan in vergelijking met Vlaamse ouders ook vaker positief tegenover de pc.

- *Plezier beleven aan het gebruik van nieuwe media*

Meer dan 80% van de jongeren werkt graag of zou graag werken met de computer. Autochtonen zijn deze mening vaker toegedaan dan de allochtonen. Bij de Turkse en Vlaamse jongeren spelen het geslacht en de opleiding hierin een rol.

De appreciatie voor het internet ligt nog iets hoger dan bij de computer. Bij de Turkse respondenten is deze waardering afhankelijk van het onderwijsniveau en de mate waarin men bezig is met godsdienst.

E-mail heeft zo'n 20% minder tevreden gebruikers en het aantal jongeren die helemaal niet graag van deze service gebruik maakt, ligt bijna twee- tot driemaal hoger dan bij de computer en het internet. Vooral allochtonen e-mailen opvallend minder graag. Bij de Marokkaanse respondenten speelt de leeftijd hierbij een rol.

Welke houding hebben allochtone jongeren ten aanzien van nieuwe media?

- Allochtone jongeren en hun ouders schatten het belang van de computer hoog in. Hierin verschillen ze niet veel van hun Vlaamse leeftijdsgenoten, behalve dat minder Vlaamse dan allochtone ouders het omgaan met een pc belangrijk vinden. Een relatief groot aantal van de Marokkaanse jongeren vindt dat het werken met een computer moeilijk is of dat het de mensen doet ophouden zelf na te denken. Op deze thema's zijn ze beduidend negatiever gestemd dan de autochtone jongeren. Naar de toekomst toe willen ze meer dan de Vlamingen op het werk en in de school in contact komen met de computer. Een groot aantal onder hen vindt wel dat de school te weinig inspanningen levert om het omgaan met dit medium te bevorderen.
- Het werken of willen werken met de computer of het internet wordt door meer dan 80% van de allochtonen als plezierig aanzien. Vlaamse jongeren lijken dit echter nog iets leuker te vinden. De appreciatie voor e-mail ligt veel lager. Vooral onder de Turken en Marokkanen vinden we jongeren die aangeven dat ze minder graag e-mailen.

Algemene conclusie

Het uiteindelijke doel van de studie was het uitbreiden van de kennis rond het mediagedrag van allochtone jongeren en vloeide voort uit een jarenlange onderzoekstraditie aan de Universiteit Gent, deels in samenwerking met de Katholieke Universiteit Nijmegen.

Met het onderzoek analyseerden we het mediagedrag van Turkse en Marokkaanse jongeren in Vlaanderen. We gingen na in welke mate bezit, gebruik en attitudes ten aanzien van media verschilden van dat van de Vlaamse jongeren. Ten tweede hoopten we duidelijkheid te scheppen in de relatie van dit gedrag met enerzijds het geslacht, de leeftijd, het onderwijstype en de sociaal-economische status van de jongere en anderzijds met hun mate van religiebeoefening en integratiegraad. Hierna volgt een samenvatting van de belangrijkste resultaten.

- *Het mediagedrag van allochtone jongeren in vergelijking met autochtonen*

Allochtone jongeren blijken geen achterstand te hebben wat het persoonlijk bezit van media op de slaapkamer betreft. Sterker nog, over het algemeen bezitten meer Turkse en vooral Marokkaanse jongeren een grotere diversiteit aan media-apparaten. Nemen we de rest van het huis in beschouwing, dan zien we dat de allochtonen een meestal kleine achterstand vertonen m.b.t. de toegang tot media. Enkel bij de toegang tot een computer is de kloof groter. Logische uitzonderingen zijn de schotelantenne en de radiowereldontvanger. Algemeen beschouwd, kunnen we stellen dat bij de allochtone gezinnen de grootste diversiteit aan mediatoestellen terug te vinden is op de slaapkamers van de jongeren. Bij de Vlamingen zijn de media meer verspreid over de rest van het huis. De bevraging naar de aanwezigheid van media in de volledige woning maakte duidelijk dat allochtone gezinnen enerzijds meer televisietoestellen bezitten maar anderzijds beduidend minder computers en internetaansluitingen. Deze laatste vaststelling wijst erop dat ondanks de voorsprong in het persoonlijke bezit, deze nieuwe media duidelijk minder aanwezig zijn in de allochtone huishoudens. Turkse en Marokkaanse jongeren hebben met andere woorden minder mogelijkheden dan de Vlaamse jongeren om deze media thuis te gebruiken.

De drie onderzochte groepen verschillen bij bepaalde media in het aantal gebruikers. Zo vinden we bij de twee allochtone groepen opvallend minder radioluisteraars en tijdschrif-

tenlezers. Deze jongeren geven wel veel vaker dan hun Vlaamse leeftijdsgenoten aan dat ze de computer op school gebruiken (zowel tijdens als buiten de lessen). De vaststelling dat allochtone jongeren minder toegang hebben tot een pc in hun huis, kan dit verklaren, evenals het gebrek aan privacy bij het internetgebruik en de opmerkingen van ouders.

Televisie blijkt bij uitstek een medium te zijn dat vooral in groep (familieverband) wordt gebruikt. Dit geldt voor alle onderzochte groepen, maar het is wel opmerkelijk dat allochtonen in tegenstelling tot de autochtone jongeren veel vaker met hun broer of zus kijken. We vermoeden dat de Vlaamse jongeren eerder met hun ouders kijken. Dit heeft uiteraard ook te maken met het verschil in de samenstelling van de gezinnen.

De populariteit van televisie komt duidelijk tot uiting als we de jongeren vragen aan welk medium ze de voorkeur geven. In drie van de vijf opgegeven situaties staat de televisie onbedreigd op de eerste plaats. Het internet is het tweede meest gekozen medium. Ook hier zijn een aantal verschillen tussen Turken, Marokkanen en Vlamingen merkbaar. Ten eerste is bij Turken en vooral Marokkanen de voorkeur voor televisie nog groter dan bij de Vlaamse jeugd. De allochtonen stippen ook veel vaker dan de Vlaamse jongeren de video aan als een goed alternatief. Dat is veel minder het geval bij de radio. Als laatste opvallend verschil melden we dat het internet vooral bij de Marokkaanse jongeren een minder geprefereerde optie blijkt te zijn, althans gedurende een bepaalde opgegeven gemoedstoestand.

Het gebruik van de televisie mag dan wel populair zijn bij de jongeren, ouders hebben vaak kritiek op het overvloedig kijken naar de televisie. Ongeveer 65% van de allochtone jongeren krijgt van de ouders wel eens een opmerking op het gebruik van de televisie. Dit is zo'n 10% meer dan bij de Vlaamse groep. Dat allochtone ouders strenger optreden tegenover hun kinderen vinden we trouwens nagenoeg bij elk medium terug. Het is de moeder die het vaakst aangeeft dat er te veel van een bepaald medium gebruik wordt gemaakt.

Indien de jongeren surfen, dan doen ze dit over het algemeen thuis. Allochtone jongeren maken echter ook vaak gebruik van de voorzieningen in het internetcafé en op school. Toch vinden ongeveer zeven op de tien jongeren dat de school niet genoeg inspanningen levert om het computergebruik te stimuleren. Dat allochtone jongeren vaker een beroep

op het internetcafé en de school doen, kunnen we koppelen aan de meer beperkte toegang tot het internet in de allochtone gezinnen.

In vergelijking met de autochtone jongeren maken de allochtonen vaker van het internet gebruik om met anderen te interageren via de chat of de deelname aan nieuwsgroepen. Bij de vraag waarom men van bepaalde internettoepassingen gebruik maakt, kwam dit verlangen naar interactie bij de allochtonen opnieuw naar boven. In tegenstelling tot de Vlaamse jongeren zoeken zij via de digitale snelweg immers vaker contact met mensen uit het buitenland, in casu hun moederland. De allochtonen zoeken ook meer informatie over godsdienst, kunst en cultuur. Godsdienst blijkt vooral bij de Marokkanen een belangrijke drijfveer, kunst en cultuur eerder bij de Turken.

Bijna de helft van de Turkse jongeren verkiest de televisie- en radioprogramma's uit het land van herkomst. Slechts één op vier kijkt of luistert liever naar de Belgische zenders. Bij de Marokkaanse jongeren merken we een tegenovergesteld beeld. Zij maken veel vaker gebruik van de Belgische media. Onder meer het feit dat er in Vlaanderen een groter aanbod is van Turkse media (de Turkse televisie zit bijvoorbeeld op de kabel in Gent) en de reeds eerder geformuleerde bedenking dat de Marokkaanse media in het standaard Marokkaans-Arabisch uitzenden, kunnen deze verschillen verklaren. De vaststelling dat Turken vaker dan Marokkanen aangeven de zenders uit hun moederland te verkiezen vanwege de taal onderschrijft deze laatste verklaring.

We vonden enkele discrepanties in de houding van allochtonen en autochtonen t.o.v. nieuwe media. Beide groepen schatten het belang van de computer hoog in, maar allochtonen lijken iets negatiever ingesteld over de werking van dit medium. Zo vindt een groter deel van hen dat werken met een computer moeilijk is of dat het de mensen remt in hun eigen denkproces. Iets minder allochtonen lijken positief te staan tegenover (eventueel toekomstig) gebruik van een computer en het gebruik van e-mail. Allochtone jongeren wensen wel naar de toekomst toe, hetzij op de werkvloer, hetzij in schoolverband, meer met de computer te werken.

- *De invloed van de socio-demografische en de cultuurspecifieke variabelen*

De socio-demografische variabelen oefenen een veel grotere invloed uit op het mediagedrag dan onze twee cultuurspecifieke variabelen. Het persoonlijk mediabezit wordt

vooral bepaald door het geslacht, het onderwijstype en in mindere mate door de leeftijd en sociaal-economische status. Zo bezitten bijna steeds meer jongens dan meisjes een bepaald medium op hun kamer. Globaal gezien blijken de kamers van jongeren uit de lagere onderwijsniveaus rijkelijker voorzien van media, hoewel deze relatie niet voor alle media geldt. Naarmate de leeftijd stijgt, vinden we meer media terug op de Marokkaanse slaapkamers. In Vlaamse gezinnen met een lagere SES vinden we vaker een televisietoestel op de kamer terug. Vlaamse jongeren uit gezinnen met een hogere SES kunnen dan weer vaker een computer tot hun persoonlijk bezit rekenen. De mate waarin de respondenten hun geloof praktiseren en geïntegreerd zijn, oefent nooit een significante invloed uit.

De toegang tot media ergens anders in huis wordt veel minder bepaald door onze onafhankelijke variabelen. Naar onze mening is dit ook niet verwonderlijk, omdat deze variabelen gemeten zijn op het niveau van de jongere en we hier uitspraken doen over het mediabezit van het gezin. De verbanden die we vaststellen, tonen opnieuw aan dat vooral het geslacht en de leeftijd maar soms ook het onderwijstype en de sociaal-economische status een rol spelen. Deze relaties zijn echter erg versnipperd waardoor eenduidige conclusies moeilijk te trekken zijn.

Ook met betrekking tot het gebruik van media onderscheiden we geen logische patronen in de invloed die onze onafhankelijke variabelen uitoefenen. De verbanden komen ook minder vaak voor dan bij het bezit van media. Onder meer het gebruik van de televisie, de radio en de gsm staat zelfs volledig los van variaties in deze variabelen. De meeste invloed vloeit opnieuw voort uit de socio-demografische variabelen: opleiding, leeftijd en geslacht. Een relatie met de twee cultuurspecifieke variabelen is vrijwel onbestaand, behalve wat de invloed van de ouders en het doelgericht surfen betreft.

Geslacht en opleiding spelen ook een, zij het eerder bescheiden, rol in de attitudes van de jongeren ten aanzien van nieuwe media. Maar net als bij de toegang tot en het gebruik van media wijzen de gevonden relaties vaak een andere richting uit. Zo beleven Turkse meisjes en Turken uit de hogere onderwijstypes iets vaker plezier aan het werken met de computer, terwijl dit bij de Marokkanen eerder de jongens en de leerlingen uit de lagere onderwijsniveaus zijn.

Bibliografie

- Blosser, B.J. (1988). Ethnic differences in children's media use, *Journal of broadcasting & electronic media*, 32 (4): 453-470.
- Brants, K., Crone, L. & Leurdijk, A. (1998). *Media en migranten. Inventarisatie van onderzoek in Nederland*. Amsterdam: Universiteit van Amsterdam.
- Centrum voor Gelijke Kansen en voor Racismebestrijding (2005). *Demografisch overzicht*. http://www.antiracisme.be/nl/kader_nl.htm, geraadpleegd op 25-02-2005.
- Clycq, N. e.a. (2004). *Allochtonen en nieuwsgaring. Komen de Vlaamse nieuwsprogramma's tegemoet aan de behoeften van jongeren van Turkse of Marokkaanse origine?* Antwerpen: Steunpunt Gelijkekansenbeleid.
- Cottle, S. (2000). *Ethnic minorities and the media: changing cultural boundaries*. Buckingham: Open University Press.
- De Aguirre, F. e.a. (1996). *Anders gekeken? Een exploratief onderzoek naar het mediagedrag van Turkse en Marokkaanse jongeren en volwassenen (Media & Multiculturalisme in Vlaanderen)*. Gent: Academia Press.
- De Sutter, W. & Saeys, F. (1996). *Bezit en gebruik van audio-visuele media bij allochtone populaties. Een onderzoek uitgevoerd bij Gentse scholieren (Media & Multiculturalisme in Vlaanderen)*. Gent: Academia Press.
- d'Haenens, L. e.a. (2001). *Allochtone jongeren als 'digitale' burgers: de school als (re)mediërende factor? Een verkennend survey*. Nijmegen: Katholieke Universiteit Nijmegen.
- d'Haenens, L. (1996a). De multiculturele samenleving in het televisiejournaal. In: d'Haenens L. & Saeys, F. (eds.), *Media & Multiculturalisme in Vlaandere*. Gent: Academia Press, 107-121.
- d'Haenens, L. (1996b). Kritische succesfactoren van een 'multicultureel' programma-aanbod: resultaten van een workshop. In: d'Haenens L. & Saeys, F. (eds.), *Media & Multiculturalisme in Vlaandere*. Gent: Academia Press, 141-150.
- d'Haenens, L. & Saeys, F. (1998). Media en multiculturalisme in Vlaanderen. In: Schelfout, E. & Verstraeten, H. (eds.), *De rol van de media in de multiculturele samenleving*. Brussel: VUBPress.

- d'Haenens, L. & Saeys, F. (1996a). *Media & Multiculturalisme in Vlaanderen*. Gent: Academia Press.
- d'Haenens, L. & Saeys, F. (1996b). Media and Multiculturalism in Flanders, *The SCA Journal*, 2: 71-102.
- d'Haenens, L. & Soens, A. (1996). Multiculturalisme in het programma-aanbod van de openbare omroep. In: d'Haenens, L. & Saeys, F. (eds.), *Media & Multiculturalisme in Vlaanderen*. Gent: Academia Press, 123-139.
- Diaz, A.P. (1999). Kids use media nearly 40 hours a week: study, *Advertising age*, 70 (49): 1-28.
- Halloran, J.D. (1998). Ethnic minorities and television: a study of use, reactions and preferences, *Gazette*, 60 (4): 305-324.
- Kelly, K. (1999). Get that tv out of your children's bedroom, *U.S. News & World Report*, 127 (21): 79.
- Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, departement Algemene Zaken en Financiën, Administratie Planning en Statistiek (2002). *Vrind 2002. Vlaamse regionale indicatoren*. Gent: F-Twee Uitgeverij.
- Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, departement Onderwijs (1999). *Vlaamse onderwijsindicatoren in internationaal perspectief*. Brussel: Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, departement Onderwijs.
- NOS (1996). *Hilversummary, november 1996*.
http://www.omroep.nl/nos/rtv/voorlichting/hsumm/hs4_5.html, geraadpleegd op 5 mei 2003.
- Novak, T.P. & Hoffman, D.L. (1998). *Bridging the digital divide: the impact of race on computer access and internet use*.
<http://elab.vanderbitl.edu/research/papers/html/manuscripts/race/science.html>, geraadpleegd op 28-04-2003.
- Robinson, P. (1998). Equity and access to computer technology for grades K-12. In: Ebo, B. (ed.), *Cyberghetto or cybertopia. Race, class and gender on the internet*. Westport: Praeger, 137-151.
- Roberts, D.F. (2000). Media and youth: access, exposure, and privatization, *Journal of Adolescent Health*, 27 (2): 8-14.

- Roberts, D.F. (1999). *Kids & media @ the new millennium. A comprehensive national analysis of children's media use*. http://www.kff.org/content/1999/1535/KidsReport_FINAL.pdf, geraadpleegd op 24-04-2003.
- Roe, K. (2000). Adolescent's Media Use: A European view, *Journal of Adolescent Health*, 27 (2): 15-21.
- Sachs, J. & Smith, R. (1991). How adolescents use the media, *Youth Studies Australia*, 10 (2): 16-20.
- Schakenbos, E. & Marsman, G. (1988). *Een literatuurstudie naar trends in het mediagebruik van etnische minderheden in zes Westeuropese landen*. Nijmegen: Masusa.
- Saeyns, F. & Coppens, T. (2002). Belgium. In Ter Wal, J. (ed.), *Racism and cultural diversity in the mass media*. Vienna: EUMC, 90-105.
- Saeyns, F. & Devroe, I. (2002). Allochtonen en aanverwante thema's in de Vlaamse pers. *Tijdschrift voor Communicatiewetenschap*, 30 (2): 56-76.
- Staes, L. (1996). Berichtgeving over allochtonen en aanverwante thema's. In: d'Haenens, L. & Saeyns, F. (eds.), *Media & Multiculturalisme in Vlaanderen*. Gent: Academia Press, 90-106.
- Steunpunt Werkgelegenheid, Arbeid en Vorming (2003). *Europese enquête werkgelegenheid*.
http://aps.vlaanderen.be/statistiek/knooppunt/stat_knooppunt_arbeidsmarkt.htm, geraadpleegd op 03-05-2003.
- Tufte, T. (2001). Minority youth, media uses and identity struggle: the role of the media in the production of locality. In Ross, K. & Playdon, P. (eds.), *Black Marks: Minority Ethnic Audiences and Media*. Aldershot: Ashgate, 33-48.
- van Heelsum, A.J. (1997). *De etnisch-culturele positie van de tweede generatie Surinamers*. Amsterdam: Het Spinhuis.
- van Dijk, L. e.a. (2000). *Moderne informatie- en communicatietechnologie en sociale ongelijkheid: eindrapportage*. Den Haag: SCP.
- Verlot, M. (2001). *Werken aan integratie. Het minderheden- en het onderwijsbeleid in de Franse en Vlaamse Gemeenschap van België (1988-1998)*. Leuven: Acco.

Bijlage I: Overzicht van de scholen die deelnamen aan het onderzoek

naam school	plaats
Provinciale Middenschool	Gent
School voor Verkoop, Informatieverwerking en Personenzorg	Gent
Centrum voor Deeltijds Beroepssecundair Onderwijs	Gent
Onze-Lieve-Vrouw-Instituut	Gent
Provinciaal Handels- en Taalinstituut	Gent
Middenschool van het Gemeenschapsonderwijs	Gent
Hoger Technisch Instituut Sint-Antonius	Gent
De La Sallecollege	Gent
Vrije Handelsschool	Gent
Vrij Instituut voor Secundair Onderwijs	Gent
Sint-Janscollege	Sint-Amandsberg
Gemeentelijk Instituut voor Technisch Onderwijs	Sint-Amandsberg
Middenschool van het Gemeenschapsonderwijs	Lokeren
Vrij Technisch Instituut Sint-Laurentius	Lokeren
Koninklijk Technisch Atheneum	Lokeren
Koninklijk Atheneum*	Lokeren
Stella Maris	Merksem
Koninklijk Atheneum	Merksem
Stedelijk Handelsinstituut	Merksem
Sint-Ursula Instituut	Wilrijk
Koninklijk Atheneum	Deurne
Stedelijk Instituut voor Secundair Onderwijs nr. 2	Wilrijk
Stedelijke Middenschool nr. 3	Antwerpen
Stedelijk Instituut voor Technisch Onderwijs nr. 1	Antwerpen
Van Celinstituut afdeling TSO	Antwerpen
Stedelijk Instituut voor Technisch Onderwijs nr. 5	Antwerpen
Sint-Annacollege	Antwerpen
Instituut Sint-Maria	Antwerpen
Middenschool voor Gemeenschapsonderwijs nr. 1	Antwerpen

(*) In deze school werden op vraag van de directeur enkele vragen geschrapt.

Bijlage II: Vragenlijst Marokkaanse/Turkse jongeren

(Voor de overzichtelijkheid hebben we de vragenlijsten voor Marokkaanse en Turkse jongeren samengevoegd. De autochtone respondenten kregen een (weinig) ingekorte vragenlijst.)

VRAGENLIJST M Allochtone jongeren als digitale burger

Hoe je de vragen invult

- Lees de vraag en de bijbehorende antwoordmogelijkheden rustig door voordat je de vraag beantwoordt.
- Met betrekking tot de meerkeuzevragen is slechts één antwoord mogelijk (tenzij anders staat aangegeven).
- Geef je antwoord door het cijfer te omcirkelen dat voor het antwoord staat (tenzij anders staat aangegeven).
- Beantwoord de vragen in de volgorde van de vragenlijst.

Algemeen

VRAAG 1

Ben je een jongen of een meisje?

1. jongen
2. meisje

VRAAG 2

Hoe oud ben je? (Invullen)

..... jaar

VRAAG 3

Welk onderwijstype volg je?

1. ASO
2. TSO
3. BSO
4. DTO (= deeltijds onderwijs)

VRAAG 4

In welk leerjaar/studiejaar zit je nu?

1. 1^e leerjaar
2. 2^e leerjaar
3. 3^e leerjaar
4. 4^e leerjaar
5. 5^e leerjaar
6. 6^e leerjaar
7. anders, nl.....

VRAAG 5

Waar ben je geboren?

1. België
2. Marokko
3. Zwart-Afrika
4. Turkije
5. anders, nl.....

VRAAG 6

Hoeveel jaar woon je in België? (Invullen)

..... jaar

VRAAG 7

Waar is je vader geboren?

1. België
2. Marokko
3. Zwart-Afrika
4. Turkije
5. anders, nl.....

VRAAG 8

Hoeveel jaar woont je vader in België? (Invullen)

..... jaar

VRAAG 9

Waar is je moeder geboren?

1. België
2. Marokko
3. Zwart-Afrika
4. Turkije
5. anders, nl.....

VRAAG 10

Hoeveel jaar woont je moeder in België? (Invullen)

..... jaar

VRAAG 11

Welke nationaliteit heb je? (Meerdere antwoorden mogelijk)

1. Belgisch
2. Marokkaans
3. Een Zwart-Afrikaanse nl.....
4. Turks
5. anders, nl.....

VRAAG 12

Vind je het fijn om in België te wonen?

1. helemaal niet fijn
2. niet zo fijn
3. maakt me niets uit
4. fijn
5. heel fijn

VRAAG 13

Denk je dat je in de toekomst in België gaat werken of wil je in Marokko/Turkije gaan werken?

1. in België
2. in Marokko/Turkije
3. weet niet
4. anders, nl.....

VRAAG 14

Spreken je ouders Nederlands?

1. nee
2. ja, alleen vader
3. ja, alleen moeder
4. ja, zowel vader als moeder

VRAAG 15

Welke taal spreek je thuis? (Meerdere antwoorden mogelijk)

1. Marokkaans Arabisch/Turks
2. Standaard Arabisch/Koerdisch
3. Berber
4. Frans
5. Spaans
6. Nederlands
7. anders, nl.....

VRAAG 16

Vinden je ouders het belangrijk dat je Nederlands kunt spreken, schrijven en lezen?

1. nee
2. ja

VRAAG 17

Vinden je ouders het belangrijk dat je Marokkaans Arabisch/Turks kunt spreken, schrijven en lezen?

1. nee
2. ja

VRAAG 18

Welke taal spreek je het beste? (Invullen)

.....

VRAAG 19

Ga je wel eens op bezoek bij Belgische vrienden/vriendinnen?

1. nee
2. ja

VRAAG 20

Komen Belgische vrienden/vriendinnen wel eens bij jouw thuis op bezoek?

1. nee
2. ja

VRAAG 21

Mijn beste vriend(inn)en zijn... (Meerdere antwoorden mogelijk)

1. Turken
2. Marokkanen
3. Zwart-Afrikanen
4. Belgen
5. anders, nl.....

VRAAG 22

Stel dat je later gaat trouwen/samenwonen. Denk je dan dat je met een Marokkaans(e)/Turks(e) jongen/meisje gaat trouwen/samenwonen of vind je dat niet belangrijk?

1. Marokkaans(e)/Turks(e) jongen/meisje
2. geen Marokkaans(e)/Turks(e) jongen/meisje
3. niet belangrijk
4. weet niet

VRAAG 23

Heb je wel eens contact met familie/vrienden in Marokko/Turkije?

nee (**GA NAAR VRAAG 26**)

1. ja, soms
2. ja, regelmatig
3. ja, vaak

VRAAG 24

Heb je de afgelopen maanden een brief, pakje of geld gestuurd naar familie/vrienden in Marokko/Turkije?

1. nee
2. ja

VRAAG 25

Heb je de afgelopen maanden een brief, pakje of geld ontvangen van familie/vrienden uit Marokko/Turkije?

1. nee
2. ja

Rol van de media

VRAAG 26

Heb je **zelf** (op je eigen kamer) een... (Aankruisen)

	Ja	Nee	Weet niet
telefoon
radio
stereo, cd- of platenspeler
televisie
televisie met teletekst
videorecorder
spelcomputer
P.C.
Cd-rom
(kabel)modem
leesboeken

VRAAG 27

Welke van de volgende apparaten zijn er **ergens anders** in huis (dus niet op je eigen kamer)? (Aankruisen)

	Ja	Nee	Weet niet
Telefoon
fax
radio
wereldontvanger (radio)
stereo, cd- of platenspeler
televisie
televisie met teletekst
schotelantenne
videorecorder
spelcomputer
P.C.
Cd-rom
(kabel)modem
leesboeken

VRAAG 28

Zegt je **moeder** wel eens dat je **te veel...** (Aankruisen)

	Vaak	Soms	Nooit
tv kijkt
naar de radio luistert
videofilms kijkt
computer/videospelletjes speelt
de computer gebruikt
muziek beluistert
boeken leest (niet voor school)
kranten leest
telefoongesprekken voert
internet gebruikt

VRAAG 29

Zegt je **vader** wel eens dat je **te veel...** (Aankruisen)

	Vaak	Soms	Nooit
tv kijkt
naar de radio luistert
videofilms kijkt
computer/videospelletjes speelt
de computer gebruikt
muziek beluistert
boeken leest (niet voor school)
kranten leest
telefoongesprekken voert
internet gebruikt

VRAAG 30

Probeer je bij te houden wat er in Marokko/Turkije gebeurt?

1. nee (**GA NAAR VRAAG 32**)
2. ja

VRAAG 31

Via welk kanaal blijf je het **beste** op de hoogte van wat er in Marokko gebeurt? (**let op:** één antwoord mogelijk)

1. via radioprogramma uit Marokko/Turkije
2. via radioprogramma in het Nederlands
3. via televisieprogramma uit Marokko/Turkije
4. via televisieprogramma in het Nederlands
5. via Marokkaanse/Turkse krant (uit België of Marokko/Turkije)
6. via Belgische krant
7. via Marokkaanse/Turkse internetsites (uit België of Marokko/Turkije)
8. via Belgische internetsites
9. via familie/vrienden in België
10. via familie/vrienden in Marokko/Turkije
11. anders, nl.....

VRAAG 32

Probeer je bij te houden wat er in de Belgische samenleving gebeurt?

1. nee (**GA NAAR VRAAG 34**)
2. ja

VRAAG 33

Via welk kanaal blijf je het **beste** op de hoogte van wat er in de Belgische samenleving gebeurt? (**let op:** één antwoord mogelijk)

1. via radioprogramma in het Nederlands
2. via televisieprogramma in het Nederlands
3. via Marokkaanse/Turkse krant (uit België of Marokko/Turkije)
4. via Belgische krant
5. via Marokkaanse/Turkse internetsites (uit België of Marokko/Turkije)
6. via Belgische internetsites
7. via familie/vrienden in België
8. anders, nl.....

VRAAG 34

Hoe goed vind je dat je zelf op de hoogte bent van wat er in de Belgische samenleving gebeurt?

1. niet zo goed
2. wel goed
3. zeer goed

VRAAG 35

Hoe goed vind je dat je zelf op de hoogte bent van wat er in de Marokkaanse/Turkse samenleving gebeurt?

1. niet zo goed
2. wel goed
3. zeer goed

Radio

VRAAG 36

Hoeveel dagen per week luister je (gemiddeld) naar de radio?

1. nooit (**GA NAAR VRAAG 46**)
2. minder dan 1 dag in de week
3. 1 tot 2 dagen in de week
4. 3 tot 4 dagen in de week
5. 5 tot 6 dagen in de week
6. iedere dag

VRAAG 37

Op de dag(en) dat je naar de radio luistert, hoe lang luister je dan gemiddeld per dag? (Invullen)

Aantal minuten:

VRAAG 38

Luister je naar radioprogramma's in het Marokkaans Arabisch/Turks?

- 1. nee (**GA NAAR VRAAG 43**)
- 2. ja

VRAAG 39

Hoeveel dagen per week luister je gemiddeld naar radioprogramma's in het Marokkaans Arabisch/Turks?

- 1. minder dan 1 dag in de week
- 2. 1 tot 2 dagen in de week
- 3. 3 tot 4 dagen in de week
- 4. 5 tot 6 dagen in de week
- 5. iedere dag

VRAAG 40

Op de dag(en) dat je naar radioprogramma's in het Marokkaans Arabisch/Turks luistert, hoe lang luister je dan gemiddeld per dag? (Invullen)

Aantal minuten:

VRAAG 41

Luister je meer naar Belgische of Marokkaanse/Turkse radioprogramma's?

- 1. meer Belgische radioprogramma's
- 2. meer Marokkaanse/Turkse radioprogramma's
- 3. beide even vaak
- 4. weet niet

VRAAG 42

Hieronder staan redenen om te luisteren naar Marokkaanse/Turkse radiozenders. Wil je voor elke reden **aankruisen** of deze voor jou helemaal niet waar, niet waar, een beetje waar of helemaal waar is?

Ik luister naar Marokkaanse/Turkse radiozenders

	Helemaal niet waar	Niet waar	Beetje waar	Helemaal waar
omdat ik meeluister met de familie
omdat daar onderwerpen aan bod komen die voor Marokkanen/Turken van belang zijn
omdat de programma's in het Marokkaans Arabisch/Turks zijn
vanwege de Marokkaanse/Turkse cultuur
vanwege de goede programma's

VRAAG 43

Wat is/zijn je favoriete radiozender(s)? (Invullen)

- 1.....
- 2.....
- 3.....

VRAAG 44

Hoe vaak luister je naar Nederlandstalige radioprogramma's op het internet?

- 1. nooit
- 2. soms
- 3. regelmatig
- 4. vaak

VRAAG 45

Hoe vaak luister je naar radioprogramma's in het Marokkaans Arabisch/Turks op het internet?

- 1. nooit
- 2. soms
- 3. regelmatig
- 4. vaak

Televisie

VRAAG 46

Hoeveel tv-toestellen zijn er bij jullie in huis?

1. 1 tv
2. 2 tv's
3. 3 tv's
4. 4 of meer tv's
5. geen

VRAAG 47

Op hoeveel dagen per week kijk je gemiddeld naar de televisie?

1. nooit (**GA NAAR VRAAG 57**)
2. minder dan 1 dag in de week
3. 1 tot 2 dagen in de week
4. 3 tot 4 dagen in de week
5. 5 tot 6 dagen in de week
6. iedere dag

VRAAG 48

Op de dag(en) dat je naar de televisie kijkt, hoe lang kijk je dan gemiddeld per dag? (Invullen)

Aantal minuten:

VRAAG 49

Kijk je naar televisieprogramma's in het Marokkaans Arabisch/Turks?

1. nee (**GA NAAR VRAAG 54**)
2. ja

VRAAG 50

Hoeveel dagen per week kijk je gemiddeld naar televisieprogramma's in het Marokkaans Arabisch/Turks?

1. minder dan 1 dag in de week
2. 1 tot 2 dagen in de week
3. 3 tot 4 dagen in de week
4. 5 tot 6 dagen in de week
5. iedere dag

VRAAG 51

Op de dag(en) dat je naar televisieprogramma's in het Marokkaans Arabisch/Turks kijkt, hoe lang kijk je dan gemiddeld per dag? (Invullen)

Aantal minuten:

VRAAG 52

Kijk je meer naar Belgisch of Marokkaanse/Turkse televisieprogramma's?

1. meer Belgische televisieprogramma's
2. meer Marokkaanse/Turkse televisieprogramma's
3. beide even vaak
4. weet niet

VRAAG 53

Hieronder staan redenen om te kijken naar Marokkaanse/Turkse televisiezenders. Wil je voor elke reden **aankruisen** of deze voor jou helemaal niet waar, niet waar, een beetje waar of helemaal waar is?

Ik kijk naar Marokkaanse/Turkse televisiezenders

	Helemaal niet waar	Niet waar	Beetje waar	Helemaal waar
omdat ik meekijk met de familie
omdat daar onderwerpen aan bod komen
die voor Marokkanen/Turken van belang zijn
omdat de programma's in het Marokkaans Arabisch/Turks zijn
vanwege de Marokkaanse/Turkse cultuur
vanwege de goede programma's

VRAAG 54

Kijk je meestal alleen of met iemand anders naar de televisie?

1. alleen (**GA NAAR VRAAG 56**)
2. samen met iemand

VRAAG 55

Met wie kijk je dan gewoonlijk samen naar de televisie? (Meerdere antwoorden mogelijk)

1. moeder
2. vader
3. zus
4. broer
5. vriend(in)
6. iemand anders

VRAAG 56

Wat is/zijn je favoriete televisiezender(s)? (Invullen)

- 1.....
- 2.....
- 3.....

Kranten en Tijdschriften

VRAAG 57

Hoe vaak lees je een Belgische krant?

1. nooit, ik lees geen Belgische krant
2. soms
3. regelmatig
4. vaak

VRAAG 58

Hoe vaak lees je een Marokkaanse/Turkse krant?

1. nooit, ik lees geen Marokkaanse/Turkse krant
2. soms
3. regelmatig
4. vaak

VRAAG 59

Wat is/zijn je favoriete krant(en)? (Invullen)

- 1.....
- 2.....
- 3.....

VRAAG 60

Hoe vaak lees je Belgische kranten op het internet?

1. nooit
2. soms
3. regelmatig
4. vaak

VRAAG 61

Hoe vaak lees je Marokkaanse/Turkse kranten op het internet?

1. nooit
2. soms
3. regelmatig
4. vaak

VRAAG 62

Hoe vaak lees je een Belgisch tijdschrift?

1. nooit, ik lees geen Belgisch tijdschrift
2. soms
3. regelmatig
4. vaak

VRAAG 63

Hoe vaak lees je een Marokkaans/Turks tijdschrift?

1. nooit, ik lees geen Marokkaans/Turks tijdschrift
2. soms
3. regelmatig
4. vaak

VRAAG 64

Wat is/zijn je favoriete tijdschrift(en)? (Invullen)

- 1.....
- 2.....
- 3.....

VRAAG 65

Hieronder staan onderwerpen die in radio- & televisieprogramma's, kranten en tijdschriften kunnen voorkomen.

Wil je bij elk onderwerp **aankruisen** of je daar graag of niet zo graag informatie over wilt hebben.

	Graag	Niet zo graag	Weet niet
Godsdienst
Marokkaanse/Turkse muziek
Belgische muziek
Nieuws uit Marokko/Turkije
Nieuws uit België
Toneel en kunst
Toneel en kunst van Marokkanen/Turkse in België
Sport
Sport van Marokkanen/Turken in België
Toekomstmogelijkheden in België voor Marokkaanse/Turkse jongeren
Onderwijs
Werkgelegenheid
Marokkaanse/Turkse politieke kwesties
Belgische politieke kwesties
Het leven hier in België
Milieu

Computer op school
VRAAG 66

Hoeveel dagen per week gebruik je de computer **tijdens lesuren**?

1. (bijna) nooit (**GA NAAR VRAAG 68**)
2. 1 dag in de week
3. 2 dagen in de week
4. 3 dagen in de week
5. 4 dagen in de week
6. iedere lesdag

VRAAG 67

Op de dagen dat je de computer tijdens de les gebruikt, hoe lang doe je dit dan gemiddeld per dag? (Invullen)

Aantal minuten:

VRAAG 68

Zit je wel eens achter de computer op school **buiten schooltijd**?

1. nee (**GA NAAR VRAAG 71**)
2. ja

VRAAG 69

Hoeveel dagen per week gebruik je de computer op school buiten schooltijd?

1. 1 dag in de week
2. 2 dagen in de week
3. 3 dagen in de week
4. 4 dagen in de week
5. iedere lesdag

VRAAG 70

Op de dagen dat je op school buiten schooltijd achter de computer zit, hoe lang doe je dit dan gemiddeld per dag? (Invullen)

Aantal minuten:

VRAAG 71

Waarvoor gebruik je de computer op school? (Meerdere antwoorden mogelijk)

1. e-mail
2. huiswerk
3. internet
4. spelletjes
5. tekenen en ontwerpen
6. teksten maken
7. zoeken van informatie
8. anders, nl.....

VRAAG 72

Hoe graag maak je gebruik van/zou je gebruik willen maken van de computer op school?

1. helemaal niet graag
2. niet zo graag
3. graag
4. heel erg graag

Computer thuis

VRAAG 73

Kun je thuis gebruik maken van een computer?

1. nee (**GA NAAR VRAAG 78**)
2. ja

VRAAG 74

Hoeveel dagen per week maak je gebruik van de computer thuis?

1. minder dan 1 dag in de week
2. 1 dag in de week
3. 2 of 3 dagen in de week
4. 4 of 5 dagen in de week
5. 6 of 7 dagen in de week

VRAAG 75

Op de dagen dat je gebruik maakt van de computer thuis, hoe lang doe je dit dan gemiddeld per dag? (Invullen)

Aantal minuten:

VRAAG 76

Waarvoor gebruik je een computer thuis? (Meerdere antwoorden mogelijk)

1. e-mail
2. huiswerk
3. internet
4. spelletjes
5. tekenen en ontwerpen
6. teksten maken
7. zoeken van informatie
8. anders, nl.....

VRAAG 77

Wie maken er bij jouw thuis nog meer gebruik van de computer? (Meerdere antwoorden mogelijk)

1. moeder
2. vader
3. zus
4. broer
5. vriend(in)
6. iemand anders
7. ik ben thuis de enige die gebruik maakt van de computer

VRAAG 78

Hoe graag maak je gebruik van/zou je gebruik willen maken van de computer thuis?

1. helemaal niet graag
2. niet zo graag
3. graag
4. heel erg graag

VRAAG 79

Wat vind je van de volgende stellingen? (Omcirkel het antwoord dat het best bij je past)

- a. 'Ik vind het belangrijk om met computers om te kunnen gaan'
1. *helemaal niet waar* 2. *niet waar* 3. *waar* 4. *helemaal waar*
- b. 'Je raakt achter als je niets van computers weet'
1. *helemaal niet waar* 2. *niet waar* 3. *waar* 4. *helemaal waar*
- c. 'Ik leer gemakkelijker met behulp van een computer'
1. *helemaal niet waar* 2. *niet waar* 3. *waar* 4. *helemaal waar*
- d. 'Ik vind werken met een computer moeilijk'
1. *helemaal niet waar* 2. *niet waar* 3. *waar* 4. *helemaal waar*
- e. 'Computers zorgen ervoor dat mensen ophouden zelf na te denken'
1. *helemaal niet waar* 2. *niet waar* 3. *waar* 4. *helemaal waar*
- f. 'Op school zouden we meer over computers moeten leren'
1. *helemaal niet waar* 2. *niet waar* 3. *waar* 4. *helemaal waar*
- g. 'Ik wil meer dan nu met de computer werken op school'
1. *helemaal niet waar* 2. *niet waar* 3. *waar* 4. *helemaal waar*
- h. 'Ik wil later werk doen waarin ik de computer moet gebruiken'
1. *helemaal niet waar* 2. *niet waar* 3. *waar* 4. *helemaal waar*
- i. 'Mijn ouders vinden het belangrijk dat ik om kan gaan met een computer'
1. *helemaal niet waar* 2. *niet waar* 3. *waar* 4. *helemaal waar*

Internet

VRAAG 80

Beschik je thuis over een internetaansluiting?

1. nee
2. ja

VRAAG 81

Maak je wel eens gebruik van internet?

1. nee (**GA NAAR VRAAG 89**)
2. ja

VRAAG 82

Hoeveel dagen per week gebruik je doorgaans het internet?

1. ongeveer 1 dag in de maand
2. 2 tot 3 dagen in de maand
3. 1 tot 2 dagen in de week
4. 3 tot 4 dagen in de week
5. 5 tot 6 dagen in de week
6. iedere dag

VRAAG 83

Hoeveel tijd per dag besteed je dan gewoonlijk aan het internet? (Invullen)

Aantal minuten:

VRAAG 84Waar maak je voornamelijk gebruik van het internet? (**let op:** één antwoord mogelijk)

1. op school
2. thuis
3. bij vriend(inn)en
4. bibliotheek
5. internetcafé
6. anders, nl.....

VRAAG 85

Maak je wel eens gebruik van het internet om... (Aankruisen)

	Ja	Nee
te surfen over het World Wide Web
te e-mailen
spelletjes te spelen
te chatten
deel te nemen aan nieuwsgroepen
bestanden op te halen/te downloaden
muziek te luisteren
producten te bestellen
producten te betalen
producten aan te bieden
anders, nl		

VRAAG 86Voor welke van de hierboven genoemde toepassingen in vraag 85 gebruik je het internet het meest? (**let op:** één antwoord mogelijk)

.....

VRAAG 87

Maak je wel eens gebruik van het internet om... (Aankruisen)

	Ja	Nee
informatie te zoeken over studie
informatie te zoeken over hobby('s)
informatie te zoeken over godsdienst
informatie te zoeken over kunst en cultuur
op de hoogte te blijven van nieuws uit België
op de hoogte te blijven van nieuws uit Marokko/Turkije
contact te onderhouden met Belgen
contact te onderhouden met Marokkaanse/Turkse mensen in België
contact te onderhouden met Marokkaanse/Turkse mensen in Marokko/Turkije
anders, nl.....		

VRAAG 88Voor welke van de bovenstaande mogelijkheden in vraag 87 gebruik je het internet het meest? (**let op:** één antwoord mogelijk)

.....

VRAAG 89

Hoe graag maak je gebruik van/zou je gebruik willen maken van internet?

1. helemaal niet graag
2. niet zo graag
3. graag
4. heel erg graag

E-mail

VRAAG 90

Maak je wel eens gebruik van e-mail?

1. nee (**GA NAAR VRAAG 99**)
2. ja

VRAAG 91

Hoeveel dagen per week gebruik je doorgaans e-mail?

1. ongeveer 1 dag in de maand
2. 2 tot 3 dagen in de maand
3. 1 tot 2 dagen in de week
4. 3 tot 4 dagen in de week
5. 5 tot 6 dagen in de week
6. iedere dag

VRAAG 92

Hoeveel tijd per dag besteed je dan gewoonlijk aan e-mail? (Invullen)

Aantal minuten:

VRAAG 93

Heb je via e-mail wel eens contact met Marokkaanse/Turkse familie/vrienden?

1. nee (**GA NAAR VRAAG 96**)
2. ja

VRAAG 94

Hoe vaak heb je via e-mail contact met Marokkaanse/Turkse familie/vrienden?

1. ongeveer 1 dag in de maand
2. 2 tot 3 dagen in de maand
3. 1 tot 2 dagen in de week
4. 3 tot 4 dagen in de week
5. 5 tot 6 dagen in de week
6. iedere dag

VRAAG 95

Heb je het gevoel dat het contact met familie/vrienden in Marokko/Turkije is toegenomen door het gebruik van e-mail?

1. niet toegenomen
2. enigszins toegenomen
3. toegenomen
4. sterk toegenomen

VRAAG 96

Heb je via e-mail wel eens contact met Belgische familie/vrienden?

1. nee (**GA NAAR VRAAG 99**)
2. ja

VRAAG 97

Hoe vaak heb je via e-mail contact met Belgische familie/vrienden?

1. ongeveer 1 dag in de maand
2. 2 tot 3 dagen in de maand
3. 1 tot 2 dagen in de week
4. 3 tot 4 dagen in de week
5. 5 tot 6 dagen in de week
6. iedere dag

VRAAG 98

Heb je het gevoel dat het contact met familie/vrienden in België is toegenomen door het gebruik van e-mail?

1. niet toegenomen
2. enigszins toegenomen
3. toegenomen
4. sterk toegenomen

VRAAG 99

Hoe graag maak je gebruik van/zou je gebruik willen maken van e-mail?

1. helemaal niet graag
2. niet zo graag
3. graag
4. heel erg graag

Mobiele telefoon (GSM)**VRAAG 100**

Heb je zelf een GSM?

1. nee
2. ja

VRAAG 101

Maak je wel eens gebruik van een GSM van iemand anders?

1. nee
2. ja

VRAAG 102

Gebruik je wel eens een GSM om SMS-berichten te versturen?

1. nee
2. ja

VRAAG 103

Heb je wel eens gehoord van WAP?

1. nee (**GA NAAR VRAAG 105**)
2. ja

VRAAG 104

Maak je wel eens gebruik van WAP?

1. nee
2. soms
3. regelmatig
4. vaak

Mediagebruik in verschillende situaties**VRAAG 105**

Als ik iets **opwindends** wil beleven ga ik..... (**let op: één antwoord mogelijk**)

1. televisie kijken
2. video kijken
3. plaat, bandje of cd luisteren
4. radio luisteren
5. iemand opbellen
6. boek lezen
7. tijdschrift lezen
8. strip lezen
9. krant lezen
10. internet gebruiken
11. computerspelletje spelen
12. pc gebruiken (niet voor spelletjes)

Als ik me wil **ontspannen** ga ik..... (let op: één antwoord mogelijk)

1. televisie kijken
2. video kijken
3. plaat, bandje of cd luisteren
4. radio luisteren
5. iemand opbellen
6. boek lezen
7. tijdschrift lezen
8. strip lezen
9. krant lezen
10. internet gebruiken
11. computerspelletje spelen
12. pc gebruiken (niet voor spelletjes)

Als ik meer wil weten over iets dat me **interesseert** ga ik.....(let op: één antwoord mogelijk)

1. televisie kijken
2. video kijken
3. plaat, bandje of cd luisteren
4. radio luisteren
5. iemand opbellen
6. boek lezen
7. tijdschrift lezen
8. strip lezen
9. krant lezen
10. internet gebruiken
11. computerspelletje spelen
12. pc gebruiken (niet voor spelletjes)

Als ik me **eenzaam** voel ga ik (let op: één antwoord mogelijk)

1. televisie kijken
2. video kijken
3. plaat, bandje of cd luisteren
4. radio luisteren
5. iemand opbellen
6. boek lezen
7. tijdschrift lezen
8. strip lezen
9. krant lezen
10. internet gebruiken
11. computerspelletje spelen
12. pc gebruiken (niet voor spelletjes)

Als ik me **verveel** ga ik (let op: één antwoord mogelijk)

1. televisie kijken
2. video kijken
3. plaat, bandje of cd luisteren
4. radio luisteren
5. iemand opbellen
6. boek lezen
7. tijdschrift lezen
8. strip lezen
9. krant lezen
10. internet gebruiken
11. computerspelletje spelen
12. pc gebruiken (niet voor spelletjes)

Godsdienst

VRAAG 106

Welke godsdienst heb je?

1. geen godsdienst (**GA NAAR VRAAG 111**)
2. rooms katholiek
3. protestants/hervormd
4. islam
5. hindoeïsme
6. boeddhisme
7. anders, nl.....

VRAAG 107

Is je godsdienst belangrijk voor je?

1. helemaal niet belangrijk
2. niet belangrijk
3. belangrijk
4. heel erg belangrijk

VRAAG 108

Vind je dat je veel aan godsdienst doet?

1. helemaal niet veel
2. niet zo veel
3. veel
4. heel veel

VRAAG 109

Ga je wel eens naar een moskee of kerk?

1. nee (**GA NAAR VRAAG 111**)
2. ja, naar een moskee
3. ja, naar een kerk

VRAAG 110

Hoe vaak per maand ga je naar een moskee of kerk? (Invullen)
.....keer

Opleiding en werk ouders

VRAAG 111

Wat is de hoogste opleiding van je vader (in Marokko/Turkije of België)?

1. mijn vader heeft nooit op school gezeten
2. lagere school
3. BSO
4. TSO
5. ASO
6. DTO (= deeltijds onderwijs)
7. Hoger niet-universitair onderwijs (HOBUI)
8. Universitair onderwijs

VRAAG 112

Wat is of was het beroep van je vader?

1. mijn vader heeft geen betaalde baan
2. het beroep van mijn vader is.....

VRAAG 113

Wat is de hoogste opleiding van je moeder? (in Marokko/Turkije of België)

1. mijn moeder heeft nooit op school gezeten
2. lagere school
3. BSO
4. TSO
5. ASO
6. DTO (= deeltijds onderwijs)
7. Hoger niet-universitair onderwijs (HOBUI)
8. Universitair onderwijs

VRAAG 114

Wat is of was het beroep van je moeder?

1. mijn moeder heeft geen betaalde baan
2. het beroep van mijn moeder is.....

Tot slot willen we graag van je weten hoe je over onderstaande stellingen denkt.

Omcirkel het antwoord dat het best bij je past.

De mate waarin je jezelf als Marokkaan/Turk ziet

a. 'Ik voel me sterk verbonden met de Marokkaanse/Turkse gemeenschap'

1. helemaal mee oneens
2. mee oneens
3. tussenin
4. mee eens
5. helemaal mee eens

b. 'Ik ben heel anders dan mijn ouders, omdat ik in België ben geboren'

1. helemaal mee oneens
2. mee oneens
3. tussenin
4. mee eens
5. helemaal mee eens

c. 'Kinderen van Marokkaanse/Turkse ouders die beweren dat ze Belg zijn, zijn niet goed bezig'

1. helemaal mee oneens
2. mee oneens
3. tussenin
4. mee eens
5. helemaal mee eens

d. 'Als mijn familie zegt dat ik een rasechte Belg ben dan ben ik beledigd'

1. helemaal mee oneens
2. mee oneens
3. tussenin
4. mee eens
5. helemaal mee eens

e. 'Denk je meestal over jezelf als over een...'

1. Belg
2. Marokkaan/Turk
3. Beiden
4. Anders

f. 'Als een Belg je vraagt waar je vandaan komt, wat zeg je dan?'

1. België
2. Marokko/Turkije
3. Beiden
4. Anders

Houding ten opzichte van Marokkanen

a. 'Marokkanen/Turken zijn over het algemeen positief over Belgen'

1. helemaal mee oneens
2. mee oneens
3. tussenin
4. mee eens
5. helemaal mee eens

b. 'Het is goed dat er organisaties speciaal voor Marokkanen/Turken zijn'

1. helemaal mee oneens
2. mee oneens
3. tussenin
4. mee eens
5. helemaal mee eens

c. 'Ik hoor wel eens van andere Marokkaanse/Turkse mensen dat ik teveel Belg geworden ben'

1. helemaal mee oneens
2. mee oneens
3. tussenin
4. mee eens
5. helemaal mee eens

d. 'De Marokkaanse/Turkse cultuur vind ik belangrijk'

1. helemaal mee oneens
2. mee oneens
3. tussenin
4. mee eens
5. helemaal mee eens

e. 'Op school zou ik graag lessen over de Marokkaanse/Turkse cultuur willen volgen'

1. helemaal mee oneens
2. mee oneens
3. tussenin
4. mee eens
5. helemaal mee eens

f. 'Ik vind het belangrijk om een Marokkaanse/Turkse taal te kunnen spreken'

1. helemaal mee oneens
2. mee oneens
3. tussenin
4. mee eens
5. helemaal mee eens

Houding ten opzichte van Belgen

a. *'Belgische kranten schrijven meestal erg positief over Marokkaanse/Turkse jongeren'*

1. helemaal mee oneens 2. mee oneens 3. tussenin 4. mee eens 5. helemaal mee eens

b. *'Belgen zijn over het algemeen positief over Marokkanen/Turken'*

1. helemaal mee oneens 2. mee oneens 3. tussenin 4. mee eens 5. helemaal mee eens

c. *'Ik vind het belangrijk om de Belgische taal te kunnen spreken'*

1. helemaal mee oneens 2. mee oneens 3. tussenin 4. mee eens 5. helemaal mee eens

d. *'Belgische leraren hebben een negatiever beeld over Marokkaanse/Turkse leerlingen dan over Belgische leerlingen'*

1. helemaal mee oneens 2. mee oneens 3. tussenin 4. mee eens 5. helemaal mee eens

Verschil tussen Marokkanen/Turken en Belgen

a. *'Er zijn bijna geen verschillen tussen Marokkanen/Turken en Belgen'*

1. helemaal mee oneens 2. mee oneens 3. tussenin 4. mee eens 5. helemaal mee eens

b. *'Wat gastvrijheid betreft is er tussen een Marokkaanse/Turkse en Belgische familie geen verschil'*

1. helemaal mee oneens 2. mee oneens 3. tussenin 4. mee eens 5. helemaal mee eens

c. *'De opvoeding van kinderen in een Marokkaanse/Turkse familie is hetzelfde als in een Belgische familie'*

1. helemaal mee oneens 2. mee oneens 3. tussenin 4. mee eens 5. helemaal mee eens

d. *'Kinderen van immigranten leven in twee culturen'*

1. helemaal mee oneens 2. mee oneens 3. tussenin 4. mee eens 5. helemaal mee eens

Oriëntatie op contacten met Marokkanen/Turken

a. *'Ik heb liever een Marokkaanse/Turkse sfeer om me heen dan een Belgische'*

1. helemaal mee oneens 2. mee oneens 3. tussenin 4. mee eens 5. helemaal mee eens

b. *'Het is belangrijk voor mij om Marokkaanse/Turkse vriend(inn)en te hebben'*

1. helemaal mee oneens 2. mee oneens 3. tussenin 4. mee eens 5. helemaal mee eens

c. *'Als er Marokkanen/Turken in de buurt zijn, voel ik mij beter op mijn gemak'*

1. helemaal mee oneens 2. mee oneens 3. tussenin 4. mee eens 5. helemaal mee eens

d. *'Ik voel me door Belgen vaak buiten gesloten'*

1. helemaal mee oneens 2. mee oneens 3. tussenin 4. mee eens 5. helemaal mee eens

e. *'Met problemen kan ik alleen bij Marokkanen/Turken terecht'*

1. helemaal mee oneens 2. mee oneens 3. tussenin 4. mee eens 5. helemaal mee eens

School

a. *'Ik voel me als Marokkaan/Turk volledig geaccepteerd door mijn Belgische klasgenoten'*

1. helemaal mee oneens 2. mee oneens 3. tussenin 4. mee eens 5. helemaal mee eens

b. *'Ik word op school gediscrimineerd door andere leerlingen'*

1. helemaal mee oneens 2. mee oneens 3. tussenin 4. mee eens 5. helemaal mee eens

c. *'Marokkaanse/Turkse jongeren die van school komen, hebben meer kans op werk dan Belgische jongeren met hetzelfde diploma'*

1. helemaal mee oneens 2. mee oneens 3. tussenin 4. mee eens 5. helemaal mee eens

d. *'Belgische jongeren kunnen meer gebruik maken van nieuwe media (computer, internet, gsm) dan allochtone jongeren'*

1. helemaal mee oneens 2. mee oneens 3. tussenin 4. mee eens 5. helemaal mee eens

Bedankt voor je medewerking!

